

**T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ BELEDİYE YÖNETİMİNE
ETKİLERİ: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ**

Nurullah KOCA

ŞANLIURFA - 2019

**T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ BELEDİYE YÖNETİMİNE
ETKİLERİ: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ**

Nurullah KOCA

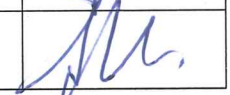
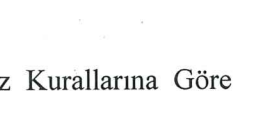
**Danışman
Prof. Dr. Abdullah ÇELİK**

ŞANLIURFA – 2019

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı 155232007 numaralı Nurullah KOCA'nın hazırladığı "Sivil Toplum Kuruluşlarının Belediye Yönetimine Etkileri: Şanlıurfa Örneği" konulu **yüksek lisans** tezi ile ilgili tez savunması, 14/06/2019 tarihinde, saat 11.00'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

14/06/2019

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Prof. Dr. Abdullah ÇELİK	Kabul	
Üye	Prof. Dr. İ. Ethem TAŞ	Kabul	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Abdulvahap ULUÇ	Kabul	

Bu tezin Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

20.06/2019

Prof. Dr. Şevket ÖKTEN
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek Almıştır Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı : Nurullah KOCA
Öğrenci Numarası : 155232007
Enstitü Anabilim Dalı : Kamu Yönetim
Programı : Tezli Yüksek Lisans
Başlık (Türkçe) : Sivil Toplum Kuruluşlarının Belediye Yönetimine Etkileri: Şanlıurfa Örneği

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 123 sayfalık kısmına ilişkin, 15/05/2019 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 34'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 6 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisanüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisanüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntılarının bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığımı, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

15/05/2019
Nurullah KOCA
Hazırlayan Öğrencinin
İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 15/05/2019

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
(İmzası)

ÖZET

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ BELEDİYE YÖNETİMİNE ETKİLERİ: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

KOCA, Nurullah

Yüksek Lisans Tezi

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Abdullah ÇELİK

Mayıs, 2019, 126 sayfa

Sivil toplum kuruluşlarının ve belediyelerin temel özellikleri toplum odaklı çalışan kuruluşlar olmasıdır. Her iki kuruluşun birbirine yakın işlevler yerine getirmesi ve aynı amaca hizmet etmeleri bu iki kuruluşun birbirine yakın ilişki içinde bulunmalarını zorunlu haline getirmiştir. Sivil toplum kuruluşları, toplumun arz ve taleplerini dikkate alarak kamuoyu oluşturup ve yönlendirerek bu istekleri yetkili mercilere ulaştırıp, çözüm bulmaya çalışmaktadır. Belediyeler ise sivil toplum kuruluşlara aracı konumda olup toplumdan gelen talepleri gerçekleştirmeye çalışan kuruluşlardır. Bu çalışma; birbiriyle yakın ilişki içinde olan iki kuruluşun birbirileri ile olan ilişkilerini incelemek ve toplumun mozaiği olan, toplumu temsil eden sivil toplum kuruluşlarının, seçimle iş başa gelen belediyelerle olan koordinasyon, katılım ve yardım gibi konularda etkileşimlerini ölçmek için yapılmıştır.

Sivil toplum kuruluşlarının, belediye yönetimlerine olan etkisini nasıl değerlendirdiklerini öğrenmek için, Şanlıurfa merkezdeki sivil toplum kuruluşları ile anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda sivil toplum kuruluşlarının belediyelerle uyum içerisinde, koordinasyon halinde buldukları, belediye yönetiminin karar alma süreçlerinde, faaliyetlerinde birlikte hareket ettiği sonucuna varılmıştır. Fakat sivil toplum kuruluşlarının belediye yönetimi tarafından alınan kararlara katılımı sadece danışma görevi olarak değil, resmi yetkili olarak bulunmak istedikleri anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sivil toplum, Sivil toplum kuruluşları, Belediye ve Yönetim

ABSTRACT

THE IMPACT OF NON-GOVERNMENTAL ORGANISATIONS ON THE ADMINISTRATION OF MUNICIPALITIES: ŞANLIURFA EXAMPLE

KOCA, Nurullah

Master's Thesis

Public Administration

Advisor: Prof. Dr. Abdullah ÇELİK

May, 2019, 126 pages

The main characteristics of non-governmental organizations and municipalities are being community-oriented institutions. Both institutions fulfilled similar functions and served the same purpose that made it necessary for these two kinds of organisations to have close relations with each other. Non-governmental organizations are trying to find solutions by raising and directing the public attention through taking the appeal and demands of the society into account and delivering these requests to the relevant authorities. Municipalities as the mediators of non-governmental organizations are institutions that try to realize the demands and desires that are brought up by the society. The aim of this study is to examine the relations between these two types of organisations that have functions related to similar issues and to measure the interactions between non-governmental organizations representing the society and the municipalities that come to power through elections on coordination, participation and assistance.

A survey was conducted with non-governmental organizations located in central of Şanlıurfa to find out how non-governmental organizations evaluate their impact on municipal administrations. As a result of this study, it was concluded that non-governmental organizations were in coordination with the municipalities and in coordination with the municipal administration in decision-making processes and activities. However, it is understood that they want to be involved in the decisions taken by the municipal administration, not only as an advisory, but as an official partner.

Keywords: Civil society, Non-governmental organisations, Municipality and Governance

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ BELEDİYE YÖNETİMİNE
ETKİLERİ: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	II
ORİJİNALLIK RAPORU VE BEYAN BELGESİ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	IX
TABLOLAR LİSTESİ	X
EKLER LİSTESİ	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

1.1.SİVİL TOPLUM KAVRAMI	3
1.2. SİVİL TOPLUM DÜŞÜNCESİNİN GELİŞİMİ	5
1.2.1. Thomas Hobbes'e Göre Sivil Toplum	7
1.2.2. Hegel'e Göre Sivil Toplum	8
1.2.3. Marx'a Göre Sivil Toplum	10
1.2.4. Gramsci'ye Göre Sivil Toplum	12
1.3. SİVİL TOPLUMUN ÖZELLİKLERİ	13
1.4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	15
1.5. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÖZELLİKLERİ	17
1.6. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARIYLA İLGİLİ KAVRAMLAR	18

1.6.1. Üçüncü Sektör	18
1.6.2. Quango veya Gongo	19
1.6.3. Çıkar Grupları	19
1.6.4. Gönüllü Kuruluşlar	20
1.6.5. Platformlar	20
1.7. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ İŞLEVLERİ	21
1.7.1. Siyasal İşlevler	21
1.7.2. Kültürel İşlevler	25
1.7.3. Bireysel İşlevler	26
1.7.4. Toplumsal İşlevler	27
1.8. TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	28
1.8.1. Dernekler	31
1.8.2. Sendikalar	33
1.8.3. Vakıflar	34
1.8.4. Meslek Kuruluşları	35

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLER VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

2.1. YEREL YÖNETİMLER	36
2.2. YEREL YÖNETİMLERİN ÖZELLİKLERİ VE ÖNEMİ	37
2.3. COĞRAFİ YEREL YÖNETİM TÜRLERİ	38
2.3.1. Belediye	39
2.3.1.1. Belediyenin Görev ve Yetkileri	40
2.3.1.2. Belediyenin Organları	42
2.3.1.2.1. Belediye Meclisi	42
2.3.1.2.2. Belediye Encümeni	44
2.3.1.2.3. Belediye Başkanı	46
2.3.2. Büyükşehir Belediyesi	49
2.4. BELEDİYE VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	51
2.4.1. 5393 sayılı Belediye Kanunu	51
2.4.2. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu	53
2.4.3. Yerel Gündem 21 ve Kent Konseyleri	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ BELEDİYE YÖNETİMİNE OLAN
ETKİLERİNİ İNCELEMeye YÖNELİK SAHA ARAŞTIRMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE SINIRLILIKLARI	57
3.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	57
3.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİĞİ	57
3.3.1. Evren ve Örneklem	58
3.3.2. Veri Toplama Aracı	59
3.3.3. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	59
3.4. BULGULAR VE YORUMLAR	59
3.4.1. Demografik Bilgiler	59
3.4.2.2 Sivil Toplum Kuruluşları ile Belediye Yönetimleri Arasında Koordinasyon ve İşbirliği Yetersiz olması	78
3.4.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları, Belediye Yönetimini Etkileyebilecek Araçları Kullanmaması	87
3.5. GENEL DEĞERLENDİRME	93
SONUÇ	98
KAYNAKÇA	103
EKLER	

KISALTMALAR

YY.	Yüz Yıl
AB	Avrupa Birliği
vb.	Ve Benzeri
STK	Sivil Toplum Kuruluşları

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Cinsiyet	60
Tablo 2: Yaş	60
Tablo 3: Öğrenim Durumu	61
Tablo 4: Meslek	62
Tablo 5: Gelir Durumu	62
Tablo 6: Sivil toplum kuruluşunun faaliyet alanı	63
Tablo 7: Sivil toplum kuruluşunun örgütlenme düzeyi	64
Tablo 8: Sivil toplum kuruluşunun Faaliyet Süresi	64
Tablo 9: Sivil toplum kuruluşunun Statüsü	65
Tablo 10: Sivil toplum kuruluşunuzun faaliyet alanı? * Sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır.	66
Tablo 11: Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir? * Sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır.	68
Tablo 12: Faaliyet süreniz kaç yıldır? * Sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır.	69
Tablo 13: Kuruluşunuzun statüsü nedir? * Sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır.	70
Tablo 14: Sivil toplum kuruluşunuzun faaliyet alanı? * Sivil toplum kuruluşlarının yerel düzeyde kamu politikaları oluşturma sürecine katılım olanakları yeterlidir.	71
Tablo 15: Sivil toplum kuruluşunuzun faaliyet alanı? * Belediyeler yerel düzeyde karar alma sürecinde yardım ve destek amacıyla sivil toplum kuruluşlarına başvurur.	72
Tablo 16: Kuruluşunuzun statüsü nedir? * Belediyeler yerel düzeyde karar alma sürecinde yardım ve destek amacıyla sivil toplum kuruluşlarına başvurur.	73
Tablo 17: Faaliyet süreniz kaç yıldır? * Yürürlükteki mevzuat sivil toplum kuruluşların belediyelerin karar alma süreçlerine katılımını sınırlandırır.	74
Tablo 18: Sivil toplum kuruluşunuzun faaliyet alanı? * Sivil toplum kuruluşları belediye yönetimin alacağı kararları etkileyebilecek güce sahiptir.	75
Tablo 19: Faaliyet süreniz kaç yıldır? * Sivil toplum kuruluşları belediye yönetimin alacağı kararları etkileyebilecek güce sahiptir.	76

- Tablo 20:** Kuruluşunuzun statüsü nedir? * Sivil toplum kuruluşları belediye yönetiminin alacağı kararları etkileyebilecek güce sahiptir 77
- Tablo 21:** Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir? * Sivil toplum kuruluşlarının örgütleniş biçimi/büyükülüğü belediyelerin karar alımını etkilemede önemli bir etkidir. 78
- Tablo 22:** Kuruluşunuzun statüsü nedir? * Sivil toplum kuruluşlarının örgütleniş biçimi/büyükülüğü belediyelerin karar alımını etkilemede önemli bir etkidir. 79
- Tablo 23:** Sivil toplum kuruluşunuzun faaliyet alanı? * Sivil toplum kuruluşları belediyelerle iş birliği içerisinde kamu yararına katkıda bulunacak projeler geliştirir. 80
- Tablo 24:** Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir? * Sivil toplum kuruluşları belediyelerle iş birliği içerisinde kamu yararına katkıda bulunacak projeler geliştirir. 82
- Tablo 25:** Kuruluşunuzun statüsü nedir? * Sivil toplum kuruluşları belediyelerle iş birliği içerisinde kamu yararına katkıda bulunacak projeler geliştirir. 83
- Tablo 26:** Sivil toplum kuruluşunuzun faaliyet alanı? * Belediyeler sivil toplum kuruluşlarına uygun çalışma ortamı oluşturur. 84
- Tablo 27:** Kuruluşunuzun statüsü nedir? * Belediyeler sivil toplum kuruluşlarına uygun çalışma ortamı oluşturur. 85
- Tablo 28:** Sivil toplum kuruluşunuzun faaliyet alanı? * Sivil toplum kuruluşları yerel düzeydeki taleplerin belediye yönetimlerine iletilmesinde aracı bir görev üstlenir. 86
- Tablo 29:** Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir? * Sivil toplum kuruluşları yerel düzeydeki taleplerin belediye yönetimlerine iletilmesinde aracı bir görev üstlenir. 87
- Tablo 30:** Kuruluşunuzun statüsü nedir? * Sivil toplum kuruluşları yerel düzeydeki taleplerin belediye yönetimlerine iletilmesinde aracı bir görev üstlenir. 88
- Tablo 31:** Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir? * Sivil toplum kuruluşlarınca belediye yönetimlerini etkileme yöntemleri (siyasi ve hukuki açıdan) yeterince bilinir. 89
- Tablo 32:** Kuruluşunuzun statüsü nedir? * Sivil toplum kuruluşlarınca belediye yönetimlerini etkileme yöntemleri (siyasi ve hukuki açıdan) yeterince bilinir. 90

Tablo 33: Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir? * Sivil toplum kuruluşları almış oldukları kararları belediye yönetimine kabul ettirmek için baskı mekanizması (ikna etme, miting vb.) araçlarını kullanır. 91

Tablo 34: Kuruluşunuzun statüsü nedir? * Sivil toplum kuruluşları almış oldukları kararları belediye yönetimine kabul ettirmek için baskı mekanizması (ikna etme, miting vb.) araçlarını kullanır. 92

Tablo 35: Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir? * Sivil toplum kuruluşları kendi amaçlarını belediye yönetimine kabul ettirmek için belediyelerle siyasal ilişki içinde bulunurlar. 93

Tablo 36: Kuruluşunuzun statüsü nedir? * Sivil toplum kuruluşları kendi amaçlarını belediye yönetimine kabul ettirmek için belediyelerle siyasal ilişki içinde bulunurlar. 94

EKLER LİSTESİ

EK-1 : T.C. Şanlıurfa Valiliği Anket İzin Kararı

ek s.1

EK -2: Anket Formu

ek s.3

GİRİŞ

Bireyler, amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek için kamuoyu oluşturup bir araya gelerek sendika, dernek, vakıf gibi çeşitli şekillerde örgütlenip isteklerini kabul ettirmek için sivil toplum kuruluşlarını oluştururlar. Sivil toplum kuruluşları, merkezi ya da yerel yönetimlerin yetersiz kaldığı alanlarda kar amacı gütmeyen gönüllü, özgür ve örgütlü bir şekilde bu boşluğu doldurmaya çalışmaktadırlar. Belediye yönetimi, faaliyetlerinde ve hizmetlerinde sivil toplum kuruluşları ile birlikte ortak projeler ve faaliyetlerde bulunmaktadır.

Belediyeler, toplum tarafından seçimle iş başına gelen ve topluma en yakın yerel yönetimlerdir. Sivil toplum kuruluşları ise toplumun istekleri doğrultusunda kurulan ve toplumu temsil eden sivil örgütlerdir. 1980'den itibaren sivil toplum kuruluşlarının dünyadaki gelişim trendine Türkiye'de dahil olmuştur. Bu gelişimle sivil toplum kuruluşlarının, nicelik ve nitelik bakımından geliştiğini, uluslararası bir aktör haline geldiğini görmekteyiz. Sivil toplum kuruluşlarının uluslararası arenada önemli bir güç odağı haline gelmesi gerek merkezi yönetimin gerekse yerel yönetimlerin dikkatini çekmekte ve yöneticiler bu güçten yararlanmak istemektedirler. Sivil toplum kuruluşlarının uluslararası arenada dünya barışını sağlamak, sosyal refahı artırmak, çevreyi korumak gibi birçok faaliyeti devletler üstü hizmetleri gerçekleştirmeye çalıştığı görülmektedir. Belediye yönetimi, hizmetlerini ve faaliyetlerini gerçekleştirirken kamu yararına çalışan sivil toplum kuruluşları ile ortak projeler gerçekleştirmesi yönetim kavramının gerçekleşmesini sağlamaktadır.

Bu çalışmada sivil toplum kuruluşlarının belediye yönetimi ile olan ilişkileri ele alınmış ve aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarının belediye yönetimi ile olan katılım, yardım, işbirliği ve kamuoyu oluşturma gibi konularda karşılıklı ilişkileri değerlendirilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının gelişimi, işlevleri, Türkiye’deki sivil toplum kuruluşların faaliyetleri ve etkileri, belediyelerle olan ilişkileri, işlevleri, koordinasyonu, ortak özellikleri ve faaliyetleri ele alınmış sivil toplum kuruluşlarının belediye yönetimi üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Yapılan çalışmanın ilk bölümünde, “sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları” başlığı altında sivil toplum ve kuruluşlarının tanımı, gelişimi, özellikleri, işlevleri, Türkiye’de bulunan sivil toplum kuruluşları örgütlenişi ve bu kuruluşların gelişimi ve konularının açıklamasına yer verilmiştir.

İkinci bölümde “Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum” temel başlığı altında yerel yönetim kavramının tanımlanması, özellikleri ve türleri açıklanmıştır. Ayrıca belediyenin kavramsal özellikleri, tanımlamaları, sivil toplum kuruluşlarıyla olan ilişkileri ve yasal dayanağı açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise sivil toplum kuruluşları ve belediyeler arasındaki ilişkinin sivil toplum kuruluşlarının düşüncesini saptamak için anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada SPSS (Statistical Packages for Social Science) sistem programından elde edilen veriler oluşturulan veri kütüğüne aktarılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerden sivil toplum kuruluşları ile belediye yönetimi arasındaki ilişkiyi nasıl yorumladıkları değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

1.1. SİVİL TOPLUM KAVRAMI

Sivil toplum terimi bugünkü anlamıyla ilk kez, Adam Ferguson tarafından “Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Deneme” adlı çalışmasında 1767 yılında kullanılmıştır. Sivil kelimesi toplum arasında kullanım biçimiyle; halktan olan, asker ve memur olmayan, herhangi bir askeri ve resmi görevi bulunmayan kişi anlamına gelmektedir. Sivilleşmek, resmi veya askeri niteliklerin azaltılmasını, sivil hale gelmeyi anlatır. Sivil sözcüğünün etimolojik kökenine bakıldığında, kent kavramı çıkar; sivil, kent ve uygarlık sözcüklerinin aynı kökten gelmiş oldukları gerçeği ile karşılaşılır. Sivil, şehir hayatının beraberinde getirdiği hakları ve yükümlülükleri kapsamakta ve kent sözcüğü ile yakından ilişkisi bulunmaktadır. Sivil ve sivilleşme sözcüklerin ortak kökeni Latince “civilis” sözcüğünden gelmekte olup yurttaş/kenttaş anlamına gelip yurttaşın hayatına ve haklarına ilişkin bütünü anlatmaktadır (Kaypak, 2012, s. 36). Latince de “civitas” denilen kent sözcüğünden “civilized” kentli ve “civilization” uygarlık sözcüğü türemiştir. Bu kavramla uygarlığın kentlerin oluşumu ile ivme kazandığı ifade edilmektedir. Sivil toplum tamlaması ise Fransızca “societe civile” , İngilizce “civil society” Almanca “bürgerliche gessellschaft” deyimlerinin Türkçe karşılığıdır (Akbal, 2017, s. 16).

Sivil toplum, devletin müdahalesi dışında kalan birey ve grupların kendi alanlarını düzenlemelerini ihtiva etmenin yanında; devletin ve devlet otoritesinin dışındaki ekonomik ve toplumsal alanı nitelerek için kullanılan kendi ilke ve kurallarına göre işleyen otorite alanı dışında kendi kendini düzenleyen özerk alanları ifade eder. Sivil toplum gönüllü kendi kendini oluşturan, kendi desteklerine sahip, devletten özerk, özel alan ile devlet arasında aracı niteliğinde vazife gören örgütlü sosyal bir yapıdır (Yıldırım İ. 2004, s. 46). Bu yapı yasal düzen veya ortak kurallar dizisi gibi özgürlüklerin ve özerkliklerin güvencesi olan kurumsallaşmış bir temele oturur. Bu, hem devlet iktidarını sınırlayıcı, hem de o iktidarı hukuka dayandığı sürece meşrulaştırıcı bir gücü bağrında taşır. Böylece sivil toplum devletten özerk olmayı içerir ama ondan yabancılaşmayı kabul etmez. Başka bir

ifade ile sivil toplum devlet iktidarına karşı dikkatli ama saygılıdır (Sarıbay, 1998, s. 29).

Sivil toplum kavramı, batı toplumların siyasal geleneğinin içinde doğup gelişen, devlet ve toplum ilişkilerinin analizinde başvurulan, devlet tarafından kontrol edilemeyen sosyal ilişkiler, kitle iletişim araçları, piyasa gönüllü kuruluşlar ve sosyal hareketler alanına gönderme yapılarak kullanılan bir kavramdır. Başka bir deyişle sivil toplum üyeleri öncelikle devlet dışı faaliyetlerde, ekonomik ve kültürel üretim, gönüllü birliklerle uğraşan ve bu faaliyetler aracılığıyla devlet kurumları üzerinde bir çeşit baskı ve denetim uygulayarak kendi kimliklerini koruyan ve dönüştüren kurumların oluşturduğu bir bütün olarak tanımlanır (Yıldırım Y. 2012, s. 20).

Sivil toplum, devlet denetimi ve baskısının ulaşamadığı veya belirleyici olmadığı alanlarda, bireylerin ve grupların devletten izin almadan, kovuşturmayaya uğrama korkusu taşımadan ve ekonomik ilişkilerin baskısından da büyük ölçüde bağımsız olarak hareket ederek tutum belirleyebildikleri, sosyo-kültürel etkinliklerde bulunabildikleri gönüllü ve rızaya dayalı ilişkilerin, etkinliklerin ve kurumların oluşturabildiği bir durumu ifade eder (Oktay ve Pekküçükşen, 2009, s. 176).

Sivil toplum, devlet, ekonomi ve aile arasında kalan toplumsal problemleri çözmeye yönelik kendiliğinden oluşan kamusal alan ve bu problemlerin hayata geçirildiği örgütsel etkinliktir. Bu yapıda devlet ve sivil toplum arasında meşru ve bir o kadar karşılıklı saygıya dayanan zemin vardır. Bu nedenle ki sivil toplumu, devletin hukuki, ticari, yönetsel ve kültürel organlarının dışındaki alanda oluşan dernek, vakıf, sivil girişim, platform, ilişki ağı vb. yapılar ve etkinlikler olarak da tanımlanabilir (Kaypak ve Bimay, 2017, s. 169).

Sivil toplum, devlet ve toplum ilişkilerinin karşılıklı bağımlılık bakış açısından görülmesiyle ilgili analitik bir kavramdır. Bu analitik yaklaşım, devlet açısından bakıldığında devletin toplumdan ayrı olduğunu ima eder ve onun özerkliğini niteliğini, derecesini ve sonuçları inceler. Toplum açısından bakıldığında ise kendine özgü gelişme dinamiği veya ilkesi, yerleşik karar alma ve ihtilaf çözme yöntemleri anlamında kurumsallaşmış yapıları bulunan devletten bağımsız bir toplumsal alanın var olma imkânını araştırır (Erdoğan, 1998, s. 6).

Sivil toplum, sivil alanda faaliyet gösteren gönüllü örgütlerden, sosyal hareketlerden, düşünce kuruluşlardan, hükümet dışı örgütlerden, sendika, dernek ve değişik meslek kuruluşlarından oluşmaktadır. Bu çerçevede sivil toplum, özel olarak niteleyebilecek tüm kesimleri kapsamaktadır. Sivil toplum, sadece bireylerin günlük gereksinimlerini veya hukuku içermemekte aynı zamanda entelektüel, dinsel ve ahlaki hayatı da içine alan daha geniş bir yaşam alanı kapsamaktadır (Vergin, 2003, s. 77).

Sivil toplum, toplumsal sorunlara etkili ve uzun dönemli çözüm bulma sürecine aktif olarak katılan ve bu temelde de siyasi aktörleri bu çözümleri yaşama geçirecek politikalar üretmeye yönlendirmek için çalışan farklı gönüllü örgütlerin devlet denetimi dışında kurduğu ortak alandır. Bu tanımlar çerçevesinde sivil toplum, sorunların çözümünde etkili aktör olarak görülmekte, sorunların çözümünde devlet ile işbirliği yapabilmekte, bireylerin aktif bir şekilde siyasal katılımını sağlarken farklı inanç ve düşüncedeki toplumsal kesimlerin demokratik kültür içinde birbirilerini hoş görme olanağı sağlamaktadır (Uluç, 2013, s. 400).

Sivil toplum, en genel anlamda gönüllü, kendi kendini var eden, kendi ayakları üzerinde duran, hukuksal bir düzen ya da ortak değerler kümesiyle sınırlı, devletten özerk, örgütlü toplumsal yaşam alanı olarak tanımlanmaktadır. Sivil toplum, devlet ile birey arasındaki müzakere ve birleşmenin zorlama ve kısıtlama olmaksızın gerçekleştiği ara alan olarak tanımlanmaktadır (Aslan, 2010, s. 263).

1.2. SİVİL TOPLUM DÜŞÜNCESİNİN GELİŞİMİ

Sivil toplum kavramı köken itibariyle Batılı bir kavramdır. Sivil toplum çerçevesindeki tartışmaların tarihi eski Yunan'a kadar götürülür. "Sivil toplum" kavramı ilk kez Aristoteles'te ortaya çıkar. Aristoteles'in insanlar için en uygun yönetim biçimi olarak gördüğü "politike koinonia" yasalarla belirlenmiş kurallar sistemi içinde özgür ve eşit yurttaşların siyasal toplumu yani "police" dir. Bu kavram daha sonra Latinceye "societas civilis" olarak aktarılmıştır (Onbaşı, 2005, s. 13). Polites'te yurttaş, bir poliste bir kentte yönetime ve kararlara katılma yetkisine sahip kişidir. Sivil olanla siyasal olanın ayrımın henüz olmadığı politik alana ilişkin bu anlayışa, sivil toplumun diğer düzenlerden farkı, hak ile haksızlığın ayrıldığı düzen

olması yani adaleti temel alan düzen olmasıdır. Aristo'nun "politie" dediği de böyle bir toplum düzenidir; başka bir ifade ile sivil toplum düzenidir. Aristo, sivil toplum kavramını bütün toplumu kuşatan site devleti (polis) anlamında kullanmıştır (Akbal, 2017, s. 17).

Siyasal toplum ve sivil toplum kavramları, 18. yüzyıla kadar ayırım yapılmamış, devlet ve sivil toplum benzer olarak görülmüştür. Sivil toplum üyesi devlet üyesi olarak görülüyordu (Tamer, 2010, s. 92). Sivil toplumun modern dünya da kazandığı anlam itibariyle kullanımı sanayi toplumuna denk gelmektedir. , 17.yy. sonlarında ve 18. yy. başlarında denk gelen geleneksel ve siyasi değişimler paralelinde sivil toplum kavramının modern anlamında kullanımı ortaya çıkmıştır. 17. yy. süresince meydana gelen bazı gelişmeler siyasi düzen ve otoritenin tartışılmasını sağlamıştır, bu gelişmeler pazar ekonomisinin büyümesi, toprak, emek ve sermayenin ticarileşmesi ve yeni keşifler gösterilebilir. 18.yy. başlarında Batı siyasi literatüründe bulunan devlet, birey, toplum gibi olgular tekrardan değerlendirilmiş ve anlamsal değerler oluşturulmuştur. Kavramlara verilen yeni değerler siyasi sistemin yeniden biçimlendirilip, sivil toplum sürecinin hızlı gelişimine katkıda bulunmuştur (Çaha, 2016, s. 25). Batı dünyasında 17.yy. sonlarından gerçekleşen sanayi devrimi, sivil toplum olgusunun oluşmasını, sivil toplum kavramının kavramsallaştırmasına ve gelişmesine hizmet etmiştir. Böylece sivil toplum tamamen kentsel bir gelişmenin, modernleşmenin ürünü olarak ortaya çıkmıştır (Akbal, 2017, s. 16).

Sivil toplumun bugünkü modern dünya da kazanmış olduğu anlam, Batı dünyasında 12.yy ile 19. yy. tarihleri arasında gerçekleşen olaylar ve olgular sonucudur. Sanayi devrimin yaşanması, burjuva sınıfın güçlenmesi, şehir hayatın canlanması, şehir hayatına tanınan hak ve özgürlüklerin artması, çağdaş anlamda toplumsal sınıfların ortaya çıkması, siyasi otoritenin paylaşımı, bireysel hak ve özgürlüklerin artması; sivil toplum düşüncesinin gelişimini hızlandırmıştır (Onbaşı, 2005, s. 15).

17.yy. sonrasında itibaren sivil toplum-devlet ayırımına dayalı yeni siyasal düşünceye ilişkin temel taşlar devlet eksenli N.Machiavelli, J.Bodin, T.Hobbes, J.J.Rousseau ve G.W.F.Hegel gibi düşünürler ile birey eksenli siyasal düşünce tarafında yer alan A.Smith, J.S.Mill, ve F.Hayek gibi düşünürlerce şekillenmektedir (Tamer, 2010, s. 93).

Batılı sivil toplum kuramcılardan bugünkü anlamında kavramın ortaya çıkmasını sağlayan sözleşmecî düşünürler Hobbes, Locke, Rousseau, Ferguson ve Paine iken; klasik çatışmacı görüşü temsil eden ve kavramın bugün anlaşıldığı biçimine dönüştüren Hegel,Marx ve Gramsci'dir (Arslan, 2001, s. 39).

1.2.1. Thomas Hobbes'e Göre Sivil Toplum

Hobbes'e göre sivil topluma girebilmek, medenileşmek, uygarlık yaratabilmek için toplumların doğal hallerini terk etmeleri gerekir. Doğa insanları eşit şekilde yaratmıştır. İnsanlar arasındaki bu güvensizliğin temel nedeni eşitlik durumudur. Eşit koşullar içinde rekabet içinde olan insanlar birbirlerini yok etmeye ya da tahakküm altına almaya çalışacaklardır. Böylece savaş hali kaçınılmaz olacaktır. Bu durumdan kurtulmanın tek yolu insanları kontrol altında tutacak bir gücün varlığıdır. İnsanlar bu gücü oluşturmak için tüm güçlerini tek bir kişiye ya da heyete devretmeleri gerekir. Hobbes'in Leviathan olarak adlandırdığı bu güç sayesinde huzursuzluk, ölüm korkusu ortadan kalkacak, insanlar kültür ve medeniyet yaratıp, sivil topluma geçeceklerdir (Biber, 2009, s. 31).

Hobbes, mutlak otoriteyi bireylerin güvenlik ihtiyacına dayandırır. Mutlak ve güçlü bir siyasal erkin ortaya çıkışını rekabet, yarış ve çatışma halindeki insan doğasının barış içinde yaşama özlemine dayandırmaktadır. Koruma ve güvenlik ihtiyacı hisseden bireyler, bunun doğa durumunda gerçekleşmeyeceğini anlayınca kendilerini zora dayalı cezai yaptırımlarla sınırlayabilecek zorlayıcı bir güce ihtiyaç duyar. Bu da tek tek birey ve grupların istek, hırs ve tutkularını bir kişinin veya gözetimindeki siyasal erkin şahsında tek bir iradeye dönüştürme anlamına gelir. Başka bir deyişle toplumsal çoğulculuk ve farklılık, yöneticinin şahsında tek bir iradeye dönüştürülmüş olur. Hobbes, dinsel kurumlar da dahil olmak üzere tüm sivil toplum unsurlarını devletin çatısı altında toplamakta ve onun şahsında yok etmektedir. Devlet her türlü yasanın yapıcısı olduğu için artık dinsel yasaya gerek

kalmayacaktır. Devlete itaat aynı zamanda Tanrıya tapınma görevini ifade eder. Hobbes, farklı ve otonom çıkarlar etrafında odaklanan çoğulcu bir toplum profilini tek kişinin şahsında eriterek sivil toplumun bugünkü farklılık ve çeşitliliğin bir alanı olarak oluşmasını önünü tıkar. Böylece politik idarenin mutlak iradesi, toplumsal yaşamın ve tüm titreşim noktalarına yayılarak monoton, homojen ve türdeş bir kamusal alan ortaya çıkar (Çaha, 2016, s. 29).

Hobbes, herkesin eşit olduğu doğal ortamın varlığından söz eder ve bu ortamda herkes kendi doğasını, kendi yaşamını korumak ve kendi aklıyla bu amaç için en uygun saydığı herşeyi yapmak ve bu uğurda kendi erkini dilediği gibi kullanmakta özgürdür ve bu özgürlük herkesin birbirinden korkup çekindiği ortama zemin hazırlamıştır. Hobbes, “herkesin herkesle savaşı” olarak adlandırdığı ve bu durumdan yola çıkarak “insan insanın kurdudur” demiştir. İnsanlar bu durumdan kurtulabilmesi için haklarını karşılıklı olarak üçüncü bir kişiye sözleşme yaparak devrederek kendilerini ortak bir erkin boyunduruğu altına sokmaları gerekir. Hobbes’in, Leviathan adını verdiği devlet böyle ortaya çıkar. Böylece herkesin her şey üzerinde hak iddia edebildiği doğa durumundan devletin izin verdiği dışında kimsenin hiçbir hak iddia edemediği topluma geçilir. Bu sözleşme ile ortaya çıkan devletli toplum sivil ve politik toplumdur. Sivil toplum devletin olduğu politik bir durumdur (Onbaşı, 2005, s. 20).

1.2.2. Hegel’e Göre Sivil Toplum

Sivil toplum düşüncesinin gelişmesinde büyük katkıları olan düşünürlerden biri de Hegeldir. Hegel sivil toplumu devletten ayırarak onu ayrı bir alan olarak kabul eden ilk düşünürdür. Hegel’e kadar sivil toplum ile siyasal toplum özdeş anlamlarda kullanılmıştır. Hegel, sivil toplum-devlet ayrımını 1821’de yazdığı Hukuk Felsefesi adlı eserinde yapmıştır. Hegel’de sivil toplum, ailenin diyalektik bir gelişmeyle devlete varmasında aracı bir basamak olarak görmüştür (Akbal, 2017, s. 29).

Hegel sivil toplum kavramını ifade etmek için, “burjuva toplumu” kavramını kullanır. Hegel, sivil toplumu modern dünyanın bir başarısı olarak kabul eder. Hegel’e göre sivil toplum, özel kişilerden gruplardan ve çalışmaları uygar hukuk tarafından düzenlenmekle birlikte devlete doğrudan bağlı olmayan kurumlardan oluşan bir mozaiktir (Biber, 2009, s. 31).

Hegel’de sivil toplum, ne özgürlüklerin teminatıdır; ne de bir sözleşmeyle gerçekleşir. Tarihsel bir gelişme olarak modern bir toplumda olgunlaşan sivil toplum, pazar ekonomisi, sosyal sınıflar, ekonomik şirketler, bireyler ve devlete bağımlı olmayan her türlü kurum ve kuruluşu kapsar (Bayhan, 2002, s. 5).

Hegel, sivil toplum-devlet ayrımını siyasal bir etiğin yansıması olarak kabul etmektedir. Etik yaşamı “aile”, “sivil toplum” ve “devlet” gibi üç ayrı alana ayıran Hegel, her alanın farklı etik değerlere sahip olduğunu ileri sürmektedir. Aile yaşamı içinde hakim olan temel normlar, karşılıklı sevgi, saygı, fedakarlık, itaat, birliktelik, doğal işbölümü, dayanışma, ortak duygu ve düşünce etrafında oluşmaktadır. Oysa sivil toplum etiği, özel çıkar, çatışma, rekabet, ihtiras gibi bireylerin tamamen kendi çıkarlarını vurgulayan normlar etrafında gelişir. Sivil toplum, aile bireylerini aile bağlarından kopararak aralarındaki uyumu bozar ve bireyleri birbirinin hasmı haline getirir (Çaha, 2016, s. 32).

Hegel için sivil toplum, içinde yaşayan kişilerin yaşamasını sağlayacak, bütün faaliyetleri içeren, yapıları ve organize, bir iktisadi sistemi, bir hukuk sistemi ve bunların düzenli bir şekilde çalışmasını sağlayacak otoriteye sahip bir cemaat ya da Hegel’in belirttiği gibi sivil toplum salt ihtiyaç üzerine kurulmuş toplumsal birim olarak kullanılabilir (Türköne, 2016, s. 22).

Hegel’e göre “ihtiyaç” sivil toplumun anahtar kavramını ve bu alandaki çekişmenin temel güdüsünü oluşturur. İhtiyaç, politik bir sistem içinde karşılıklı ilişkileri zorunlu kılar. Karşılıklı doyum sağlamak ve kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için bireyler başkalarını birer araç olarak kullanırlar ve onlarla yarışırırlar. Böylece ihtiyaç, ihtirası doğurur bu da sivil toplumda çatışma, çekişme, güvensizlik ve ayrılıklara yol açar. Aile içinde olan var olan sevgi, güven ve uyum kaybolur yerine

koru, güvensizlik ve çatışma hâkim olur. Kısaca sivil toplum Hegel’de farklılık, özel çıkar ve çatışma alanı olarak ön plana çıkar (Çaha, 2016, s. 33).

Hegel, “sivil toplum felsefesinin zorunlu şartı olarak, sivil toplumun yaşayabilmesi, başka bir ifade ile bireyler arasındaki çatışmaların son bulunabilmesi için egemen bir güce; devlete ihtiyaç vardır” der (Arslan, 2001, s. 52). Hegel’de devlet, esas olarak sivil toplumdaki çatışmacı unsurları bir senteze ve harmoniye dönüştürmeyi amaçlar. Sivil toplumu gölgesine alan devlet, kuşatıcı şemsiye olarak özel inisiyatifleri uyumluluğa zorlar. Hegel’de devlet ve toplum ilişkisi bir sözleşmeye değil bireylerin doğal olarak devlet otoritesini kabullenmesi esasına dayanır. Sivil toplumdaki özgürlüklerin de sosyal dengeyi bozmadan yaşayabilmesinin koşulu güçlü ve donanımlı devlettir. Hegel’in sivil toplumla ilgili açıklamalarından iki sonuç çıkmaktadır. Bunlardan birincisi sivil toplumun varlık sebebi güçlü, donanımlı ve metafiziksel bir devleti ortaya çıkarmaktır. İkincisi ise iyimserliğe yol açabilecek bir nitelik taşımaktadır (Çaha, 2016, s. 34).

Hegel sivil toplumu kendi başına doğal bir durum olarak görmüyor, sivil toplum korumasını devlet düzenlenmesine bırakıyor. Hegel’e göre sivil toplumun bir kesiminin aşırı gelişmesi, diğer kesimleri engelleyebilir veya baskı altına alabilir. Hegel sivil toplumun kendi iç çatışmalar ve özgülülüğünü çözme yetisinden yoksun oldukları için devletin denetimine ihtiyaç vardır. Aksi takdirde sivil olarak kalamazlar. Hegel devletin, sivil toplumun kendi kendine yeterli olmadığı durumlarda ortaya çıktığını ileri sürerek sivil toplumun kendisi adına yapamadığını devletin yaptığını ileri sürer ve devletin sivil toplumu korumakla görevli olduğunu ifade eder. Hegel sivil toplumu, çıkar çatışmaları esasına dayanan burjuva toplumu ile eş değere kabul eder (Tamer, 2010, s. 97).

1.2.3. Marx’a Göre Sivil Toplum

Marx’ın sivil toplum anlayışı, sivil toplumun devlete bağımlı olmaktan çıkmış, tersine devlet topluma bağımlı olduğu ve sivil toplum etrafında belirlendiği varsaymıştır. Marx’a göre sivil toplum alt yapıdır devlet ise üst yapıdır. Marx devletin sivil topluma bağımlı olması, devletin faaliyeti de hâkim sınıfın çıkarları doğrultusunda gerçekteşmektedir (Erdoğan, 1998, s. 14). Marx devleti, toplumsal ve

ekonomik yaşamın tümünü kuşatıcı bir kurum olarak değil, bu alanları kuşatan sivil toplumun hizmetinde bir kurum olarak görür. Marx için devlet değil, sivil toplum toplumsal yaşamın tüm alanlarını belirler. Marx, siyasal yaşamın sivil toplum tarafından belirlendiğini ileri sürer. Devlet, sivil toplumdaki çatışmaları senteze dönüştüren bir varlık değil, sivil toplumun yansımasıdır. Sivil toplum ne ise devlet de odur. Sivil toplum devletin şahsında kaybolmaz aksine yeniden üretilir. Çünkü sivil toplumda güçlü olan ve üretim araçlarına hakim olan sınıf, devleti ve onun normlarını da belirler. Kısaca sivil toplum, üretimin yapıldığı ve sınıfsal mücadelenin ortaya çıktığı alandır (Çaha, 2007, s. 30).

Marx, devlet-toplum ilişkisinde devleti tamamen ortadan kaldırmayı düşünür. Bu anlayış sivil toplumcular tarafından eleştiriye uğramıştır. Çünkü çok az da olsa devlete ihtiyaç vardır. Devlet sivil toplumların muhafazası için adeta koruyucu bir kalkan görevi yapmaktadır (Arslan, 2001, s. 55).

Marx'ın tanımına göre sivil toplum, bireylerin politik etkinliklerin dışındaki bireysel ve ekonomik ilişkilerden oluşan maddi etkinlik alanını ifade eder. Sivil toplum, üretici güçlerin belli bir gelişmişlik aşamasında bireyler arasındaki maddi ilişkilerin tümünü içerir. Marx sivil toplum sözcüğünün, 18. yy. mülkiyet ilişkileri eski çağın ve orta çağın komünal toplumundan kopup ayrıldıktan sonra ortaya çıkmıştır (Onbaşı, 2005, s. 35).

Marx, nasıl ki din insana özel bir aidiyet kazandırarak onu ötekilerden ayırıyorsa, benzer biçimde özel mülkiyette de insana derin bir benlik ve bencillik kazandırarak onu esas olarak var olduğu genel toplumdan ayırdığını düşünür. Bu nedenle Marx özel mülkiyeti tüm kötülüklerin anası olarak kabul eder. Gerek dinin gerek ailenin gerekse de özel mülkiyetin kurumsallaştığı alan “sivil toplum” alanıdır. Marx'a göre sivil toplumun ekonomik ilişkilerin belirlendiği alan olduğu gibi, aynı zamanda bencil kişiliğin üretildiği alandır. Egoist yaşamın tüm önkoşulları, devlet alanının dışında sivil toplum içinde varlığını sürdürür (Çaha, 2016, s. 58).

Marx sivil toplum kavramının açıklamasını, altyapı ve üstyapı ilişkisi içinde açıklamaya çalışır. Devlet siyasal düzenin (üstyapının) bir kurumu iken, sivil toplum üretim ilişkilerinin (altyapının) bir kuruluşudur. Belirleyici olan altyapı kurumudur başka bir ifade ile sivil toplum kuruluşudur. Üretim ilişkilerin şekillendirdiği iktisadi yapı, altyapıyı oluşturmaktadır. Bu altyapı toplumun hukuki ve siyasi kurumlarından oluşan üstyapıyı belirlemektedir. Bu nedenle ki siyasi olaylara, hukuki değişimlere ve kültürel değişimlere ilişkin açıklamalara sivil toplum yapısındaki değişimlere bakmak gerekir (Biber, 2009, s. 31).

1.2.4. Gramsci'ye Göre Sivil Toplum

Gramsci'ye göre sivil toplum ekonomi temelinde tanımladığı toplumsal sınıflar arasında ideolojik, kültürel ve siyasal mücadelelerin, başka bir ifade ile hegemonya mücadelesinin yaşandığı alandır. Bu mücadeleyi kazanan hâkim sınıf kendi çıkarlarını toplumun tümünün çıkarları gibi sunabilmeyi ve böylelikle toplumun farklı kesimlerinin rızasını kazanabilmeyi başarmış olan sınıftır. Egemen sınıf böylece sivil toplumu yönlendirerek kendi ideolojik tutumlarını toplumun bütününe benimsetebilmektedir. Ancak sivil toplumdaki sosyal ilişkilerinde güç ilişkileri olduğu unutulmamalıdır. Devlet aygıtı içinde nasıl hem rıza hem de zorlama barındırmaktaysa, sivil toplumu karakterize eden ilişkilerde hem rızaya hem zora dayalı ilişkilere dayanmaktadır (Onbaşı, 2005, s. 39).

Sivil toplumu oluşturan egemenlik araçları Gramsci'ye göre eğitim, basın, sendika ve kilise'den oluşmaktadır. Siyasal toplumu oluşturan baskıcı araçlar da ordu, polis ve cezaevinden oluşur. Bu ayrım da devlet, egemenliğini sivil toplum aracılığıyla sağlayacağından, ideolojik ve kültürel alanda etkili olmak iktidarı ele geçirmek, egemenliği kurtarmaktır. Gramsci, ideolojik ve kültürel dönüşüm olunca sivil toplum kahramanları “aydınlara” büyük görevler yükler ve aydınların sınıflandırmasını yapar, sivil toplumu oluşturan ve ona yön veren aydın gurubun “organik aydınlar” olduğunu söyler ve bu aydınların siyasal ve ideolojik eğilimleri belli bireysel becerileriyle belli bir toplumsal sınıfla bağlantılı olan aydınlardır (Arslan, 2001, s. 57).

Gramsci, sivil toplumu alt yapısal bir alan değil üst yapısal bir alan olarak görür. Sivil toplum kavramını, hegemonyanın kültürel ayağı olarak kabul eder. Hegemonyanın biri kültürel biri politik olmak üzere iki ayağı bulunmaktadır. Politik ayağını devlet oluştururken, kültürel ayağını sivil toplum oluşturur. Devlet sürekliliğini sağlamak için hegemonyanın sert yüzünü, zor ve ceza boyutunu teşkil ederken, sivil toplum hegemonyanın ikna boyutunu oluşturur. Bu anlamda hegemonya sadece politik liderleri ve organizasyonları kapsamaz, aynı zamanda sivil toplum örgütleri ve liderlerini de kapsar. Bir bakıma hegemonya sadece devleti biçimlendirecek bir iktidar görmez aynı zamanda toplumun tümünü şekillendirecek bir genel irade öngörür. Bu iradenin oluşmasında sivil toplumun çok önemli bir işlevi vardır. Bir sınıfın hegemonyasını dönüştürmek için sivil toplumun yaygınlaşması şarttır (Çaha, 2007, s. 32).

Gramsci'ye göre sivil toplum belirli üretim ilişkileri temeli üzerinde kurulan ve yaşayan pratik ve ideolojik toplumsal ilişkiler bütünlüğüdür. Sivil toplum siyasal toplumun aksine özel şekilde düzenlenmiş bir toplumsal onaya dayanmayıp, kültürel ve ideolojik kurumların yanı sıra ekonomik ve siyasal alanda etkinlik gösteren özel ve kamusal nitelikli bir dizi kurumu içerir (Akbal, 2017, s. 60).

1.3. SİVİL TOPLUMUN ÖZELLİKLERİ

Sivil toplumun sahip olması gereken temel özellikler vardır. Bunlar;

Yatay ilişkilere dayalılık: Toplumların nitelemesinde ve oluşumunda etkisi olan tutumları iki kategoride incelenebilir. Bunlar toplumların bir bölümü ve buna bağlı olarak devlet biçiminde yapılanmaları daha özgürlükçü, liberal bir yapıyı içerir; bir bölümü ise toplulukçu bir yapılanmayı içerir. Toplumlar kurumsallaşırken, bir bölümü yatay ilişkileri önemserler; bunlar liberal/özgürlükçü toplumlardır; bir bölümü dikey ilişkileri önemserler bunlarda itaat kültürü içinde komüniter bir oluşum söz konusudur. Yatay ilişkilere dayalılık, sivil toplumun temel koşullardan biridir.

Örgütlülük: Tüm toplumsal yapılar, örgütü örgütlenmeyi zorunlu kılar. Bütün toplumlarda örgütlenme biçimleri ve yolları farklılıklar vardır. Sivil toplum şehir kültürüne dayalıdır. Yerelliğe, tekillikçe vurgu yapan toplumlar, otantik topluluklar olarak yaşamını sürdürürken, kent kültürüne dayalı toplumlar, evrenselliğe vurgu

yaparak, özerk bir biçimde örgütlenirler. Sivil toplum örgütlü bir toplumdur, itaat kültürüne göre örgütlenen toplumlar sivil toplum olamaz.

Hem yasal zeminde hem de sosyolojik anlamda farklılıkların manipüle yapılacak örgütlülük, sivil toplumun için kaçınılmazdır. Hiçbir zorlama yapılmaksızın sivil toplumun, sendika, dernek ve platform gibi yollarla örgütlenebilmelidirler (Çaha, 2007, s. 55).

Hür özgür iradeleriyle hiçbir zorlama olmaksızın gönüllü olarak bireylerin bir araya gelerek hedef, amaçlarını gerçekleştirmek, ortak politika belirlemek ve hareket etmek için örgütlü halde hareket etmelidirler (Erdoğan, 2011, s. 57).

Özgürlük: Özgürlüğün sınırlarının çizilmesi zor olan kavramlardan biridir. Hukuk ve etik ilkesi özgürlüğün sınırlarını belirler. Hukuk ve etik bireyler arası ilişkilerde önemini kazanması durumunda, özgürlük sivil toplumun ayrılmaz bir parçası olur ve sivil toplumu, sivil toplum yapan en önemli etken haline gelir.

Özerklik: Sivil toplumun sahip olması gereken özelliklerden biri özerkliktir. Başka bir ifade ile kendi kendini yönetebilme potansiyeline sahip olmasıdır. Özerk yapıya sahip olan sivil toplum, yapacağı faaliyetler ve hizmetleri kendisi düzenleyebilmeli, organlarını özgür bir şekilde seçebilmeli ve alınan kararları rahatlıkla uygulayabilmelidir. Özerk yapıya sahip sivil toplum bu özerkliğini hukuka uygun bir şekilde siyasi otoritenin dışında olmalıdır (Erdoğan, 2011, s. 57). Sivil toplum sahip olduğu temel ilke ve kurallarını kendi kendine düzenleyen, işleyen, özerk bir yapıya sahip olmalıdır.

Sivil toplum kuruluşların niteliğini belirleyen, hukuki yapılarından ziyade onların özerklikleridir. Yönetim ve denetim işlevlerini oluşturdukları kendi kuralları ile sağlarlar. Sivil toplum kuruluşlarında çalışan insanlar, temin edilen kaynaklar, devletçe ya da başka kurumlardan temin edildiğinde, özerkliklerini yitirirler. Sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmezler. Devlet gelirlerinden ve kamu kuruluşlarından pay aktarılarak oluşturulan örgütlerin, sivil toplum kuruluşu özelliği tartışılmaktadır. Oysa sivil toplum kuruluşlarının büyük ölçüde kaynak yaratıp, bu kaynağı toplum yararına kullanılması istenilmektedir (Yıldırım İ. 2004, s. 61).

Açıklık/saydamlık: Sivil toplum açık, çoğulcu ve rekabete dayalı bir yapıda olmalıdır. Hesap verilebilirlik, ussal gerekçelendirme ile somutlaşan açıklık özerklikle ilişkilidir. Sivil toplumun en önemli temel niteliklerden biridir. Gizliliğin egemen olduğu topluluklarda sivil toplumdan bahsedilemez.

İşbirliği/dayanışma: Özgürlük, özerklik ve bilgiyle, aklın kamusal kullanımıyla birlikte gittiğinde ancak sağlıklı bir işbirliğinden bahsedebilir. Sivil toplumda işbirliği, sivil toplum kuruluşlarıyla ancak somutlaşabilir.

Diyalog kültürü: Sivil toplumun, şiddeti temsil etmeyen yönünü oluşturur.

1.4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Modern toplumlarda, belirli amaçları gerçekleştirmek veya belirli konularda kamuoyunu aydınlatmak veya yönlendirmek için çalışan ve gönüllülük esasıyla hareket eden kuruluşlara sivil toplum kuruluşu denir. Toplum içerisinde idarenin bir parçası olmayan ve sivil toplum alanında etkinlik gösteren her örgütlenme sivil toplum kuruluşunu oluşturur. Bu tanıma göre siyasi gruplar, esnaf ve işçi sendikaları, dini kurum ve kuruluşlar, loncalar, spor kulüpleri, sanat ve kültür dernekleri, birlikler, odalar, küçük ve büyük özel sektör girişimleri sivil toplum kuruluşları dâhil edilmektedir (Arslan, 2001, s. 127).

Sivil toplum kuruluşları, hukuksal altyapıya dayanan örgütler olarak belirlenmiş ortak amaçlar doğrultusunda bir araya gelen ve doğrudan çıkar ilişkisine dayanamayan kişi topluluklarıdır. Özerk yapıya sahip sivil toplum kuruluşları, özel ve kamu sektörü arasında köprü vazifesini görmektedir. Farklı hukuki niteliklere sahip ve profesyonel kuruluşlar olan sivil toplum kuruluşları; özel hastaneler, spor kulüpleri, okullar gibi diğer kar amacı gütmeyen kuruluşların dışındadır. Ayrıca sivil toplum kuruluşların kapsamına kooperatifler, ticari birlikler ve yerel toplum kuruluşları gibi bireysel kuruluşlar girmemektedir. Geniş anlamda sivil toplum kuruluşların içine yurttaşların ortak bakışı, ortak çıkar, ortak duyarlılık, ortak talep vb. temelinde gönüllü bir araya gelerek, devletin hukuki, idari, üretici ve kültürel organlarının dışındaki alanda meydana getirdikleri dernek, vakıf, sivil girişim, platform, ilişki ağı vb. oluşan yapılar etkinliklerin tümü girmektedir (Yıldırım İ. 2004, s. 53).

Sivil toplum kuruluşları, ortak amaçlar etrafında bir araya gelen insanların örgütlenmesidir. Bu örgütler her ne kadar tek tip özellik gösteriyor olsalar bile bunlar kendi çatıları altında bir güç oluşturmaktadır. Farklı amaç ve anlayış altında çalışan sivil toplum kuruluşları bir şehirde, bölgede ya da ülke bütününde bir demet oluşturmaktadır. Bu farklılık zenginlik olarak değerlendirilir. Toplumda sosyal dokuyu koruyan bölgesel özelliklere ve güzelliklere sahip çıkan ve yaşatan kuruluşlardır. Bu örgütler toplumun düşüncesinin özgürleşmesine ve siyasi kalitenin yükselmesine büyük katkı sağlamaktadır (Akbal, 2017, s. 105).

Dünya Bankası tanımına göre sivil toplum kuruluşu, sosyal barış ve refahı artırmak için çalışan, yoksulluğa dikkat çeken, çevreyi koruyan, temel sosyal hizmetleri ve sosyal gelişmeyi sağlamayı amaçlayan özel örgütlerdir. Daha geniş tanımıyla ülke yönetimin resmi olmayan, hükümetten bağımsız sivil kısımdır. Sivil toplum kuruluşların en önemli özelliklerden biri kâr amacı gütmemeleridir. Bu yüzden genellikle hükümet dışı kurumlar ve kar amacı gütmeyen kurumlar aynı anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır (Gündüz ve Kaya, 2014, s. 134).

Sivil toplum kuruluşları gönüllü üyeliğe dayalı, topluma hizmet ve siyaseti etkilemeye yönelik resmi olmayan örgütlenmeler olarak da ifade edilebilir. Bu siyasi etkinin boyutları çok farklı olabilmekte, küresel, ulus üstü, ulusal, bölgesel, yerel şeklinde olabilir (Talas, 2011, s. 391).

Sivil toplum kuruluşları, sivil inisiyatif yoluyla içinde geniş katılımlı bir platformu tüzel yapısıyla sağlayan, karar verme süreçlerin yaşandığı ortamlarda söz hakkı olan, ortak misyon değerleriyle kurulmuş olan örgütlerdir. Sivil toplum kuruluşları kamu yararına çalışan ve bu yönde kamuoyu oluşturan, kâr amacı gütmeyen, demokratik işleyişe sahip bürokratik donanımdan yoksun ve gönüllü olarak bir araya gelen örgütlenmelerdir. Sivil toplum kuruluşların kuramsal çerçevesi yapılıırken mali yapısı da dikkate alınmalıdır. Sivil toplum kuruluşların mali yapısı üç kaynaktan beslenir. Bunlar; kamuoyu, hükümetler ya da hükümetler arası örgütler ve fon toplayıcı diğer sivil toplum kuruluşlarıdır (Erol, 2007, s. 338).

Sivil toplum örgütlenerek, sivil toplum kuruluşlarını oluşturur. Sivil toplum kuruluşları, hükümet dışı kuruluşlar, gönüllü kuruluşlar gibi çeşitli isimlerle anılmaktadır. Dünyada iki çeşit sivil toplum kuruluşu ismi kullanılmaktadır. Birincisi Amerika ve Japonya tarafından tercih edilen “kar amacı gütmeyen örgütler (non profit organization, NPO)”; diğeri ise Avrupa ve diğerk ülkelerde kullanılan “hükümet/devlet dışı örgütler(non-governmental organization, NGO)” olarak öne çıkar. Sivil toplum kuruluşları Birleşmiş Milletler Ana Sözleşmesinde non-governmental organization olarak adlandırıldığında uluslararası kullanımında NGO kavramı daha yaygındır. Sivil toplum kuruluşlarını konuları ve statülerine göre ikiye ayırabilir. Konularına göre sivil toplum kuruluşları; dinsel, eğitim, sosyal, kültürel, sanatsal, araştırma ve geliştirme, politik, amaçlı sivil toplum kuruluşları olarak ifade edilir. Statülerine göre sivil toplum kuruluşları, dernek, vakıf, kooperatifler, birlikler, sendikalar ve odalardan oluşur (Kaypak, 2012, s. 49).

Sivil toplum kuruluşları günümüzde yaşamın her alanında kendini gösteren, belirli amaç ve hedeflerine ulaşmak veya toplumu bilinçlendirmek, kamuoyu aydınlatmak için emek harcayan gönüllü, özerk yapıya sahip toplumsal örgütlenmelerdir. Toplumsal örgütlenmeler olan sivil toplum kuruluşları, toplumun ihtiyaçların giderilmesinde ve toplumu ilgilendiren sorunların çözülmesinde görev görmektedir. Devlet ile toplum arasında köprü görevini vazifesinin görmekte mevcut otoritenin baskısına karşı tampon vazifesini olmaktadır.

1.5. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÖZELLİKLERİ

Sivil toplum kuruluşların sahip olması gereken birtakım temel özellikler bulunmaktadır. Bunlar; (Akbal, 2017, s.116; Oktay ve Pekküçükşen, 2009, s. 176; Arslan, 2001, s. 123; Erdoğan, 2011, s. 71).

- Kar amacı gütmeyenler, gönüllülük esastır.
- Sivil toplum kuruluşları siyasal otorite karşısında özerk ya da bağımsız olmaları esastır.
- Bürokratik olmayan esnek bir yapıya sahiptir.
- Sivil toplum kuruluşları, problemler karşısında siyasal partilerin aksine daha radikal, net ve cesur adım atarlar. Siyasal iktidara sahip olmak gibi amaçları yoktur. Daha çok siyasal iktidarı dışarıdan

etkileyerek, kuruluşun amaç ve hedeflerini gerçekleştirmesini sağlamak için faaliyette bulunurlar

- Karar alma ve uygulamalarda katılımcı yaklaşımı benimserler
- Sivil toplum kuruluşları, devletin ortadan kalkmasını değil, müdahale alanını sınırlanmasını savunurlar. Etkili, saydam ve hesap verilebilir bir devlet talebi söz konusudur
- Sivil toplum kuruluşları tek renkli değildirler, heterojen yapıdadır
- Sivil toplum kuruluşları toplumu ilgilendiren sorunların çözümü için çalışan kurumlardır
- Sivil davranış ruhu, sivil toplum kuruluşları üyeleri arasında hâkimdir. Bu durum, sivil toplum kuruluş üyelerinin karşılıklı saygı ve dayanışma şeklinde hareket etmelerini sağlar. Sivil toplum kuruluşları bireylerin taleplerinin ve sorunlarının dile getirilmesine yardımcı olur ve toplumsal çıkarlar için kamuoyu oluşturması konusunda çaba sarf ederler.
- Toplum içinde hak ve sorumlulukların devlet ve birey ilişkilerinde adaletli dağılımını sağlar

1.6. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARIYLA İLGİLİ KAVRAMLAR

Sivil toplum kuruluşlarıyla benzer özellik taşıyan ve benzer işlevleri gören bazen yerine kullanılan kavramlar vardır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir.

1.6.1. Üçüncü Sektör

Ekonomik alandaki karşılığını andıran bu kavram, özel ve kamu sektörlerinin dışında kalan kesimi ifade etmek için kullanılmaktadır. Demokrasi ve gelişmişlik ölçütü olarak gösterilmektedir (Yıldırım İ. 2004, s. 56).

Üçüncü sektör kavramının tanımı ile ilgili tam bir mutabık sağlanmamıştır. Ancak toplumsal alanı kapsadığı açıktır. Üçüncü sektör, gönüllü katılıma dayalı bir örgütlenme modeli içermektedir (Akay, 2012, s. 33).

1.6.2. Quango veya Gongo

Quango (kısmen otonom/özerk sivil toplum kuruluşları) veya Gongo (hükümetçe örgütlenen sivil toplum kuruluşları), hükümetin bizzat kendisi veya yönlendirmesi ile kurulan sivil toplum kuruluşu görünümlü örgütleri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Hükümetin yardım ve etkisiyle oluşturulan bu kuruluşlar, öznel nitelikli ve tümüyle ya da kısmen merkezi devletçe finanse edilmektedir. İngiliz literatüründe British broadcasting corporation (BBC) gibi kamu şirketleri ve bakanlık teşkilatlarına bağlı olmayan danışma kurullarına verilen genel bir addir. Bu tür kuruluşların siyasi sorumlulukları yoktur, bakanlıklarca kendilerine fon tahsis edilmektedir, maliye ve meclis denetimlerine tabi değildirler ve bakanlıklardan bağımsız olarak araştırma yapabilmektedir (Yıldırım İ. 2004, s. 56).

1.6.3. Çıkar Grupları

Çıkar grupları kavramının isminden de anlaşılacağı gibi belli bir çıkar elde etmeye çalışan bireylerin bir araya gelerek oluşturmuş olduğu birlikteliklerdir. Çıkar grupları, ortak maddi veya manevi çıkarlar etrafında bütünleşmiş ve bu çıkarlar çerçevesinde uzmanlığa dayalı olarak örgütlenmiş, ortak çıkarları doğrultusunda siyasi yönetimden talepte bulunan toplumsal gruplardır. Çıkar grupları, teşkilatlı veya teşkilatsız bir grup niteliği taşımaları yanında, siyasi olan veya olmayan birtakım amaçlar takip edebilmektedir (Aktan, Ay ve Çoban, 2007, s. 4).

İnsanlar ilgilendikleri konulara veya yaptıkları işlere göre birtakım “çıkar gruplarına” ayrılırlar. Bu insanlar bir araya gelerek örgütlenip çıkarlarına göre kararlar aldırılmaya başlarsa, “baskı grupları” olurlar. Baskı grupları ise siyasi iktidara baskı uygulayan ve siyasi talepleri olan çıkar gruplarını temsil etmektedir. Sivil toplum kuruluşları ile çıkar grupları ortak özellikleri olan sosyal yapılardır. Bu yapıları sivil toplum kuruluşu olarak kabul etmeyen görüşler, çıkar grupları arasında çıkar bağı olduğu ve bu çıkarları korumak ve geliştirmek için kurulduklarından kendilerinin sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmeyeceğini iddia edilmektedir. Çıkar gruplarının, çıkar peşinde olması veya gelişmelerden çıkar elde etmesi özelliğiyle sivil toplum kuruluşu olmadığı görüşü yaygınlık kazanır (Yıldırım İ. 2004, s. 57).

1.6.4. Gönüllü Kuruluşlar

Sivil toplum kuruluşların temel özelliklerinden biride gönüllülük baz alınması ve bu yönde çalışmalarda bulunmasıdır. Fakat her gönüllü kuruluş örgüt sivil toplum kuruluşu sayılır mı? Sorusu gönüllülük esasını niteliklerini belirlemeyi gerekli kılmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, gönüllü kuruluşlardır, ancak tüm gönüllü olarak oluşturulan kuruluşlar, sivil toplum kuruluşu kapsamına girmez (Yıldırım İ. 2004, s. 58).

Sivil toplum kuruluşların temel unsurlarından olan gönüllülük esaslı olması ve resmi olmayan kuruluşlar olmasıdır. Gönüllülük esaslı olmayan sivil toplum kuruluşları çıkar grupları kavramına ve diğer anlamlara gelmektedir.

1.6.5. Platformlar

Kamu alanında platformlar bireylerin ve kuruluşların ilgi duydukları alanlarda gönüllü katılımı ile ortaya çıkmaktadır. Platformlar kendi alanlarında öncelikli konuları ve sorunları tanımlayıp ortak çözümler üretmektedir. Platform çalışanların amacı, karşılıklı bilgilendirme ve etkileşim süreci içinde ortak niyet ve hedefleri ortaya çıkarmaktır. Platforma her katılım sağlayanın eşit haklara sahip olduğu eşitlikçi yatay ilişkiler hâkimdir. Platformların en önemli güç kaynağı uzlaşmadır. Platformda çatışma yoktur. Aynı platformda bir araya gelmeyen insanlar yeni bir platform oluştururlar (Yıldırım İ. 2004, s. 56).

Platform; dernek, vakıf, sendika, meslek odaları ya da benzer nitelikteki sivil toplum kuruluşlarının bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Resmi bir tüzükleri olmamakla birlikte çalışma ilkelerini kendi aralarında belirleyebilmekte ve yazılı bir metin haline dönüştürebilmektedirler. Tüzel kişilikleri olmadığından resmî makamlara yönelik izin gerektiren faaliyetlerde, platformu oluşturan sivil toplum kuruluşları ancak bizzat kendilerinin imzası ile resmî işlemleri yürütebilmektedirler (Örnek ve Ayas, 2015, s. 269).

1.7. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ İŞLEVLERİ

Tüm sosyal kurumların değişen şartlar gereği üstlenilen işlevlerin zamanla değiştirebilecekleri ilkesi sivil toplum kuruluşları içinde geçerlidir. Her ne kadar tarihçiler 19. yy. sivil toplum kuruluşlarının gönüllülük temelinde orta ve zengin sınıfların fakir kimselere yardım amaçlı kurulduklarını ifade edilsede dahi; günümüz sivil toplum kuruluşlarının bunun çok ötesinde çeşitli rol ve işlevler üstlendiklerine şahit olmaktadır. Ülkelerin demokratik, sosyolojik ve altyapı durumlarına göre bu kuruluşların işlevleri farklılaşmaktadır. Kimi ülkelerde siyasi partilerin ve özel sektörün zayıflıkları itibariyle kurumsal boşluğunu doldurmaya yardım ederken kimi ülkelerde ise hegemonyaya tepki olarak çoğalmaktadırlar. Sivil toplum kuruluşların işlev sınırlarının belirsizliği veya yeni işlevlerin ortaya çıkışı aslında kamu ve özel sektörün işlevsizleştiği sorun alanlarında canlanmaktadır (Yıldırım İ. 2004, s. 74).

Sivil toplum kuruluşların demokratik toplumlarda üstlendikleri birbiriyle bağlantılı ya da bağlantısız çok sayıda işlevler üstlenmektedir. Bu işlevler bireysel alandan sosyal alana, kültürel alandan ekonomik alana kadar uzanan geniş bir yelpazeye yayılmış durumdadır (Çaha, 2017, s. 64).

Sivil toplum kuruluşlarının yerine getirmiş olduğu birden fazla işlev bulunmaktadır. Bunların; siyasal, kültürel, bireysel ve toplumsal olmak üzere dört işlevi bulunmaktadır.

1.7.1. Siyasal İşlevler

Günümüzde Temsili demokrasinin halkın taleplerini karşılayamaması nedeniyle sivil toplum kuruluşlarına yüklenmek istenen işlevlerin boyutları da genişlemektedir. Sivil toplum örgütlerin en önemli işlevi siyasi iktidara nüfuz etmek, merkezi iktidarı adem-i merkezi hale getirmek, bireyleri otoritenin baskısına karşı korumak ve böylece siyasi iktidara karşı güvence oluşturmaktır (Yıldırım İ. 2004, s. 75).

Sivil toplum kuruluşlarına üye olan yurttaşlar, klasik oy veren pasif seçmen davranışından sıyrılarak seçim dışı zamanlarda da sivil itaatsizlik, protesto, toplu dilekçe, eylemler, toplu yürüyüşler gibi siyasal sistemi etkileme yollarını deneyerek “aktif vatandaş” kimliğine geçerler. Böylece toplum ile devlet arasında “aracı

kurumlar” olan sivil toplum kuruluşları demokratik siyasal kültürün edindiği okul görevi görürler (Akbal, 2017, s. 117).

Sivil toplum kuruluşları ihtiyaç duyulduğunda siyasi uygulamaları takip ederek toplumu bilgilendirirken, gerektiğinde toplumun istemediği uygulamalar konusunda kamuoyu oluşturarak baskı unsuru hale gelmektedir. Sivil toplum kuruluşları kamuoyu oluşturma suretiyle karmaşık ve geniş bir toplumsal yapıda bireylerinin istek ve ihtiyaçların dikkate alınmasını sağlar. Kamuoyu oluşturmak doğal veya suni bir biçimde gerçekleşir. Kamuoyunu aydınlatmak için yeni bilgiler sunmak veya elverişli ortamlar oluşturmak suretiyle sivil toplum kuruluşları çeşitli araçlar kullanır. Bunlar; broşür, kitap, dergi, televizyon ve radyo gibi araçlarla doğrudan doğruya veya kendilerine hizmet eden yayın araçlarının abone sayısını artırmak, dergi ve gazetelere reklam vermek yazarlarını ödüllendirmek suretiyle etkileme oldukça yaygın araçlardır. Sivil toplum kuruluşları kendilerini ilgilendiren bir yasanın kabulü veya reddi için milletvekilleri ile temas kurmakta bazen bir kanun taslağı hazırlamak biçiminde, bazen yetkili komisyonları etkilemeye çalışarak süreci her aşamasında izlemektedirler. Sivil toplum kuruluşları kamuoyunu harekete geçirerek yönetim üzerinde daha genel bir denetim işlevini gerçekleştirirler. Bazen de bir çıkar grubunun kendi isteklerinin kamu politikalarına egemen olmaması konusunda yürütmeyi bilgilendirir ve etkiler. Demokratik rejimlerde iktidarı etkilemenin en hızlı, en etkili ve demokratik mekanizması siyasi partilerdir. Sivil toplum kuruluşları doğrudan politika ile ilgilenmeyi amaçlamadıkları halde çoğu zaman devletin ekonomik ve sosyal görevler üstlenmeleri nedeniyle politik alanla ilişki ve destek ihtiyaçlarını göz ardı edememektedirler (Yıldırım İ. 2004, s. 76).

Sivil toplum kuruluşlarının temel özelliklerinden biride demokrasinin gelişmesini ve yerleşmesini sağlamaktır. Demokrasinin tabandan tavana doğru yaygınlaşması, politik kadroların yetişmesi, siyasal partilere sosyal bir taban teşkil edilmesi ve devlet üzerinde sınırlayıcı bir mekanizma rolünün oynanması gibi konularda sivil toplum çok kritik bir öneme sahiptir. Güçlü bir sivil toplum, devlet gücünü elinde bulunduran yöneticilerin iradelerini sınırlandırmakta ve bunların birer tirana dönüşmesinde önemli bir engel teşkil etmektedir. Sivil toplum kuruluşların önemli siyasal işlevlerinden biri de devletle kurduğu ilişkide görülür. Sivil toplum devleti metafiziksel bir kurum olmaktan çıkarır. Sivil toplumun gelişmesiyle devlet

ulaşılmaz, sorgulanmaz ve metafiziksel bir otorite olmaktan çıkar; eleştirilebilen, sorgulanabilen, gerektiğinde yanıldığı siviller tarafından ortaya konabilen teknik bir örgüt ve hizmetçi bir birim haline gelir. Siyasal alanda gelişen sivil toplum örgütlerinin genel olarak siyasal yaşamı düzenleyen kurumlara ve değerlere damgasını vurmanın yanında, esas önemli olarak dinamik bir siyasal yaşam alanının oluşmasına hizmet etmektedir (Çaha, 2017, s. 65).

Sivil toplum kuruluşlarının daha etkin faaliyetlerde yürütebilmesi ve karar alma mekanizmalarında söz sahibi olabilmesi için bir takım asgari şartları yerine getirmesi gerekmektedir. Bunlar; (Akbal, 2017, s. 148; Aktan, Ay ve Çoban, 2007, s. 14).

Üye sayısı: sivil toplum kuruluşlarının sahip olduğu üye sayısı ne kadar yüksek olursa etkinliği o denli yüksek olmaktadır. Üye sayısının yüksek olduğu sivil toplum kuruluşları, siyasi makamların seçimlerde ihtiyaç duydukları oy potansiyeline sahiptirler. Bu kuruluşlar bu durumu amaçlarını ve hedeflerini gerçekleştirmek için araç olarak kullanmaktadır.

Mali kaynaklar: Mali kaynakları çok güçlü olan sivil toplum kuruluşlarının etkinliği de mali gücüne oranla artmaktadır. Mali kaynakları güçlü olan sivil toplum kuruluşları, siyasi iktidarı etkilemek için yapılacak olan faaliyetlerin gerçekleşmesine zemin sağlamaktadır.

Örgütlenme özelliği: Sivil toplum kuruluşu çok iyi örgütlenmiş ve üyeleri arasında çok sağlıklı bir iletişim ağı kurmuşsa bu örgütün etkinliğin artmasını sağlamaktadır.

Sosyal statü: Sivil toplum kuruluşlarının toplum içinde sahip olduğu statü ve prestij o kuruluşun etkinliğini belirleyen önemli bir unsurdur. Sivil toplum kuruluşları üyelerinin toplum içinde tanınması ve toplum tarafından olumlu kanaatlerde bulunması sivil toplum kuruluşun etkinliğinin artmasını sağlamaktadır.

Sivil toplum kuruluşları siyasal sistemi çeşitli yönden etkiyebilmektedirler. Bunlar; (Çelik ve Aykanat, 2006, s. 220; Akbal, 2017, s. 152; Emimi, 2013, s. 47; Aktan, Ay ve Çoban, 2007, s. 12).

Kamuoyu oluşturma: Sivil toplum kuruluşları, kamu politikası belirleme sürecinde vatandaşların isteklerini yerine getirip ve bu isteklerin dikkate alınmasını sağlamak için kamuoyu oluştururlar. Kamuoyunu harekete geçirip yönetim üzerinde genel bir denetim sağlanması ve kendi isteklerinin kamu politikasında egemen olması için gerekli çalışmalarda bulunurlar. Kamuoyunun daha etkili kullanabilmek için başvurulan yöntemlerden biride basın ve yayın yoluyla propagandadır.

Siyasal açıdan etkileme: Sivil toplum kuruluşları, amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek için mevcut iktidar ile siyasal ilişkide bulunabilirler. Böylece mevcut siyasal partilerle birlikte faaliyetlerde bulunurlar. Kendi üyelerini aynı siyasal parti ile özdeşleştirebilirler. Sendikaların İngiltere de İşçi Partisi aracılığıyla faaliyetlerini yürütmesi ve “lobby”(kamu simsarlığı) uğraşılarda bulunmaları siyasal açıdan iktidarı etkilemeye bir örnektir.

Meclis üyeleri üzerinden etkileri: Sivil toplum kuruluşları, kendilerine yakın buldukları siyasetçileri seçimlerde destekler ve kendilerine yakın bulmadıkları siyasetçileri desteklemeyebilmektedir. Sivil toplum örgütleri yasama organı üzerinde etkili olabilmektedir. Yasaların çıkarıldığı dönemlerde yasama erki ile iletişim içine girerek yasaların kendi istemleri doğrultusunda çıkmasını sağlayabilir.

Hukuki yolla etkileme: Sivil toplum örgütleri bazen toplumların istem ve sorunlarını siyasal sisteme girdi olarak iletirken, hukuki yollar kullanır. Çağdaş demokrasilerde vatandaşların siyasal sisteme katılımlarına geniş yer ayrılmıştır.

Halk oylaması (Referandum): Herhangi bir konu siyasal sisteme girdi olarak işlev görmesi ve çıktılarının yasallaşması konusunda toplumun görüşü alınabilir ya da toplum bunu talep edebilir. Yarı doğrudan demokraside yaygın olarak kullanılır.

Rapor: Rapor genellikle sosyal, ekonomik ve siyasal açıdan sorunlu alanlarda, sivil toplum kuruluşlarının o alan üzerinde yapacakları inceleme sonucunda sorunlara yönelik gerekli teşhis ve tespiti varma işlemidir. Sorunlu alanlarda, araştırma yapıp rapor sunmak demokratik örgütlerin üstlenmeleri gereken bir sorumluluktur.

İkna yöntemi: Sivil toplum kuruluşları ikna yöntemiyle, üyelerinin ve örgütlerinin çıkarları için siyasi iktidardan istedikleri sonucu alabilmek için onlar haklılıklarına inandırmaya, ikna etmeye çalışırlar. Bu çerçevede, haklılıklarını ispatlamak için yetkililerle istişare toplantıları düzenleme, somut deliller, objektif veriler, bilimsel araştırmalar ve raporlar hazırlama yöntemlerini kullanarak haklılıklarını ispatlamaya çalışırlar.

Açlık grevi: Açlık grevi kişi ya da grupların durumlarına dikkati çekmek ve istemlerinin kabul edilmesini sağlamak için başvurdukları pasif direniş eylemidir.

Yürüyüş: Başta sendikalar olmak üzere birçok sivil toplum kuruluşun başvurmuş olduğu yöntemlerden biridir. Sivil toplum kuruluşları siyasal, ekonomik ve sosyal istemlerini sisteme iletmede başarısız olduklarında kamuoyunu yanlarına almak ya da kamuoyuna karşı kendilerine haksızlık edildiğini göstermek için yürüyüş eylemi yaparlar.

Miting: Birçok sivil toplum kuruluşların, başvurdukları yöntemlerden biridir. Mitinglerin amacı kamuoyunu mevcut problemler karşısında bilgilendirmek ya da duyarlı olmasını sağlamaktır. Mitingler destek şeklinde olabileceği gibi mevcut siyasal sisteme karşıda olabilir.

Kitlesel eylem: Sivil toplum kuruluşlarının, kullanmış olduğu ve çok yaygın olmayan yöntemlerden biridir. Uygulaması zor ancak gerekli organizasyonların yapılması durumunda etkili sonuçlar elde edilir.

1.7.2. Kültürel İşlevler

Kültürel alanda gelişmiş olan sivil toplum örgütlerinin genişçe bir yelpazeye yayıldığını görürüz. Kültürel faaliyetlerle ilgili kurum ve kuruluşlar başta olmak üzere; eğitim, sanat, edebiyat ve sportif alanlarda gelişen örgütleri bu alanda hizmet vermekte olan kuruluşlar olarak düşünebilir. Demokratik toplumlarda kültür ve kültürel değerler otoriter ya da totaliter rejimlerde olduğu gibi devlet tarafından belli bir merkezden planlı biçimde üretilen bir şey değil; aksine sosyal hayatın normal akışı içinde kendiliğinden gelişen bir şeydir. Demokratik bir kültürün, özellikle de demokratik bir siyasal kültürün oluşmasında sivil toplum örgütlerin önemi oldukça büyüktür. Sivil toplumun kültürel alanda fazla gelişmediği toplumlarda ne yazık ki bu boşluk devletler tarafından doldurulmakta, böyle olunca da demokrasi için gerekli

kültürel altyapı oluşmamaktadır. Bir kültürün demokrasiyi besleyen bazı temel özellikleri vardır. Bunlar: katılım, farklılaşma, bireyselleşme ve otonomileşmedir (Çaha, 2017, s. 61).

Sosyal hayat, çok büyük ölçüde grup ve örgütler aracılığıyla gerçekleşmekte ve bir anlam kazanmaktadır. Modern toplumlarda sivil toplum kuruluşları, insanları birbirinden bağımsız, yalıtılmış varlıklar gibi kendi başlarına hareket edebilen insanlar olmaktan çıkararak gruplar içinde toplamakta; bireysel ve toplumsal yaşama anlam kazandırmaktadır. Demokrasi kültürü toplumun diğer kültürel araçlarından destek almaya ihtiyaç duymaktadır. Sivil toplum kuruluşlarına üyelik sayesinde oluşan grup mensubiyeti; üyelere belirli bir grup kültürünü paylaşma, ortak hareket etme ve davranışlarında diğer grup üyelerinin eylemlerini de hesaba katma alışkanlığını kazandırma gibi kültürel araçlarla katılımcı demokrasi kültürünün kapılarını aralamaktadır. Çoğulcu bir toplumsal yapının oluşmasında ve çoğulculuk kültürünün toplumsal dokuya nüfuz etmesinde demokratik sivil toplum kuruluşlarının işleyiş ve örgütsel yapılarının ayrıca diğer örgütlerle uyumlu çalışmalarının çok olumlu katkılar sağlayacağı bilinmektedir (Yıldırım İ., 2004, s. 86).

1.7.3. Bireysel İşlevler

Sivil toplum kuruluşlarında insanlar birtakım ilişkiler içine girerek karşılıklı tutum ve davranışları ile birbirini etkilemekte ve bu ilişkiler belirli bir süre içinde gelişerek süreklilik kazanmaktadır. Bu tür kuruluşlarda bir grup insan, bir amacı gerçekleştirmek için karşılıklı etkileşimi geliştirmekte; aidiyet ve biz duygusuyla kültürel dokuları örmeye başlamaktadır. Sivil toplum kuruluşları toplumda çözüm için oluşan tüm önerilere farklı bir biçimde bakabilme yeteneğini üyelerine kazandırdığı sürece, kısa zamanda çözüm için oluşan çok yönlü alternatiflere yeni boyutlar kazandırmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, üyelerin tek başına elde edemeyecekleri bilgileri grup aracılığıyla elde ederek gerçeklere ulaşmaları, güven ve etkin olma duygularını beslemekte, elde ettikleri bilgilerle, kendi değer, algı ve duygularını kıyaslama ve doğruluğunu bireysel test etme imkânı elde edilir (Yıldırım İ. 2004, s. 88). Sivil toplum kuruluşların önemli işlevlerinden biride farklı çıkarları bir araya getirerek savunmaktır. Sivil toplum örgütleri, bireylerin tekil çıkarlarını bir

araya getirerek bunu sistem üzerinde bir güce dönüştürür. Demokratik toplumlarda bireyler, güçlerini yasal haklara sahip olmanın yanında, örgütlü topluluklar içinde yer almaktan alırlar (Çaha, 2017, s. 65).

Sivil toplum kuruluşları kendi içlerinde oluşturdukları katılımcı ve çoğulcu bir kültürle beslenmiş ve aynı zamanda yönetim deneyimini de edinmiş bireylerin yetişmesini sağlamaktadır (Talas, 2011, s. 392). Böylece demokratik yapının oluşabilmesi için bireylerin gerekli kültürel alt yapıları hazırlanmış olur.

Sivil toplumun demokratik açıdan önemli işlevlerinden biri de bireylerin sisteme katılımlarını sağlamaktır. Demokratik rejimlerde siyasal katılım seçimlerle sınırlı değildir. Katılım, sistemin en önemli özelliği olarak süreklilik kazanır. Toplumsal talepler, beklentiler, istekler, değerler sisteme sivil toplum örgütleri aracılığıyla iletilir. Sistem, toplumda uyanmış olan bu talepleri ve dürtüleri alarak kendini buna göre yenileme imkânına kavuşur (Çaha, 2017, s. 67). Sivil toplum kuruluşları, siyasal toplumun dışında bireylerin önünü açarak; sorumluluk ve yaratıcılık bilincin tekelleşmesini engelleyen ortamların en başında gelmektedir (Yıldırım İ. 2004, s. 92).

1.7.4. Toplumsal İşlevler

Çoğulcu demokratik bir toplum yapısının ve kültürünün oluşmasında sivil toplum kuruluşları etkin bir rol üstlenmektedir. Toplumun farklı kesimlerinin görüşlerini yansıtan fikirlerin sivil toplum aracılığıyla toplumsal tartışma alanına taşınması çoğulcu bir demokratik kültürün gelişmesine yol açmaktadır. Sivil toplum kuruluşu, devletin ve pazar ekonomisinin dayatmalarına karşı bir tampon işlevi görmektedir. Bu tür dayatmaların engellemesini sağlayarak, toplumsal dayanışma birimi halini alırlar ya da dayatmaların daha hızlı ve sancısız kabul edilmesini sağlarlar (Akbal, 2017, s. 118).

Sivil toplum kuruluşları önemli işlevlerden biri toplumsal farklılaşmaya sağlamış olduğu katkıda bulunur. Sivil toplum kuruluşları, toplumun değişik çıkarlar, beklentiler ve değerler etrafında farklılaşmasını sağlar. Sivil toplumu gelişmiş olan bir toplumda tek seslilik yerine çok seslilik hâkim olur. Farklı siyasal partiler, programlar ve örgütler ancak farklılaşmış toplumlarda gelişebilmektedir. Demokratik

kültür farklılıktan beslenir. Farklılaşmayan ve farklılaşma kültürü ortaya koyamayan toplumlarda demokrasinin gelişiminden söz etmek çok zordur (Çaha, 2017, s. 65).

1.8. TÜRKİYE’DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Geçmiş tarih içerisinde hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerdeki vatandaşlar, sosyo-ekonomik statülerini geliştirmek, çevreyi korumak, insan haklarını savunmak ve daha önce gündemde olmayan ya da hükümet tekelinde olan birtakım amaçları yerine getirmek için birtakım birlikler, fonlar ve benzer kurumları kurmak için çaba harcamışlardır (Gündüz ve Kaya, 2014, s. 141).

Çağdaş demokratik toplumların vazgeçilmez unsurlarından olan sivil toplum kuruluşları, Türkiye’de yasal olarak biçimsellik kazanan, işçi sendikaları, odalar ve barolar gibi serbest meslek örgütleri, siyasal partiler, spor kulüpleri, çeşitli amaçlar güden vakıflar ve derneklerden oluşmaktadır. Küreselleşme ile birlikte meydana gelen ya da güçlenen neo-liberal ideoloji devletin pek çok alandaki işlevini sivil toplum kuruluşlara devreden bir anlayışa sahip olmaktadır. Eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik dâhil pek çok alanda devlet görevini sivil toplum kuruluşlara ya da piyasaya bırakmaktadır (Talas, 2011, s. 395). Küreselleşme sonucu ulus devletlerin meşruiyetin zayıflaması sivil toplum kuruluşların, taleplerini dile getirmede en etkili araçlar haline gelmiştir. Bu dönemde ulusal ve uluslararası meşruiyet alanı genişleyen sivil toplum kuruluşları, devletle toplum arasındaki ilişkilerde daha belirleyici olmaya başlamıştır (Aslan, 2019, s. 276).

Sivil toplum kuruluşları dünya da önem kazanırken Türkiye’nin bu gelişmelerden etkilenmemesi mümkün değildir. Bu sebeple Türkiye’de sivil toplum kuruluşları her geçen gün önem kazanmaktadır. Ülkemizde sayılarının on binlerce ifade edilmesi ve toplum üzerindeki etkisi de bunu ortaya koymaktadır. Tarihimizde özellikle Osmanlı devletinde büyük bir işlev üstlenmiş olan bu örgütler günümüzde de gelişmelerini sürdürmekte ekonomik ve toplumsal yapımıza katkı sağlamaktadır (Gündüz ve Kaya, 2014, s. 144).

Türkiye de sivil toplum kuruluşlarının gelişim süreci, gelişmiş Batı toplumlardan farklı bir yol izlemiştir. Bunun en önemli nedeni, Batıda sivil toplum kuruluşların ortaya çıkması ve gelişmesini sağlayan ekonomik ve siyasi alt yapının

Türk toplumunda ortaya çıkmamış olmasıdır. Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde ekonomik ve siyasi alt yapı farklılığı ve merkeziyetçi ve bürokratik devlet yapısından dolayı sivil toplum kuruluşların gelişim süreçleri sürekli sekteye uğramıştır (Aslan, 2010, s. 278).

Demokrasinin yerleştirme sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilen sivil toplumun, Türk siyasi hayatı büyük ölçüde Osmanlı mirasına bağlı olarak şekillenmiştir. Osmanlı toplumunda Batılı anlamda sivil toplumun başlangıç noktası modernleşme talepleri başlangıç noktası olarak görülür. Osmanlıdan günümüze modernleşme sürecinin talebi aşağıdan yukarıya değil yukarıdan aşağıya doğru bir seyir takip ettiğini görülür (Gündüz ve Kaya, 2014, s. 144).

Sivil toplum örgütleri, Cumhuriyetin kuruluşundan çok partili hayata geçiş sürecine kadar ki tek parti dönemde bu kuruluşlar üzerinde artan merkezi denetim ve idari vesayetin ağırlığı, tek tip bir sivil topluma gidişin habercisiydi. Pek çok örgütün tek çatı altında toplanmaya çalışılması örgütsel çeşitliliği olumsuz yönde etkileyen bir faktördür. Çok partili dönemde tüm eleştirilere rağmen demokrasinin kısmen de olsa gelişmeye başladığı, toplumsal bazda görece özerk ortamların oluşmaya başladığı, toplumdaki farklı kesimlerin örgütlenmeye başladığı ve bu bakımdan da sivil toplumun örgütlenmeye başladığı bir dönemdir. Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle sivil toplum kuruluşları tekrar sahneye çıkmıştır. Bu dönemde gün yüzüne çıkan sivil toplum kuruluşları dini gruplar, işveren kesimi, işçi sendikaları saymak mümkündür. Çok partili yaşama beraber köylü, işçi, işveren, değişik dini kesimler, dernekler, vakıflar, sendikalar siyasi yaşamın aktörleri haline gelmiş ve böylece toplum siyasi, ekonomik, kültürel ve ideolojik bazda farklılaşmaya başlamıştır (Gündüz ve Kaya, 2014, s. 143).

Sivil toplum kuruluşların dünyadaki gelişmelere paralel olarak, Türkiye’de de 1980’li yıllar sivil toplum kavramının popülerliğinin giderek arttığı bir dönem olmuştur. 1980’lerden bu yana sivil toplum kuruluşları nicelik ve nitelik olarak arttığı, uluslararası aktör haline geldiği görülür (Onbaşı, 2005, s. 63). 1980 öncesi dönem, devletin ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel hayatı büyük ölçüde kontrolünde tuttuğu, sivil toplumun cılız kaldığı bir süreç ifade edilir. Bir başka ifade

ile, 1980 öncesi sivil askeri bürokrasinin siyaseti vesayet altında tuttuğu, ekonomide ise içe kapamacı bir anlayışın hakim olduğu bir dönemdir (Uluç, 2013, s. 406).

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili önemli gelişmeler 1980 sonrası dönemde yaşanmıştır. Zira bu tarihten sonra sivil toplumun gelişimini kolaylaştıran, hatta teşvik eden iç ve dış faktörler söz konusu olmuştur. İç faktörler olarak devletin küçülmesi ve liberalleşme politikaları, ekonomide özelleştirmeler, yerel yönetimlere yetki aktarımı, farklı sosyal hareketlerin ortaya çıkması, sistemi tümüyle dönüştürmeye çalışan ideolojik grupların tasfiye edilmesi gibi nedenler sivil toplumun önünü açan iç dinamikler olmuştur. Diğer bir taraftan soğuk savaş döneminin sona ermesi, küreselleşme ve bilgi toplumun gelişimi, ülkenin her yönüyle dışa açılması ve Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliği gibi faktörler sivil toplumun gelişimini destekleyen dış faktörler olarak gösterilebilir. Devletçi politikalar yerine neoliberal politikaların uygulanmaya başlaması yeni bir girişimci sınıfın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Böylece sivil toplum bağlamında çalışmalar artmış ve sivil toplum kuruluşları sesini daha fazla duyurmaya başlamıştır (Gündüz ve Kaya, 2014, s. 145).

Türkiye’de 1990’larda askeri yönetimin etkisinin azalmasına paralel olarak, Batı Avrupa toplumlarında olduğu gibi, insan hakları, feminizm, çevrecilik ve çeşitli gençlik hareketleri kamusal alanda etkili olmaya başlamıştır (Aslan, 2010, s. 270). 1980 sonrasında, farklı çıkarları temsil eden ekonomik, kültürel ve siyasal nitelikte sivil toplum unsurları, kamusal alanda örgütlenerek, seslerini daha yüksek duyurmaya başladılar. Ekonomi alanındaki örgütlenmeler yanında; insan hakları, çevreci hareketler, kadın hareketleri, savaş karşıtı hareketler gibi yeni toplumsal hareketler ve çeşitli dini gruplar, kamuoyu baskısı oluşturarak politikalar üretmektedir (Uluç, 2013, s. 412). 1990’lı yılların sonunda, sivil toplum alanında üç önemli gelişme yaşanmıştır. İlk olarak 1996 Habitat Kongresi, Türkiye’de sivil toplum olgusunun öneminin ve sivil toplumun uluslararası aktivitenin Türk kamuoyunda belirgin ölçüde algılanmasına imkân vermiştir. Çünkü ilk defa farklı kesimlerden sivil toplum örgütleri ortak bir etkinlikte buluştular ve düzenlenme komitelerinde birlikte yer aldılar. İkinci olarak, İzmit ve Düzce’de meydana gelen iki büyük deprem sonrası yaşananlar, sivil toplumun imajını ve devlet-sivil toplum

ilişkilerini kökten değişmiştir. Bu dönemde sivil toplum kuruluşları, toplumsal dayanışma anlamında son derece nitelikli ve karşılıklı güvene dayalı bir ortam yaratmıştır. Türkiye'nin AB'ye adaylık statüsünün onaylanması, sivil toplumun niceliksel ve niteliksel olarak büyük bir değişim yaşanmasına zemin hazırlamıştır. AB süreci ve bu süreçte sivil toplum kuruluşlarına verilen önem ülkemizde bu kuruluşların gelişiminin hızlanmasını sağlamıştır (Gündüz ve Kaya, 2014, s. 145).

Türkiye'de 1993'te özel radyo ve televizyon yayınları ve 1995'te siyasal partiler, sendikalar, dernekler, vakıflar, meslek odaları ve kooperatifler arasında organik ilişkileri ve işbirliğini yasaklayan anayasa maddelerin kaldırılması, sivil toplum gelişmesine katkı sağlayan düzenlemelerdir. Sivil toplum kuruluşların devleti denetlemesi düşüncesi Türk siyasal yaşamına yabancı bir kavram olmasına rağmen özellikle medyanın 1980'lerle birlikte devlette olup bitenler hakkında toplumu bilgilendirmesi dolaylı bir denetim işlevi anlamına gelmektedir. Medyanın bu rolü üstlenmesi, medyadaki özelleşme ve farklılaşmaya bağlanabilir. Sivil toplum kuruluşları, kendi varlık, özerklik, özgünlük ve sahip oldukları sivil inisiyatiften ödün vermeden devletle ilişki kurmaları gerektiği halde Türkiye'de bu örgütlerin önemli bir kısmı devletçi bir siyasal kültüre sahip olup, eylemlerinde ve faaliyetlerinde bu kültüre öncelik vermektedirler. Dolayısıyla sahip olması gereken sivil karakterden uzaklaşmaktadırlar (Aslan, 2010, s. 276).

1.8.1. Dernekler

Dernekler, gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır. Dernekler kazanç paylaşma amacı gütmeyen kişi toplulukları olarak sanayileşmenin ve kentleşmenin yabancılaştırdığı ve yalnızlaştırdığı halkın, benzer görüşleri paylaşan insanlarla bir araya gelerek kendi varlığını sürdürmek ve ortak amacı gerçekleştirmek için oluşturulan örgütlenme biçimleridir. Dernekler kültür, hayır ve dayanışma örgütleridir. Dernekler, bireylerin tek başına gerçekleştiremeyecekleri ideal amaçlarını uzun vadeli bir süreçte gerçekleştirmek için örgütlenme ihtiyacı hissetmelerin bir sonucudur (Yıldırım İ., 2004, s. 125).

Bireyler, karşı karşıya geldikleri problemleri çözebilmek için başkalarıyla bir araya gelirler ve ortak görüş ve çıkarları paylaşan diğer kişilerle güç birliği yaparlar. Dernek, çoğu durumda genel bir yarar için çalışmak, sorumluluklar almak ve sosyal gelişmeler karşısında bir ölçüde etkili olmak üzere kişilerin bir araya gelmesiyle oluşan, gönüllülük esasına dayanan ve kâr amacı gütmeyen kişi topluluğudur. Dernekler ideal (manevi) bir amaç güderler (Sezer, 2008, s. 4).

Dernekler, sivil toplumun temel unsurlarından birini oluşturdukları gibi aynı zamanda bir toplumdaki sivil toplumun resmini yansıtır. Sivil toplumun gelişmişliği birçok ülkede derneklerin sayısı üzerinden hesaplanır. Bir ülkede dernekleşmeyi sağlayan çok sayıda faktör bulunur. Örgütlenme kültürü, ekonomik imkânlar, boş zaman, hobi çeşitliliği, örgütsel yapının işlevsel etkisi, sosyal birlik ve dayanışma ruhu gibi faktörler insanların bir araya gelip dernekleşmesine yol açan unsurlardır (Çaha, 2017, s. 131).

Dernekleşme ile toplumların modernleşmesi arasında doğru orantılı bir ilişki vardır. Modern toplumlarda, halkın çoğulcu ve katılımcı bir demokrasi anlayışı içinde, yönetime aktif biçimde katılma, idari kararları etkileme yöntemi ancak gönüllü kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının etkin çaba ve gayreti ile gerçekleşmektedir. Derneklerle birlikte kişiler kendilerini etkileyen kararlarda söz hakkına sahip olmaya çalışmaktadır. Siyasal iktidarın kendilerini etkileyen kararlarını etkileme gücü kazanırlar ve karar alma mekanizması üzerinde baskı grubu olurlar (Akbal, 2017, s. 132).

Dernek kurma ve derneklere üye olma, bireyler için temel bir haktır. Çoğulcu demokratik sistemlerde bu hak, bir kamu özgürlüğü sayılır ve kural olarak anayasa da bireyin vazgeçilmez temel haklar arasında düzenlenir. Hukuka ve ahlaka aykırı amaçlarla dernek kurulamaz. Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Dernek kurucuların fiil ehliyetine sahip olması gerekir. Her derneğin bir tüzüğü bulunur. Hiç kimse, bir derneğe üye olmaya ve hiçbir dernek de üye kabul etmeye zorlanamaz. Dernek üyeleri eşit hakka sahiptir. Her üyenin genel kurulda bir oy hakkı vardır ve üye oyunu şahsen kullanmak zorundadır. Dernekler, tüzüklerinde gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette ve işbirliğinde bulunabilirler, yurt dışında şube açabilirler (Yıldırım İ. 2004, s. 126).

1.8.2. Sendikalar

Sendikal hareket sanayi toplumunun ortaya çıkardığı önemli bir sivil toplum örgütüdür. Sanayi devrimiyle birlikte üretimin fabrikalarda yoğunlaşmasının sonucunda tarımdan ve orta düzey işletmelerden kopan emekçi sınıfı sanayi sektöründe yoğunlaşmaya başladı. Sanayideki uzun çalışma saatleri, ucuz emek, sosyal güvenlik yoksunluk, kötü şartlarda çalışma koşulları gibi nedenler zamanla emekçi sınıfın örgütlenerek haklarını aramasına yol açtı. 19 yy'a geldiğimizde Avrupa'daki sendikal hareket sadece işçilerin yaşam koşullarını düzeltmeye çalışan bir hareket olmakla sınırlı kalmamış, bunun ötesine giderek sosyalist devrimin önemli bir platformu haline gelmiştir. Bugün insan hakları öğretisinde “ikinci kuşak haklar” olarak bilinen eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi sosyal haklar sendikal hareketler sayesinde kazanılmıştır (Çaha, 2017, s. 119).

Mevzuatımıza göre, “Sendika, işçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek için en az yedi işçi veya işverenin bir araya gelerek bir işkolunda faaliyette bulunmak üzere oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır” (Resmi gazete, 18.10.2012).

Özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olan sendikaların ortak ekonomik ve sosyal hak ve çıkarları korumak ve geliştirmek için, önceden izin almaksızın serbestçe kurulmaları, devlete, siyasi partilere, meslek kuruluşlarına, diğer işçi ve işçi sendikalarına, dini kuruluşlarına karşı bağımsız olmaları, ticaret ve siyaset yasağına uymaları şarttır. Günümüz sendikal hareketlerinde yönetişimin karşılıklı sorumluluk ilkesi gereği olarak işletme sendikacılığı yerine sosyal sendikacılık bilinci egemen olmaya başlamıştır. Yalnız çalışan üyelerinin değil tüm nüfusun ve her kesimin refahını en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan sosyal sendikacılık, açık sistem gereği olarak sosyal, siyasal ve ekonomik çevresi ile etkileşimini sorumluluğunun bir gereği olarak görmektedir (Yıldırım İ, 2004, s. 137).

Sendikal hareketin dünyadaki gelişme trendine bakıldığında her yerde benzer biçimde gelişmediği görülür. Toplumların sosyo-kültürel dinamiklerine ve tarihsel koşullarına bağlı olarak sendikal hareketler de farklılıklar arz etmektedir. Bu bağlamda iki tipik sendikal model Avrupa ile Amerika sendikacılık hareketinde

görülür. Avrupa’da belli bir sınıfsal ve ideolojik temel üzerinden gelişen sendikacılık hareketi, Amerika’da siyasal kimlikten ve ideolojik bir görünümünden uzak daha çok işçilerin çalışma koşullarının iyileştirmesine odaklanmış kısa ömürlü örgütler olarak tezahür etti. Türkiye’de, Avrupa’dakine benzer bir sendikal hareket gelişmiştir (Çaha, 2017, s. 120).

1.8.3. Vakıflar

Dünyanın en eski sivil toplum kuruluşlarından biri olan vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca tahsisıyla oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır (Yıldırım İ. 2004, s. 179).

Vakıf kelimesi Arapça kökenli bir kelime olup, anlam olarak “alıkoyma, durdurma, tutuklama, tamamen vermek, büsbütün vermek, bağışlamak” anlamlarına gelmektedir. Vakıf kelimesi kavramsal olarak değerlendirildiğinde ise bir mal veya mülkün satın alınmayacak şekilde hayır işine bağışlanması, böylece özel mülkiyet hakkının terk edilmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Türk Dil Kurumunun büyük sözlüğünde vakıf, “Bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmi bir yolla ayrılarak bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk, para” şeklinde açıklanmaktadır. Vakıf bir mülkiyetin tamamen ve kalıcı olarak toplumun ya da insanlığın yararına bırakılmasıdır. Türk Medeni Kanuna göre vakıf, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal veya hakları belirli ve sürekli bir amacın gerçekleştirilmesi için oluşturulan tüzel kişiliğe sahip mal toplulukları olarak tanımlanmaktadır (Akyıldız ve Abay, 143, s. 2017).

Vakıflar, yardımlaşma ve dayanışmanın kurumsallaşmış en ideal şeklidir. Bu müesseseler insan hayatının kolaylaştırılması, iyileştirilmesi, toplumsal düzenin korunması ve devamı için kurulmuştur. Vakfetmek, insanların sahip oldukları malları belli bir gaye ile karşılıksız ve Allah rızası için bağışlamalarıdır. Temel amaç, insanlığa hizmet sunulmasıdır. Buna göre vakıf, gerçek veya tüzel kişilerin hiçbir etki altında kalmadan, kendi istekleriyle kendilerine ait mallarını veya her türlü ekonomik değerlerini ve haklarını mülkiyetten çıkartıp, belirli bir amaçla hayır ve hizmete ebedi olarak tahsis etmesinden oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluğudur. Vakıflar, yardımlaşma ve dayanışmanın kurumsallaşmış en ideal şeklidir. Bu

müesseseler insan hayatının kolaylaştırılması, iyileştirilmesi, toplumsal düzenin korunması ve devamı için kurulmuştur (Özaydın, 2003, s. 2).

Vakıf, sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya teşvik eden toplumsal ve dini bir kurumdur. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde oldukça yaygınlık kazanmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra 1924'te Evkaf Nezareti kaldırılarak "Vakıflar Genel Müdürlüğü" kurulmuştur (Akbal, 2017, s. 130).

1.8.4. Meslek Kuruluşları

Türkiye'de meslek kuruluşları oda ve dernek olarak örgütlenmiştir. Bu iki sivil toplum kuruluş türü arasında, kuruluşların sahip oldukları yetki ve sorumluluklar, devletle olan ilişkileri, üyelik koşulları ve gelir kaynakları açısından farklılıklar vardır. Odalar kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır. Bir kamu hukuku tüzel kişiliği olan odaların bazı kamu görevleri ve kamu hukukundan doğan hakları vardır. Kanunla kurulurlar. İlgili meslek alanında kamu yararını korumak amacıyla gerekli düzenleme ve denetimleri yapmayı üstlenirler. Mesleki derneklere üyelik serbest iken,odalara üyelik zorunlu tutulmuştur. Bir odaya üye olmak, genel ilke olarak o mesleği icra etmenin ön koşuludur (Markal, 2014, s. 47).

Ülkemizde belli başlı meslek kuruluşları; ticaret ve sanayi odası, barolar, mühendisler ve mimarlar odası, tabipler odası, ziraat odalarıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLER VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

2.1. YEREL YÖNETİMLER

Türk kamu yönetiminde yönetim açısından örgütlenme biçimine bakıldığında idari örgütlenmenin “merkezden yönetim” ve “yerinden yönetim” esasına göre örgütlendiği görülmektedir (Eryılmaz, 2011, s. 88).

Merkezi yönetim, kamu hizmetlerinde bütünlüğün sağlanması amacıyla bu hizmetlere ilişkin alınacak kararların ve yapılacak olan faaliyetlerin merkezi hükümet ve onun hiyerarşisi içinde yer alan birimlerce yürütülmesidir. Merkezi yönetim, “siyasi bakımdan merkezden yönetim” ve “idari bakımdan merkezden yönetim” olarak ikiye ayrılmaktadır (Gül, v.d., 2014, s. 34).

Yerinden yönetim, bazı hizmetlerin siyasi ve idari yetkilerin bir bölümünün merkezi yönetimin hiyerarşisi dışındaki otoritelere aktarılmasıdır. “Siyasi yerinden yönetim” ve “idari yerinden yönetim” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Siyasi yerinden yönetim, siyasi gücün merkezi yönetim ve yerel yönetim birimleri arasında bölüşümünü ifade eder. Başka bir deyişle, bu sistemde siyasi otorite sadece merkezde toplanmamış, merkezi yönetimin dışındaki birimler arasında paylaşılmıştır (Eryılmaz, 2011, s. 95).

İdari yerinden yönetim, yerel nitelikteki kamu hizmetleri ile iktisadi, ticari, kültürel ve teknik bazı fonksiyonların merkezi idarenin hiyerarşik yapısı dışındaki kamu tüzel kişilikleri tarafından yürütülmesidir. “Fonksiyonel (hizmet) yönünden yerinden yönetim” ve “coğrafi (yer) yönünden yerinden yönetim” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Aydın, 2011, s. 59).

Fonksiyonel (hizmet) yerinden yönetim, teknik, idari ve siyasi bazı nedenlerden dolayı belirli bazı işlevlerin merkezi yönetimden alınarak özerk kurumlara verilmesidir (Eryılmaz, 2011, s. 97). Burada belirli bazı kamusal fonksiyonlar özerk statüye dönüştürülmekte ve bunları yürütecek örgütler oluşturulmaktadır. Bu örgütlerin başında ise, üniversiteler, kamu iktisadi teşebbüsleri, ticaret ve sanayi odaları gelmektedir (Aydın, 2011, s. 60).

Coğrafi yerinden yönetim, yönetsel bazı görevlerin yerine getirilmesi yetkisinin, merkezi otoriteye bağlı olmayan ve karar organlarının seçimle belirlendiği ve faaliyet alanlarının belirli bir coğrafi alanla sınırlı olduğu il, belediye ve köy yönetimlerine verilmesidir (Eryılmaz, 2011, s. 99). Coğrafi yerinden yönetime yerel yönetimler de denilmektedir. Çünkü yerel yönetimler bu yönetim sisteminin sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Aydın, 2011, s. 60).

Yerel yönetimler, kamu yönetimi örgütlenmesinde merkezi yönetimin yanında ve yerel kamusal hizmetleri yürüten birimlerdir. Başka bir deyişle yerel yönetimler, yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılayan, karar organlarının yereldeki halk tarafından seçildiği, idari ve mali yönden özerk kamu tüzel kişiliğine sahip birimlerdir (Toprak, 2010, s. 17).

Yerel yönetimler, sınırları belirli bir coğrafi alanda yaşayan halkın ortak ihtiyaçlarını karşılaması ve refahı sağlamak amacıyla kurulmuş, karar organlarının seçimle belirlendiği kamu tüzel kişileridir. Yerel yönetimler, hizmetin halka en yakın birim tarafından yürütülmesi ve halkın kendi sorunlarına yönetime doğrudan katılımı ile çözümler bulması esasına dayanmaktadır (Gül, v.d., 2014, s. 42).

Yerel yönetimler, belirli bir coğrafi alanda yaşayan halka hizmet üretmek amacıyla kurulmuş olan, karar organları yerel halk tarafından seçilen, görev ve yetkileri kanunlarla belirlenmiş olan, kendisine özgü gelire ve personele sahip olan ve merkezi yönetimle olan ilişkilerinde özerkliğe sahip olan kamu tüzel kişileridir (Çetin, 2009, s. 250).

2.2. YEREL YÖNETİMLERİN ÖZELLİKLERİ VE ÖNEMİ

Yerel yönetimler belirli birtakım özelliklere sahiptirler. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Gözübüyük, 2009, s. 118-119):

- Yerel yönetimler kamu tüzel kişiliğine sahiptirler.
- Yerel yönetimler mali özerkliğe sahiptirler.
- Yerel yönetimlerin karar organları seçimle belirlenir.
- Merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde idari vesayet denetimi yetkisi vardır.

- Yerel yönetimler yerinden yönetim ilkesiyle uyumlu olarak kurulurlar.
- Yerel yönetimlerin görevleri yasayla belirtilir.
- Yerel yönetimlere görevleri ile orantılı olarak gelir kaynakları sağlanır.
- Büyük yerleşim merkezleri için yasayla özel yönetim biçimleri getirilebilir.

Yerel yönetimler, demokratik hayatta sahip oldukları roller ve kamusal hizmetlerin halka götürülmesindeki fonksiyonları nedeniyle halkın yönetime katılımının ilk aşamasıdır (Toprak, 2010, s. 14).

Merkezi yönetim tarafından alınan kararların yerel ihtiyaçlarla uygunluğu her zaman mümkün olamamaktadır. Bu açıdan da yerel yönetimlerin yerel ihtiyaçlara yönelik karar alımında önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü yerel yönetimler kamusal hizmetler açısından var olan eksiklikleri yerinde görebilmekte ve daha isabetli ve gerçekçi kararlar alabilmektedir (Türkoğlu ve Bucaktepe, 2015, s. 323).

Yerel yönetimlerin yereldeki halka hizmet sunması bakımından önemi şu şekilde sıralanabilir (Güler ve Gürer, 2014, s. 126):

- Yerel ihtiyaçların belirlenmesinde kolaylık sağlaması,
- Demokratik katılımın sağlanması,
- Yerine getirilen hizmetlerin maliyetinin daha düşük olması.

Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi, bu hizmetlere halkın erişiminin sağlanması ve halkın yönetime katılması bakımından yerel yönetimler ilk basamak olarak ortaya çıkmaktadır. Yerel demokrasinin gelişebilmesi ve yerel halkın yönetimde söz sahibi olabilmesi yerel yönetimlerce sağlanır.

2.3. COĞRAFİ YEREL YÖNETİM TÜRLERİ

Türkiye’de yerel yönetim olarak kabul edilen üç tür yönetim bulunmaktadır. Bunlar, “il özel idareleri”, “belediyeler” ve “köy” yönetimleridir. (Aydın, 2011, s. 42). Çalışmanın konusunu sivil toplum kuruluşları ve belediyelerin oluşturmasından dolayı belediye konusu açıklanacaktır.

2.3.1. Belediye

Belediye, belde sakinlerinin mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir (Resmi Gazete, 13.07.2005).

Bir yerel yönetim birimi olan belediyeler, hizmetlerde ekonomik ve yönetsel etkinliği sağlamak amacıyla kurulmuşlardır. Belediyelerin hukuki yapısı hem 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda hem de 1982 Anayasası'nda belirtilmiştir (Toprak, 2010, s. 170).

5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre nüfusu 5000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilmektedir. İl ve ilçe merkezlerinde de 5000 rakamına bakılmaksızın belediye kurulması zorunludur. Bir veya birden fazla köyün köy ihtiyar meclisi kararı veya seçmenlerinin en az yarısından bir fazlasının yerelin en büyük mülkî idare amirine yazılı başvuruda bulunması ya da valinin kendiliğinden buna gerek duyması durumunda, valinin bildiriyle, mahallî seçim kurulları, on beş gün içinde köyde kayıtlı seçmenlerin oylarını alır ve sonucu bir tutanakla valiliğe bildirir. İşlem dosyası valinin görüşüyle birlikte Çevre ve Şehircilik Bakanlığına gönderilir. Cumhurbaşkanı kararı ile o yerde belediye kurulur (Resmi Gazete, 13.07.2005).

Belediye sınırları, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile kesinleşir. Kesinleşen sınırlar, valilikçe yerinde uygulanmak üzere taraflara gösterilir ve durum bir tutanakla belirlenir. Kesinleşen sınır kararları ile ilgili belgelerin birer örneği; o yerin belediyesine, mahallî tapu dairesine, il özel idaresine ve o yerin mülkî idare amirine gönderilir. Kesinleşen sınırlar zorunlu nedenler olmadıkça beş yıl süre ile değiştirilemez. Sınır uyuşmazlıklarının çözümünde ise ilgili belediye meclisi, köy ihtiyar meclisi ve kaymakamın görüşleri otuz gün içinde istenir. Daha sonrasında ise vali bu görüşleri dikkate alarak sınır uyuşmazlığını karara bağlar. Ayrıca büyükşehir belediyesi sınırları içinde yer alan ilçe belediyelerinin sınır değişikliklerinde büyükşehir belediye meclisinin görüşüne de başvurulur.

2.3.1.1. Belediyenin Görev ve Yetkileri

Belediyeler yerel nitelikteki her türlü görev ve hizmeti yerine getirirler. Bunun için gerekli olan kararları alırlar ve uygulamaya koyarlar. Belediyenin görev ve yetki alanı belediye sınırlarını kapsar. Ayrıca belediye meclisinin kararıyla mücavir alanlara da hizmet sunulur (Aydın, 2011, s. 35). 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda belediyenin görevleri mahalli müşterek olmak kaydıyla şu şekilde belirtilmiştir (Resmi Gazete, 13.07.2005):

- İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konuk evleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konuk evleri açabilirler.
- Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; mabetlerin yapımı, bakımı, onarımını yapabilir. Gıda bankacılığı yapabilir.

Belediyenin yetkileri ise 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda şu şekilde belirtilmiştir (Resmi Gazete, 13.07.2005):.

- Kanunların belediyeye verdiği yetki çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, belediye yasakları koymak ve uygulamak, kanunlarda belirtilen cezaları vermek.
- Özel kanunları gereğince belediyeye ait vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarının tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak; vergi, resim ve harç dışındaki özel hukuk hükümlerine göre tahsili gereken doğal gaz, su, atık su ve hizmet karşılığı alacakların tahsilini yapmak veya yaptırmak.

- Müktesep haklar saklı kalmak üzere; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek; kaynak sularını işletmek veya işlettirmek.
- Toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek.
- Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak.
- Mahallî müşterek nitelikteki hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla, belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde taşınmaz almak, kamulaştırmak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, trampa etmek, tahsis etmek, bunlar üzerinde sınırlı aynî hak tesis etmek.
- Borç almak, bağış kabul etmek.
- Gayrisihhî müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek.
- Gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak.
- Kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek.
- Belediye sınırları içerisinde, yapı ruhsatı veya yapı kullanma izni hangi idare tarafından verilmiş olursa olsun, hizmete sunulacak olan asansörlerin tescilini yapmak, ilgili teknik mevzuat çerçevesinde yıllık periyodik kontrollerini yapmak ya da yetkilendirilmiş muayene kuruluşları aracılığıyla yaptırmak, gerekli hâllerde asansörleri hizmet dışı bırakmak.

2.3.1.2. Belediyenin Organları

Belediyenin organları içerisinde “belediye meclisi”, “belediye encümeni” ve “belediye başkanı” yer almaktadır.

2.3.1.2.1. Belediye Meclisi

Belediye meclisi, belediye teşkilâtının karar organıdır. İlgili kanunda belirtilen esas ve usullere göre seçilen üyelere meydana gelmektedir. Belediye meclisi, seçim sonuçlarının ilân edilmesini takip eden beşinci gün kendiliğinden toplanır ve bu toplantıya belediye başkanı başkanlık eder. Bu toplantıda, meclis üyeleri arasından gizli oy ile meclis birinci başkan vekili ve meclis ikinci başkan vekili ile iki kâtip üye iki yıl görev yapmak üzere seçilir. Meclise belediye başkanı, katılmadığı durumlarda meclis birinci başkan vekili başkanlık eder. Birinci başkan vekilinin de yer almadığı toplantılarda ikinci başkan vekili başkanlık yapar. Meclis başkanı, meclis çalışmalarının belirli bir düzen içerisinde yürütülmesinden sorumludur. Meclis çalışmalarına ilişkin esas ve usuller ise İçişleri Bakanlığı'nca çıkarılan yönetmelikle belirlenir (Gözübüyük, 2009, s. 132-133).

Belediye meclisi, her ayın ilk haftası önceden kararlaştırılmış olan günde toplanır. Gündem belediye başkanı tarafından belirlenir ve en az üç gün önceden üyelere bildirilir. Belediye başkanı, acil durumlarda gerekli görmesi halinde belediye meclisini olağanüstü toplantıya çağırabilir. Bu çağrı, bir yılda üç defadan fazla olamaz. Olağanüstü toplantı çağrısı ve bu toplantının gündemi en az üç gün öncesinden üyelere yazılı olarak bildirilir. Bütçe görüşmelerinin yapıldığı toplantı süresi en fazla yirmi gün, diğer toplantı süreleri ise en fazla beş gün olmaktadır. Meclis toplantıları halka açıktır. Meclis başkanının veya üyelerinden birinin gerekçeli önerisi ile toplantıya katılanların salt çoğunluğunun kararıyla kapalı oturum yapılabilir. Meclis görüşmeleri tutanağa geçirilir ve başkan ile kâtip üyelerce imzalanır (Resmi Gazete, 13.07.2005).

Belediye meclisi, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta ve yine toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar vermektedir. Fakat, karar vermeye yetecek sayı, üye tam sayısının dörtte birinden az olamamaktadır. Oylamada eşitlik bulunması halinde meclis başkanının olduğu taraf çoğunluk kabul edilmektedir.

Üyeler, oylarını bizzat kendileri kullanır. Oylama, işaretleme, gizli veya ad okunarak yapılmaktadır. Oy verme ise kabul etme, reddetme veya çekimser kalma şeklinde olmaktadır .

Belediye meclisinde alınan kararların kesinleşmesi için belediye başkanı yetkili kılınmıştır. Belediye başkanı, hukuka aykırı gördüğü meclis kararlarının yeniden görüşülmesi için gerekçesi ile birlikte beş gün içerisinde meclise geri gönderir. Yeniden görüşülmesi istenilmeyen kararlarla, yeniden görüşülmesi istenilen ancak meclis üye tam sayısının salt çoğunluğu ile ısrar edilen kararlar kesinleşmektedir. Belediye başkanı, meclisin ısrar ettiği ve bu şekilde kesinleşen kararlar için on gün içinde idari yargı yoluna başvurabilmektedir. Ayrıca kararlar kesinleştiği tarihten itibaren en geç yedi gün içerisinde yerelin en büyük mülki idare amirine gönderilmektedir. Mülki idare amirine gönderilmeyen kararlar ise yürürlüğe girmemektedir. Kesinleşen kararlar da yedi gün içinde çeşitli araçlarla halka duyurulmaktadır.

Belediye meclisi, denetim komisyonu, gensoru, soru, genel görüşme ve faaliyet raporunu değerlendirme gibi yollarla bilgi edinme ve denetim yetkisini kullanmaktadır. Meclis üyeleri, meclis başkanlığına verecekleri önerge ile belediye faaliyetleri ile ilgili konularda sözlü veya yazılı soru sorabilmektedirler. Soru, ya belediye başkanı tarafından ya da görevlendirdiği bir kişi tarafından cevaplandırılır.

Belediye meclisinin görev ve yetkileri ise şu şekilde belirtilmiştir:

- Stratejik plân ve çalışma ile yatırım programlarını, belediye işlerinin ve personelinin performans ölçütlerini görüşüp kabul etmek.
- Bütçe ve kesin hesabı kabul etmek.
- Belediyenin imar plânlarını görüşmek ve onaylamak, büyükşehir ve il belediyelerinde il çevre düzeni plânını kabul etmek.
- Borçlanmaya karar vermek.
- Taşınmaz mal alım ve satımına, tahsisine, takasına, tahsis şeklinin değiştirilmesine veya tahsisinin kaldırılmasına karar vermek.
- Kanunlarda vergi, harç, katılma payı ve resim konusu yapılmayan ve ilgililerin isteğine bağlı olan hizmetlerde ücret tarifesini belirlemek.

- Şartlı bağışları kabul etmek.
- Belediye yatırımlarının yap-işlet veya yap-işlet-devret modeliyle yapılmasına ve özelleştirmeye karar vermek.
- Meclis başkanlık divanını seçmek. Ayrıca encümen üyeleri ile ihtisas komisyonu üyelerini seçmek.
- Norm kadro esasına uygun olarak belediyenin kadrolarının ihdas, iptal ve değişimine karar vermek.
- Belediyenin çıkarmış olduğu yönetmelikleri kabul etmek.
- Meydan, sokak, cadde, tesis, park gibi yerlere isim vermek. Mahalle kurulması, kaldırılması, isimlerinin ve sınırlarının tespiti ile değiştirilmesine karar vermek.
- Başka yerel idarelerle birlik kurulmasına, bu birliklere katılmaya veya bunlardan ayrılmaya karar vermek..
- Fahrî hemşerilik beratı vermek.
- Mücavir alanlara belediye hizmetlerinin ulaştırılmasına karar vermek.
- İmar plânlarına uygun hazırlanan belediye imar programlarını görüşüp kabul etmek.

Belediye meclisi, kendisine kanunla verilmiş olan görevleri süresinde yapmayı ihmal eder ve bu da belediyeye ait işlerin gecikmesine sebep olursa; belediye ile alakası olmayan siyasi konularda karar alırsa, İçişleri Bakanlığı'nın bildiri ile Danıştay'ın vereceği kararla belediye meclisi feshedilir. Belediye meclisinin, Danıştay tarafından feshi, meclis üyelerinin yarısından fazlasının tutuklanması, geçici olarak görevden uzaklaştırılması gibi durumlarda meclis çalışabilir hale gelene kadar veya yeni seçim yapılana kadar meclis görevi, belediye encümeni üyeleri tarafından yapılır.

2.3.1.2.2. Belediye Encümeni

Belediye encümeni belediye başkanının başkanlığında (Resmi Gazete, 13.07.2005):

- İl belediyelerinde ve nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelerde, belediye meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği üç

üye, malî hizmetler birim amiri ve belediye başkanının birim amirleri arasından bir yıl için seçeceği iki üye olmak üzere yedi kişiden,

- Diğer belediyelerde, belediye meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği iki üye, malî hizmetler birim amiri ve belediye başkanının birim amirleri arasından bir yıl için seçeceği bir üye olmak üzere beş kişiden oluşur.

Belediye başkanının katılmadığı toplantılarda, belediye başkanının görevlendireceği başkan yardımcısı veya encümen üyesi, encümene başkanlık eder. Encümen toplantılarına gündemdeki konularla ilgili olarak ilgili birim amirleri, belediye başkanı tarafından oy hakkı olmaksızın görüşleri alınmak üzere çağrılabilir.

Belediye encümeninin görev ve yetkileri ise 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda şu şekilde belirtilmiştir:

- Stratejik plân ve yıllık çalışma programı ile bütçe ve kesin hesabı inceleyip belediye meclisine görüş bildirmek.
- Yıllık çalışma programına alınan işlerle ilgili kamulaştırma kararlarını almak ve uygulamak.
- Kanunlarda öngörülen cezaları vermek.
- Vergi, resim ve harçlar dışında kalan dava konusu olan belediye uyuşmazlıklarının anlaşma ile tasfiyesine karar vermek.
- Taşınmaz mal satımına, trampasına ve tahsisine ilişkin meclis kararlarını uygulamak; süresi üç yılı geçmemek üzere kiralanmasına karar vermek.
- Umuma açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemek.

Encümen üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve katılanların salt çoğunluğuyla karar verir. Encümenin 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu uyarınca ihale komisyonu olarak yapacağı toplantılarda da bu hüküm geçerlidir. Oyların eşitliği durumunda başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılır. Çekimser oy kullanılamaz. Encümen gündemi belediye başkanı tarafından hazırlanır. Encümen üyeleri, başkanının uygun görüşü ile gündem maddesi teklif edebilir. Belediye başkanı tarafından havale edilmeyen konular encümende görüşülemez. Encümene havale

edilen konular bir hafta içinde görüşülerek karara bağlanır. Alınan kararlar başkan ve toplantıya katılan üyeler tarafından imzalanır. Karara muhalif kalanlar gerekçelerini de açıklar. Encümen başkan ve üyeleri, münhasıran kendileri, ikinci derece dâhil kan ve kayın hısımları ve evlatlıkları ile ilgili işlerin görüşüldüğü encümen toplantılarına katılamazlar.

2.3.1.2.3. Belediye Başkanı

Belediye başkanı, belediye teşkilâtının başı ve belediye tüzel kişiliğini temsil eden kişidir. Belediye başkanı ilgili kanunda belirtilen esas usullere göre o bölgedeki yerel halk tarafından seçilir. Belediye başkanı, görevi süresince siyasi partilerin yönetiminde ve denetim organlarında yer alamaz; profesyonel spor kulüplerinde başkanlık yapamaz ve yönetiminde yer alamaz (Gözübüyük, 2009, s. 138).

1963 yılına kadar belediye başkanları, belediye meclisi tarafından seçilmekteydi. Daha sonra yapılan değişiklik ile belediye başkanları artık o bölgedeki yerel halk tarafından seçilmeye başlanmıştır. Bu uygulama günümüzde de devam etmektedir. Ayrıca 5393 sayılı Kanun'un 46. maddesi belediye başkanının atanmasına da imkân vermiştir. Bu maddeye göre belediye başkanının atanabilmesi için belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması ve yeni belediye başkanı veya başkan vekili seçiminin yapılamaması gerekmektedir. Seçim yapıncaya kadar ise büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğer belediyelerde ise vali tarafından atama yapılır. Bu şekilde göreve gelen belediye başkanlarına ise "mansup başkan" denilmektedir (Şengül, 2011, s. 101-102).

Belediye başkanının belediyenin en üst amiri olarak çeşitli görev ve yetkileri bulunmaktadır. Bu görev ve yetkiler ise şu şekildedir:

- Belediye teşkilatını sevk ve idare etmek, teşkilâtın hak ve menfaatlerini korumak.
- Belediyeyi stratejik plâna göre yönetmek, belediye yönetiminin kurumsal stratejisini oluşturmak, oluşturulan bu stratejilere bağlı olarak da bütçeyi, belediye faaliyetleri ve personel performans ölçütlerini hazırlayıp uygulamak, bunları izlemek ve değerlendirmesini yapıp, bunlarla ilgili raporları meclise sunmak.

- Belediyeyi törenlerde, davalı veya davacı olarak mahkemelerde temsil etmek veya vekil tayin etmek.
- Meclise ve encümene başkanlık yapmak.
- Belediyenin taşınır ve taşınmaz mallarını idare etmek.
- Belediyenin gelir ve alacaklarını takip ve tahsil etmek.
- Meclis ve encümen kararlarını uygulamak.
- Bütçeyi uygulamak, bütçenin meclis ve encümen yetkisi dışında kalan aktarmalarına onay vermek.
- Belediye personelini atamak.
- Belediye ve bağlı kuruluşlarını denetlemek.
- Şartsız bağışları kabul etmek.
- Kanunlar tarafından belediyeye verilen ve belediye meclisi ile belediye encümeni kararına ihtiyaç duymayan görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak.

Belediye başkanlarının görevde olduğu, hasta veya izinli olduğu durumlarda ödeneği kesilmez. Belediye başkanlığı yapan kişiler personel kanunlarına tâbi bir kadroya atandıkları zaman belediye başkanlığında bulunduğu süreler de memuriyetten sayılır. Belediye başkanı, izin, hastalık veya herhangi bir nedenden dolayı görevinin başında olamadığı zamanlarda kendisine vekâlet etmesi için belediye meclisi üyeleri arasından bir kişiyi başkan vekili olarak tayin eder. Başkan vekili, başkanın sahip olduğu yetkilere sahiptir. Kanun belediye başkanına yetki devri imkânı da vermiştir. Bu konuda takdir yetkisine sahip olan belediye başkanı, görev ve yetkilerinden bir bölümünü yöneticilik sıfatı taşıyan belediye görevlilerine devredebilmektedir (Resmi Gazete, 13.07.2005).

Belediye başkanı, yerel seçimlerden itibaren altı ay içerisinde kalkınma plânı ve programı ile varsa bölge plânına uygun şekilde stratejik plân ve ilgili olduğu yılbaşından önce de yıllık performans programını hazırlar ve belediye meclisine sunar. Stratejik plân, üniversiteler, meslek odaları ve konuyla alakalı STK'ların görüşleri alınarak hazırlanır ve belediye meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girer. Belediye başkanı, plânlara göre yürütülen faaliyetlerin, hedef ve gerçekleşme durumu ile belediyeye ait borçların durumunu gösteren faaliyet

raporunu da hazırlar. Bu rapor Nisan ayı toplantısında başkan tarafından meclise sunulur ve bir örneği de İçişleri Bakanlığı'na gönderilir.

Belediye başkanlığının sona ermesi ise bazı durumların ortaya çıkması ile olur. Bu durumlar ise 5393 sayılı Belediye Kanununda şu şekilde sıralanmıştır:

- Sürenin dolması, istifa ve ölüm başkanlığı kendiliğinden sona erdirir.
- Mazeretsiz ve kesintisiz şekilde yirmi günden fazla görevi terk etmesi ve bu durumun oradaki mülki idare amiri tarafından tespit edilmesi,
- Seçilme yeterliliğini kaybetmesi,
- Görevini sürdürmeye engel teşkil edecek bir hastalık veya sakatlık durumunun olması ve bunun da yetkili sağlık kuruluşu raporuyla belgelendirilmesi,
- Meclisin feshine sebep olan eylem ve işlemlerde yer alması.

Yukarıda sayılan bu durumlardan birinin meydana gelmesi halinde İçişleri Bakanlığı'nın başvurusu üzerine Danıştay kararı ile belediye başkanının başkanlık görevi sona ermektedir.

Belediye başkanlığının herhangi bir sebepten dolayı boşalması halinde, vali tarafından belediye meclisinin on gün içerisinde toplanması sağlanır. Meclis, birinci başkan vekilinin, o yoksa ikinci başkan vekilinin, o da yoksa en yaşlı üyenin başkanlığında toplanır ve seçim yapılır. Belediye başkanı veya başkan vekili belediye meclisi üyeleri arasından gizli oy ile seçilir. İlk iki oylamada üye tam sayısının üçte ikisi aranır. Üçüncü oylamada ise üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk bulunamazsa, bu oylamada en çok oyu alan iki aday için dördüncü oylama yapılır ve en çok oyu alan aday seçilmiş olur. Yeni seçilen başkanın görev süresi, yerine seçildiği başkanın görev süresi ile sınırlandırılmıştır. Belediye başkanlığı veya başkan vekilliği seçimi en geç on beş gün içinde yapılamazsa, İçişleri Bakanlığı'nın bildirim ve Danıştay'ın kararı ile belediye meclisinin feshine ilişkin hükümler uygulamaya konulur.

2.3.2. Büyükşehir Belediyesi

Büyükşehir yönetimi büyük yerleşim alanlarında nüfusun hızla artması ve yerleşim düzeninin dağınık ve plansız bir şekilde yayılıp gelişmesi sonucunda, geleneksel yönetimlerin dışında, ihtiyaçlara daha uygun olan yönetim ve planlama şekliyle yönetilmelerini sağlamak için, kanunlarla oluşturulan belediye türünü ifade eder. Büyükşehir belediyesi en az üç ilçe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyon kuran, kanunlarla kendisine verilen yetkileri kullanan, görev ve sorumluluklarını yerine getiren, idarî ve malî açıdan özerkliğe sahip ve karar organı yereldeki halk tarafından seçimle belirlenen kamu tüzel kişiliğidir (Tekin, 2018, s. 85).

Büyükşehir belediyesinin görev ve yetkileri 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nda şu şekilde belirtilmiştir (Resmi Gazete, 10.07.2004):

- İlçe belediyelerinin görüşlerini alarak büyükşehir belediyesinin stratejik plânını, yıllık hedeflerini, yatırım programlarını ve bunlara uygun olarak bütçesini hazırlamak.
- Çevre düzeni plânına uygun olmak kaydıyla, büyükşehir belediye sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar plânını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak; büyükşehir içindeki belediyelerin nazım plâna uygun olarak hazırlayacakları uygulama imar plânlarını, bu plânlarda yapılacak değişiklikleri, parselasyon plânlarını ve imar ıslah plânlarını aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemek; nazım imar plânının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmayan ilçe belediyelerinin uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmak veya yaptırmak.
- Kanunlarla büyükşehir belediyesine verilmiş görev ve hizmetlerin gerektirdiği proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her ölçekteki imar plânlarını, parselasyon plânlarını ve her türlü imar uygulamasını yapmak ve ruhsatlandırmak, 20.7.1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanununda belediyelere verilen yetkileri kullanmak.

- Büyükşehir belediyesi tarafından yapılan veya işletilen alanlardaki işyerlerine büyükşehir belediyesinin sorumluluğunda bulunan alanlarda işletilecek yerlere ruhsat vermek ve denetlemek.
- Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak; ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamak ve koordinasyonu sağlamak; kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek.
- Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar, meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek; kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek.
- Coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmak.
- Yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettirmek veya ruhsat vermek.
- Büyükşehir içindeki toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek, büyükşehir sınırları içindeki kara ve denizde taksi ve servis araçları dâhil toplu taşıma araçlarına ruhsat vermek. Büyükşehir içindeki toplu taşıma hatlarıyla ilgili olarak; şehir merkezine olan uzaklık, nüfus ve hattı kullanan sayısı kriterleri esas alınarak tespit edilecek hatlarla ilgili toplu taşıma hizmetlerinin işlettirilmesine karar vermek.
- Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak.

- Mezarlık alanlarını tespit etmek, mezarlıklar tesis etmek, işletmek, işlettmek, defin ile ilgili hizmetleri yürütmek.
- Her çeşit toptancı hallerini ve mezbahaları yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettmek, imar plânında gösterilen yerlerde yapılacak olan özel hal ve mezbahaları ruhsatlandırmak ve denetlemek.

2.4. BELEDİYE VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Sivil toplum kuruluşları belediyeler tarafından göz ardı edilmemesi gereken örgütlerdir. Çünkü sivil toplum kuruluşları, sosyal, ekonomik ve siyasal anlamda önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda belediyelerin sivil toplum kuruluşları ile olan ilişkileri “5393 sayılı Belediye Kanunu”, “5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu” ve “kent konseyleri” üzerinden açıklanacaktır.

2.4.1. 5393 sayılı Belediye Kanunu

5393 sayılı belediye kanuna göre belediye, belde sakinlerinin mahalli müşterek ihtiyaçlarını gidermek üzere kurulan ve karar organı yereldeki seçmenler tarafından seçimle belirlenen, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi şeklinde tanımlanmaktadır. Dolayısıyla bu kanundan da anlaşılacağı üzere belediyelerin var olma nedeni yereldeki halktır ve onların ihtiyaçlarını gidermektir. Bu bağlamda belediyeler bu işlevlerini yerine getirirken sivil toplum kuruluşlarının varlığının reddedilemez bir yeri vardır.

5393 sayılı belediye kanunda sivil toplum kuruluşları ile ilgili ilk değinilen nokta “hemşehri hukuku” adını taşıyan 13’üncü maddedir. Bu maddede “belediye hem şehirler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve bunların korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzmanların katılımını sağlayacak önlemler alır” şeklinde ifade yer almaktadır. Burada belediyelerin yerel halk arasında sosyal ve kültürel ilişkileri düzenlemek için sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapmayı öngörmesi olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir.

Yine bu kanunun “ihtisas komisyonları” başlıklı 24’üncü maddesi de belediyeler ve sivil toplum kuruluşları arasındaki etkileşimin önemli bir noktasıdır. Kanunun bu maddesinde sivil toplum kuruluşlarına yer verilmiştir. Bu maddeye göre, “mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili olarak sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. Sivil toplum örgütlerinin bu toplantılara oy hakkı olmaksızın katılmaları bir dezavantaj olarak kabul edilmektedir. Ancak, bu duruma göre daha sıkıntılı olan nokta sivil toplum kuruluşlarının bu toplantılara kendi görev ve faaliyet alanlarını ilgilendiren konularla sınırlı olmak koşuluyla girebilecek olmalarıdır. Çünkü kendisini toplantı konusuyla alakalı gören bir sivil toplum kuruluşunun toplantıya katılma isteği komisyon tarafından sivil toplum kuruluşunun toplantı konusuyla ilgisinin bulunmadığı gerekçesiyle reddedilebilir. Dolayısıyla bu madde, komisyon toplantılarına sivil toplum kuruluşlarının katılımını engelleyebilecek bir içeriğe sahiptir.

Yine bu 5393 sayılı kanunun 24’üncü maddesine göre “komisyon kararları alenidir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve talep edenlere meclis tarafından bedel karşılığında verilir hükmü belediye ve sivil toplum kuruluşları ilişkisinde bilgilendirme bağlamında önemli bir durumdur

5393 sayılı kanun belediyelerin stratejik planının hazırlanması konusunda sivil toplum kuruluşlarına katılım hakkı sağlamıştır. Kanunun 41’inci maddesine göre, “stratejik plan varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır ve belediye meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girer”. Stratejik plan hazırlanması sürecinde sivil toplum kuruluşlarından görüş alınması belediye ve sivil toplum kuruluşları ilişkisinde olumlu bir durumdur.

Türkiye’de pratik hayata dönük ve yerel yönetim mantığının 5393 sayılı Belediye Kanunu’na yansıdığı en önemli madde 75’inci maddedir. Bu maddeye göre, “kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, Cumhurbaşkanınca vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve 7/6/2005 tarihli ve 5362

sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirilebilir” (Resmi Gazete, 13.07.2005). Görüldüğü üzere bu madde, ortak proje hazırlanması konusunda belediye ve sivil toplum kuruluşları ilişkisinde önemli bir gelişme olmaktadır.

2.4.2. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda belediye ve sivil toplum kuruluşları ilişkisine yönelik değinilen ilk nokta 7’nci maddenin v bendindedir. Bu bendde, “sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak” ifadesi yer almaktadır. Burada büyükşehir belediyeleri maddede sayılan hizmetlerin yerine getirilmesi sürecinde sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmayı öngörmektedir. Bu da belediye ve sivil toplum ilişkisi açısından olumlu bir durumdur.

Yine bu kanunun “İhtisas Komisyonları” başlıklı 15’inci maddesi de büyükşehir belediyeleri ve sivil toplum kuruluşları arasındaki etkileşimin önemli bir noktasını oluşturmaktadır. Bu maddeye göre, “gündemdeki konularla ilgili olmak üzere, kurum temsilcileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversitelerin ilgili bölümlerinin, sendikalar (oda üst kuruluşu bulunan yerlerde üst kuruluşun, sendika konfederasyonunun bulunduğu yerde konfederasyonun) ve *uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri* ile davet edilen uzman kişiler, oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda olduğu gibi 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda da sivil toplum kuruluşlarının ihtisas komisyonu toplantılarına oy hakkı olmaksızın katılmaları öngörülmüştür.

Kanunun 15’inci maddesinde “komisyon kararları alenidir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve talep edenlere büyükşehir meclisi tarafından belirlenecek bedel karşılığında verilir” fıkrası yer almaktadır. Bu durum büyükşehir belediyeleri ve sivil

toplum ilişkilerinde alınan kararların öğrenilmesi, başka bir deyişle bilgilendirme bağlamında önemli bir durumdur.

2.4.3. Yerel Gündem 21 ve Kent Konseyleri

Yerel Gündem 21, Birleşmiş Milletlerin 1992 Rio Zirvesinde sürdürülebilir kalkınma sağlanması amacıyla yeni bir küresel ortaklık olarak başlattığı Gündem 21'e dayanan bir plandır. Bu plan, sorunların yerel nitelik göstermesinden dolayı yerel yönetimlerin önemine dikkat çekmiş, bu sorunların çözümünde ve amaçların gerçekleştirilmesinde yerel yönetimlerin katılımına vurgu yapmıştır (Cesur, 2018, s. 813). Türkiye'de Yerel Gündem 21 yaklaşımının uygulama modeli olarak kent konseyleri ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla kent konseylerinin belediye ile olan ilişkilerine bakılarak belediyelerin karar alım süreçlerine katılım hakkında bir değerlendirme yapılacaktır.

Kent konseyleri, bir ülkenin merkezinde bulunan yürütme organı, ülkenin yerel yönetim birimleri, sivil toplum örgütleri, bir arada yaşayan ve aynı duyguları paylaşan hemşerilerin bir araya gelerek oluşturdukları yapıdır. Bu yapının amacı, kentin kalkınması için çalışmalar yapmak, kentin problemlerini ortadan kaldırmak, gelecekte yaşanılabilir ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmalar gerçekleştirmektir. Kentin çıkarları için fikirlerin tartışıldığı ve tartışmalar sonucu ortak bir kararın alındığı yapılardır (Güneş ve Beyazıt, 2012, s. 142).

5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre, "belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan *kent konseyinin* faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar".

Kent konseylerinin almış oldukları kararlar ilk belediye meclisi toplantısında görüşülür ve karara bağlanır. Bazı sivil toplum kuruluşları da kent konseyi üyesidirler. Dolayısıyla bu şekilde belediyenin karar alma sürecine dolaylı bir katılım söz konusu olmaktadır (Gündüzöz, 2012, s. 160).

Türkiye’de kent konseylerinin, bazı belediyelerin alt kurumları olarak faaliyet gösterdikleri veya bazı belediyeler için muhalefet unsuru oldukları görülmektedir. Kent konseylerinin belediyelerle olan ilişkileri, belediye olan yerlerde kent konseylerinin kurulmasının zorunlu olması, kent konseylerince alınan kararların ilk belediye meclisi toplantısında görüşülüp karara bağlanması ve belki de en önemlisi kent konseylerinin mali kaynağını belediyelerden sağlamasıdır (Önder ve Güler, 2016, s. 887).

Belediye meclisine gönderilen kent konseyi kararlarının bağlayıcılığının bulunmaması, bu kararların mecliste görüşüldüğüne dair denetim imkânının olmayışı ve belediye meclisi görevleri arasında kent konseyi kararlarının görüşülmesinin olmaması kent konseylerinin belediyelerce alınacak kararlarda etkin olabilmesini engellemektedir (Güler ve Mutlu, 2015, s. 169).

Kent konseylerinin belediye başkanları tarafından hizmetleri ağırlaştırılan bir yapı görmeleri, kent konseylerine bakış açısı olumsuz düşünmekte, kent konseylerini işleyiş ve kararlara etki edebilme açısından güçsüz bırakmakta ve başkana bağlı hale getirmektedir.

Türkiye’de belediye ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkide hâkim olan anlayış koordinasyonu teşvik eden bir anlayıştır. Bu kuruluşların istenilen koordinasyon seviyesine ulaşabilmesi kültürel değerlerle ilgili bir durumdur. Çünkü sivil topluma güven duymayan ve karar alım süreçlerine katılmasına olanak vermeyen bir anlayış hâkimse, yazılı hukuk kuralları istenilen sonucu doğurmayacaktır.

Türkiye’deki belediye ve sivil toplum kuruluşları ilişkisini şu şekilde özetlemek mümkündür (Gündüzöz, 2012, s. 160):

- Belediye tarafından sivil toplum kuruluşlarına taşınmaz tahsisi,
- Belediye ve sivil toplum kuruluşları ortak proje hizmetleri,
- Belediyelerin karar alma sürecine sınırlı katılım (belediye ihtisas komisyonuna görüş bildirme, stratejik plan için görüş bildirme ve kent konseyleri aracılığıyla belediye meclisi gündemine etkide bulunma) şeklinde olmaktadır.

Belediyeler STK'larla işbirliğine önem vermekte; hizmetleri sürdürürken daha çok kendi özel çalışma alanlarında uzman olarak bilinen sivil toplum gruplarıyla işbirliği içerisine girmektedir. STK'lar özürölüler, çocuklar, kadınlar, gençler, yaşlılar, yoksullar, kimsesizlere ve düşkünlere yönelik eğitim, kültür, sağlık, sosyal, bilişim, spor, meslek edindirme kursları, kreş gibi alanlarda belediyelerle ortak hizmet etmektedirler. Tarihi, kültürel mirasın ve tabiat varlıkların korunmasında, kentin rekabet avantajlarını oluşturmak ve geliştirilmesinde, bölgenin değerini artırıcı faaliyetlerinde bulunmak, çevre kirliliğinin önlenmesinde gibi faaliyetlerde belediyelerle STK'lar ortak projeler geliştirmektedir (Kaypak, 2012, s.190).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ BELEDİYE YÖNETİMİNE OLAN ETKİLERİNİ İNCELEMAYA YÖNELİK SAHA ARAŞTIRMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE SINIRLILIKLARI

Araştırmanın amacı, sivil toplum kuruluşları ile belediye yönetimi arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve sivil toplum kuruluşlarının, belediye yönetimine etkilerini tespit etmektir.

Araştırmada kullanılan anket uygulaması, Şanlıurfa merkezde bulunan Haliliye, Karaköprü ve Eyyübiye ilçelerinde bulunan sivil toplum kuruluşları üzerinde uygulanmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

Hipotez 1:

Sivil toplum kuruluşlarının belediye yönetimlerinin karar alma süreçlerine katılımı yetersizdir.

Hipotez 2:

Sivil toplum kuruluşları ile belediye yönetimi arasında koordinasyon ve işbirliği yetersizdir.

Hipotez 3:

Sivil toplum kuruluşları, belediye yönetimini etkileyebilecek araçları kullanmamaktadır.

3.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİĞİ

Araştırmanın amacı, sivil toplum kuruluşları ile belediye yönetimi arasındaki ilişkiyi sivil toplum kuruluşları açısından bu kuruluşların düşüncelerini belirlemek için anket çalışması yapılmıştır. Anket formu, araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşları üyelerinin hem demografik bilgilerini öğrenmek hem de sivil toplum

kuruluşları ile belediye yönetimi arasındaki ilişki konusunda düşüncelerini net bir şekilde öğrenebilmeyi sağlayacak şekilde hazırlanmıştır.

Anketin birinci bölümü sivil toplum kuruluş üyelerinin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Bu bölümde ankete katılan sivil toplum kuruluş üyelerinin cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, mesleği, gelir durumu gibi bilgiler öğrenilmeye çalışılmaktadır.

Anketin ikinci bölümü ise, ankete katılan sivil toplum kuruluş üyelerinin sivil toplum kuruluşları ile belediye yönetimleri arasındaki ilişkiyi nasıl yorumladıklarını tespit etmeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Anketteki sorular sivil toplum kuruluş üyelerine sunulmuş olup, kişiler değerlendirmelerini bu ölçek üzerinde işaretleme yaparak belirtmişlerdir. Yapılan bu anketler tasnif edildikten sonra elde edilen verilere göre sivil toplum kuruluşlarının belediye yönetimine olan etkileri hakkında düşünceleri değerlendirilmiştir.

3.3.1. Evren ve Örneklem

Bir alan araştırması yapılırken izlenecek iki yöntem vardır. Biri tam sayı diğeri ise örneklemdir. En güvenilir ve geçerli olan evrenin tamamını kapsayandır. Ancak, evren içerisinde yer alan bütün elemanları irdelemek pek mümkün olmayacağı için bunun yerine onu temsil edecek bir küme oluşturulur ve araştırma bu temsili örneklem üzerinde yapılır (Altunışık, v.d., 2005, s. 130). Bu açıklamalar ışığında araştırmanın evrenini Şanlıurfa merkezinde bulunan Haliliye, Karaköprü ve Eyyübiye ilçelerinde olmak üzere toplam 903 sivil toplum kuruluş oluşturmaktadır. Çalışma örneklemini ise genel evren içerisinde tesadüfi küme örneklemini ile seçilen 100 tane sivil toplum kuruluşu oluşturmaktadır. Başka bir ifade ile 903 sivil toplum kuruluşu içerisinde tesadüfi küme örneklemini ile 100 tanesi seçilerek sivil toplum kuruluşların %11,07'si örneklem olarak ele alınmıştır.

3.3.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmacı için zaman bakımından kolaylık sağlaması ve daha rahat bir şekilde ulaşabilmesi, tutum ölçümü ve sayısal verilerin elde edilebilmesi bakımından daha kullanışlı oluşu ve rahatça toplanabilmesi bakımından hazırlanan anket soru formu kullanılmıştır. Anketin sivil toplum kuruluşlara uygulanması öngörülmüştür. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde ankete katılan sivil toplum kuruluş üyelerinin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik olan cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, mesleği ve gelir durumu gibi sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise ankete katılan sivil toplum kuruluşların üyelerinin, sivil toplum kuruluşlarının belediye yönetimlerinin üzerindeki etkisini tespit etmeye yönelik sorular yer almaktadır.

3.3.3. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmada anket aracılığıyla elde edilen veriler ilk olarak Statistical Packages for Social Science (SPSS) sistem programında oluşturulan veri kütüğüne aktarılmıştır. Bu kütüğe aktarılan veriler araştırmalarda elde edilmek istenilen amaçlara uygun bir şekilde kodlanarak, çeşitli istatistiksel analizler yapmaya elverişli hale getirilip yorumlamalar yapılmıştır.

3.4. BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının anketler aracılığıyla elde edilen verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bulgulara bağlı açıklamalar ve yorumlamalar yapılmıştır.

3.4.1. Demografik Bilgiler

Bu bölümde, araştırmaya katılan sivil toplum kuruluş üyelerinin demografik özellikleri, faaliyet alanları, örgütlenme düzeyi, faaliyet süresi ve statüsüne ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 1: Cinsiyet

Cinsiyet	Sayı	%
Erkek	91	91,0
Kadın	9	9,0
Toplam	100	100,0

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluş üyelerinin, cinsiyetlere göre dağılımında %91,0 erkek ve %9,0 'ı kadınlardan oluşmaktadır (Tablo 1).

Gerek ülkemizde gerekse de bölgemizde kadınların eğitim durumu, iş hayatı ve sosyal hayattaki katılım oranının düşük veya yetersiz olması sivil toplum kuruluşlarında kadınlar üye sayısının az olması erkek üye sayısının daha fazla yer almasına neden olduğu söylenebilir.

Tablo 2: Yaş

Yaş	Sayı	%
18-34	22	22,0
35-44	26	26,0
45-54	25	25,0
55-64	24	24,0
65 ve üzeri	3	3,0
Toplam	100	100,0

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluş üyelerinin çoğunluğu 35-44 (%26) yaşları arasındadır. Bu yaşlardan sonra 45-54 yaş grubu gelmekte olup bunun oranı %25 ve daha sonra ise %24 oran ile 55-64 yaş grubu gelmektedir. Bunu %22 ile 18-34 yaş grubu takip etmekte ve son olarak ise %3 ile 65 yaş ve üzeri yaş grubu takip etmektedir (Tablo 2).

Bu veriler ışığında araştırmaya katılan sivil toplum kuruluş üyelerinin önemli bir kısmı 35-54 yaş grubu aralığında bulunan orta yaşlı kişilerden oluştuğu ve yaşlı nüfus oranının ise çok az olduğu söylenebilir.

Tablo 3: Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	Sayı	%
İlkokul mezunu	11	11,0
Ortaokul mezunu	7	7,0
Lise mezunu	39	39,0
Ön Lisans mezunu	11	11,0
Lisans mezunu	28	28,0
Lisansüstü mezunu	4	4,0
Toplam	100	100,0

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluş üyelerinin %39'u lise mezunu, %28'i lisans mezunu, %11'i is ilkokul ve ön lisans mezunu, %7'si ortaokul mezunu ve %4'ü lisansüstü mezundan oluşmaktadır (Tablo 3).

Araştırmaya katılanların önemli bir kısmının lise, ortaokul ve ilkokul mezunu olması üyelerin eğitim seviyesinin yüksek olmadığını göstermekte olup lisans ve lisansüstü mezun oranının %32 gibi yüksek olmayan seviyelerde olması bu durumun geçerliliğini düşündürülebilir.

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluş üyelerinin mesleklerine göre dağılımı %36'sı işçi, %3'ü işsiz, %13'ü memur, %14'ü emekli, %5'i çiftçi, %16'sı profesyonel meslek (Avukat, doktor v.b.), %13'ü ise diğer mesleklerden oluşan kişilerden oluşmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4: Meslek

Meslek	Sayı	%
İşçi	36	36,0
İşsiz	3	3,0
Memur	13	13,0
Emekli	14	14,0
Çiftçi	5	5,0
Profesyonel Meslek	16	16,0
Diğer	13	13,0
Toplam	100	100,0

Tablo 5: Gelir Durumu

Gelir Durumu	Sayı	%
0-2020	12	12,0
2021-3000	27	27,0
3001-4000	40	40,0
4001-5000	16	16,0
5001 ve üzeri	5	5,0
Toplam	100	100,0

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluş üyelerinin gelir durumuna göre dağılımı %12,0'si 0-2020 TL, %27,0'si 2021-3000 TL, %40,0'ı 3001-4000 TL, %16,0'sı 4001-5000 TL, %5,0'i ise 5001 ve üzeri gelire sahip kişilerden oluşmaktadır (Tablo 5).

Araştırmaya katılan üyelerin çoğunluğu, 3001-4000 TL aralığında gelire sahip kişilerdir. Bunun en önemli nedenlerinden biri çalışmaya katılan üyelerin sahip olduğu mesleki durumun olduğu söylenilir.

Tablo 6: Sivil Toplum Kuruluşun Faaliyet Alanı

Faaliyet Alanı	Sayı	%
Eğitim hizmeti	24	24,0
Sağlık hizmeti	4	4,0
Meslek edinme	13	13,0
Kültür, sanat ve spor hizmetleri	40	40,0
Diğer	19	19,0
Toplam	100	100,0

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluş üyelerinin faaliyet alanına göre dağılımı, %24,0'ü eğitim hizmeti, % 4,0'ü sağlık hizmeti, %13'ü meslek edinme, %40,0'ı kültür, sanat ve spor hizmetleri, %19,0'u diğer hizmetler oluşturmaktadır (Tablo 6).

Araştırmaya katılan üyelerin önemli bir kısmı kültür, sanat ve spor faaliyetlerini sürdürmektedir. Bununla beraber eğitim hizmetleri faaliyetleri de önemli bir yer oluşturmaktadır. Bu durum ülkenin en genç nüfuslu ili olması sebebiyle hem kültür, spor ve sanat hem de eğitim faaliyetlerinin gerekliliğinden kaynaklandığı ifade edilebilir.

Tablo 7: Kuruluşun Örgütlenme Düzeyi

Örgütlenme Düzeyi	Sayı	%
Yerel düzeyde örgütlenme	74	74,0
Türkiye genelinde örgütlenme	20	20,0
Şube düzeyinde örgütlenme	3	3,0
Diğer	3	3,0
Toplam	100	100,0

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşların üyelerinin örgütlenme düzeyine göre dağılımı, %74,0'ü yerel düzeyde örgütlenme, %20,0'si Türkiye genelinde örgütlenme, %3,0'ü şube düzeyinde örgütlenme ve diğer örgütlenme biçimi olarak meydana gelmektedir (Tablo 7).

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının çoğunluğu yerel düzeyde örgütlenmiştir. Örgütlenme düzeyinin yerel düzeyde olması sivil toplum kuruluşlarının kurumsallaşmadığını ve yerel düzeyde ihtiyaçları gidermeye yönelik faaliyetlerde bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 8: Faaliyet Süreniz

Faaliyet Süresi	Sayı	%
0-5	35	35,0
6-10	34	34,0
11-15	11	11,0
16-20	10	10,0
21 ve üzeri	10	10,0
Toplam	100	100,0

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşların faaliyet süresine göre dağılımı, %35,0'i 0-5 yıl, %34,0'ü 6-10 yıl, %11,0'i 11-15 yıl, %10,0'u 16-20 yıl ve diğer geriye kalan %10,0'ı ise 21 yıl ve üzerini kapsamaktadır (Tablo 8).

Araştırma verilerine göre sivil toplum kuruluşlarının faaliyet sürelerine bakıldığında yarısından fazlası son 10 yıl içinde kurulmuştur. Sivil toplum kuruluşlarının yakın zaman içinde kurulması mevcut siyasi, sosyal ve demokratik koşulların oluşmasının ve toplumun refah seviyesinin yükselmesinin bu artışın yaşanmasına sağladığı söylenebilir.

Tablo 9: Kuruluşun Statüsü

Statüsü	Sayı	%
Dernek	84	84,0
Vakıf	6	6,0
Sendika	3	3,0
Diğer	7	7,0
Toplam	100	100,0

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşların statülerine göre dağılımı, %84,0'ü dernekler, %6,0'sı vakıflar, %3,0'ü sendika ve %7,0'si ise diğerlerden oluşmaktadır (Tablo 9).

Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşların önemli bir kısmı derneklerin oluşturması derneklerin sayısal olarak büyük bir çoğunluğa sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Derneklerin kuruluşunun daha basit ve hızlı olması derneklerin sayılarını artıran sebeplerden sayılabilir. Diğer oranın yüksek çıkmasında meslek odalarının etkisi vardır.

3.4.2. Yargısal Değerlendirme

Bu bölümde araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının yargısal değerlendirmelerine ilişkin bulgulardan ve yorumlardan oluşmaktadır.

3.4.2.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Belediye Yönetimlerinin Karar Alma Süreçlerine Katılımı Yetersiz Olması

“Sivil toplum kuruluşlarının belediye yönetimlerinin karar alma süreçlerine katılımı yetersizdir.” Hipotezine bağlı olarak bu duruma ilişkin elde edilen veriler tablolar halinde aşağıda açıklanmaktadır.

Tablo 10: Sivil Toplum Kuruluşları Yerel Düzeyde Kamu Politikası Oluşturma Sürecine Katılır.

Sivil toplum kuruluşunuzun faaliyet alanı?	Sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır.					Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Eğitim hizmeti	Sayı 2	2	0	12	8	24
%	8,3%	8,3%	,0%	50,0%	33,3%	100,0%
Sağlık hizmeti	Sayı 1	0	0	1	2	4
%	25,0%	,0%	,0%	25,0%	50,0%	100,0%
Meslek edinme	Sayı 3	0	2	7	1	13
%	23,1%	,0%	15,4%	53,8%	7,7%	100,0%
Kültür, sanat ve spor hizmetleri	Sayı 6	1	1	22	10	40
%	15,0%	2,5%	2,5%	55,0%	25,0%	100,0%
Diğer	Sayı 4	1	1	10	3	19
%	21,1%	5,3%	5,3%	52,6%	15,8%	100,0%
Toplam	Sayı 16	4	4	52	24	100
%	16,0%	4,0%	4,0%	52,0%	24,0%	100,0%

Genel olarak sivil toplum kuruluşu üyelerinin “sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır” yargısına “katılmıyorum” %16,0, “kesinlikle katılmıyorum” %4,0, “kararsızım” %4,0, “katılıyorum” %52,0 ve “kesinlikle katılıyorum” %24,0’tür. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanına göre kamu politikası oluşturma sürecine katılım oranları şunlardır; eğitim hizmetleri

%83,3, sağlık hizmetleri %75,0, meslek edinme %61,5, kültür, sanat ve spor hizmetleri %80,0, diğer alanda %68,4'tür (Tablo 10).

“Katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” sonuçları değerlendirildiğinde bu oran %76,0 çıkmaktadır. Bu durum sivil toplum kuruluşlarının önemli bir oranı kamu politikası oluşturma sürecine katıldığını ifade etmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanına göre kamu politikası oluşturma sürecine katılım oranları farklılık gösterir. Birçok alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, verilerden de anlaşılacağı gibi “sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır” yargısına “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” ifade edenlerin oranı %70,0 gibi yüksek bir oran çıkmaktadır. Sivil toplum kuruluşların faaliyet alanlarına göre dağılımına bakıldığında katılım oranında çok değişiklik olmadığı görülmektedir. Bölgenin mevcut durumuna göre önem arz eden sağlık, eğitim, kültür, sanat ve spor gibi hizmetler yerel yönetim birimleri tarafından önem arz ettiğinden kamuya yararlı bu dernekler desteklenmiş ve bu faaliyet alanlarına giren kuruluşlar ile koordinasyon halinde bulunmuş ve yüksek bir oran ile kamu politikası oluşturma sürecine katıldıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo 11: Sivil Toplum Kuruluşları Yerel Düzeyde Kamu Politikası Oluşturma Sürecine Katılır.

Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir?	Sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır.					Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Yerel düzeyde örgütlenme	Sayı 12	2	3	37	20	74
	% 16,2%	2,7%	4,1%	50,0%	27,0%	100,0%
Türkiye genelinde örgütlenme	Sayı 4	2	0	11	3	20
	% 20,0%	10,0%	,0%	55,0%	15,0%	100,0%
Şube düzeyinde örgütlenme	Sayı 0	0	1	2	0	3
	% 0%	,0%	33,3%	66,7%	,0%	100,0%
Diğer	Sayı 0	0	0	2	1	3
	% 0%	0%	0%	66,7%	33,3%	100,0%
Toplam	Sayı 16	4	4	52	24	100
	% 16,0%	4,0%	4,0%	52,0%	24,0%	100,0%

Sivil toplum kuruluşu üyelerinin, “sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır” yargısının örgütlenme düzeyine göre katılım oranları farklılık göstermektedir. “Yerel düzeyde örgütlenme” sahip kuruluşlar %67,0 katılım sağlamaktayken, “Türkiye genelinde örgütlenme” katılım oranı %70,0, “şube düzeyinde örgütlenme” katılım oranı %66,7 ve “diğer” oran ise %100,0’dür (Tablo 11).

Örgütlenme düzeyine bakıldığında “diğer” yargısı hariç yerel düzeyde örgütlenen sivil toplum kuruluş üyeleri %67,7 oran ile kamu politikası oluşturma sürecine katıldığını beyan etmektedir. Bu durum yerel düzeyde örgütlenen kuruluşların toplumun yerel nitelikteki ihtiyaçlarını bilmesi ve topluma hakim olması katılım oranını artıran bir durumdur. Genel olarak sivil toplum kuruluşlarının, örgütlenme düzeyindeki farklılık katılım oranında çok değişiklik oluşturmamaktadır ve genel anlamda sivil toplum örgütlerinin katılım oranı yüksek çıkmaktadır.

Tablo 12: Sivil Toplum Kuruluşları Yerel Düzeyde Kamu Politikası Oluşturma Sürecine Katılır.

Faaliyet süreniz kaç yıldır?	Sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır.					Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum		
0-5	Sayı	4	1	3	19	8	35
	%	11,4%	2,9%	8,6%	54,3%	22,9%	100,0%
6-10	Sayı	7	3	0	18	6	34
	%	20,6%	8,8%	0,0%	52,9%	17,6%	100,0%
11-15	Sayı	2	0	0	4	5	11
	%	18,2%	0%	0%	36,4%	45,5%	100,0%
16-20	Sayı	2	0	1	5	2	10
	%	20,0%	0%	10,0%	50,0%	20,0%	100,0%
21 ve üzeri	Sayı	1	0	0	6	3	10
	%	10,0%	0%	0%	60,0%	30,0%	100,0%
Toplam	Sayı	16	4	4	52	24	100
	%	16,0%	4,0%	4,0%	52,0%	24,0%	100,0%

Sivil toplum kuruluşu üyelerinin, “sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır” yargısının faaliyet süresine göre katılım oranları değerlendirildiğinde, 0-5 yılları arası katılım oranı %77,2, 6-10 yılları arası katılım oranı %70,5, 11-15 yılları arası katılım oranı %81,9, 16-20 yılları arası bu oranı %70,0 ve 21 yıl ve üzeri ise bu oran %90,0’dır (Tablo 12).

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet süreleri arttıkça katılım oranları da artmaktadır. Faaliyet süreleri daha uzun olan sivil toplum kuruluşları kamuoyu oluşturma ve katılmada etkin olduğu görülmektedir.

Tablo 13: Sivil Toplum Kuruluşları Yerel Düzeyde Kamu Politikası Oluşturma Sürecine Katılır.

Kuruluşunuzun statüsü nedir?		Sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır.					Toplam
		Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Dernek	Sayı	13	3	3	44	21	84
	%	15,5%	3,6%	3,6%	52,4%	25,0%	100,0%
Vakıf	Sayı	1	1	0	3	1	6
	%	16,7%	16,7%	,0%	50,0%	16,7%	100,0%
Sendika	Sayı	0	0	1	2	0	3
	%	,0%	,0%	33,3%	66,7%	,0%	100,0%
Diğer	Sayı	2	0	0	3	2	7
	%	28,6%	,0%	,0%	42,9%	28,6%	100,0%
Toplam	Sayı	16	4	4	52	24	100
	%	16,0%	4,0%	4,0%	52,0%	24,0%	100,0%

Sivil toplum kuruluşlarının, “sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır” yargısının kuruluşların statülerine göre katılıyorum ve

kesinlikle katılıyorum oranları yapılan araştırmada farklılık göstermektedir. Derneklerin katılıyorum oranı %77,4, vakıfların katılım oranı %66,7, sendikaların katılım oranı %66,7, diğer grup ise %71,5'dir (Tablo 13).

Derneklerin bu yargıya katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde vermiş oldukları cevap oranı diğer kuruluşların katılım oranına göre yüksek çıkması derneklerin yerel yönetimlerle olan bağının daha güçlü olması, nicelik olarak güçlü durumda bulunmaları ve karşılıklı işbirliği, koordinasyon ve ortak yapılan çalışmalardan kaynaklandığı ifade edilebilir. Sivil toplum kuruluşlarının ortalama katılım oranları %70,0'i bulması, bu kuruluşların kamuoyunu ilgilendiren konuları takip ettiğini ve yerel konular hakkında ilgili kurumlarla ilgili yönetim olduğunu gösterir.

Tablo 14: Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Düzeyde Kamu Politikaları Oluşturma Sürecine Katılım Olanakları Yeterlidir.

Sivil toplum kuruluşunuzun faaliyet alanı?	Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Düzeyde Kamu Politikaları Oluşturma Sürecine Katılım Olanakları Yeterlidir.					Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Eğitim hizmeti	Sayı 3	0	3	11	7	24
	% 12,5%	,0%	12,5%	45,8%	29,2%	100,0%
Sağlık hizmeti	Sayı 0	1	0	0	3	4
	,0%	25,0%	,0%	,0%	75,0%	100,0%
Meslek edinme	Sayı 3	1	1	5	3	13
	23,1%	7,7%	7,7%	38,5%	23,1%	100,0%
Kültür, sanat ve spor hizmetleri	Sayı 11	1	3	16	9	40
	27,5%	2,5%	7,5%	40,0%	22,5%	100,0%
Diğer	Sayı 4	2	1	9	3	19
	21,1%	10,5%	5,3%	47,4%	15,8%	100,0%
Toplam	Sayı 21	5	8	41	25	100
	21,0%	5,0%	8,0%	41,0%	25,0%	100,0%

“Sivil toplum kuruluşlarının yerel düzeyde kamu politikaları oluşturma sürecine katılım olanakları yeterlidir” yargısına sivil toplum kuruluşlarının katılıyorum oranı faaliyet alanlarına göre farklılık arz etmektedir. Eğitim hizmetlerine katılım durumları %75,0, sağlık hizmetleri %75,0, meslek edinme hizmetleri %61,6, kültür, sanat, spor hizmetleri %62,5, diğer hizmetler %63,2'dir (Tablo 14). Sivil toplum kuruluşlarının, “yerel düzeyde kamu politikaları oluşturma

sürecine katılım olanakları yeterlidir” yargısına araştırma sonucunda varılan sonuç, genel olarak %60,0 üzerindedir. Bu durum katılım olanaklarının yeterli olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.10’de sivil toplum kuruluş üyelerinin “sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır” yargısında çıkan sonuç ile bu yargının bağdaştığı görülmektedir. Bu durum katılım oranının yüksek olması ile katılım olanaklarının yeterli olması arasında doğru bir orantı olduğunu göstermektedir.

Tablo 15: Belediyeler Yerel Düzeyde Karar Alma Sürecinde Yardım ve Destek Amacıyla Sivil Toplum Kuruluşlarına Başvurur.

Sivil Toplum Kuruluşunuzun Faaliyet Alanı?		Belediyeler Yerel Düzeyde Karar Alma Sürecinde Yardım Ve Destek Amacıyla Sivil Toplum Kuruluşlarına Başvurur.					Toplam
		Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Eğitim Hizmeti	Sayı	4	0	2	12	6	24
	%	16,7%	,0%	8,3%	50,0%	25,0%	100,0%
Sağlık Hizmeti	Sayı	0	0	1	2	1	4
	%	,0%	,0%	25,0%	50,0%	25,0%	100,0%
Meslek Edinme	Sayı	3	0	3	4	3	13
	%	23,1%	,0%	23,1%	30,8%	23,1%	100,0%
Kültür, Sanat Ve Spor Hizmetleri	Sayı	8	3	2	17	10	40
	%	20,0%	7,5%	5,0%	42,5%	25,0%	100,0%
Diğer	Sayı	4	3	3	3	6	19
	%	21,1%	15,8%	15,8%	15,8%	31,6%	100,0%
Toplam	Sayı	19	6	11	38	26	100
	%	19,0%	6,0%	11,0%	38,0%	26,0%	100,0%

“Belediyeler yerel düzeyde karar alma sürecinde yardım ve destek amacıyla sivil toplum kuruluşlarına başvurur” yargısının sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarına göre çıkan sonuçlar; eğitim hizmeti katılım oranı %75,0, sağlık hizmeti %75,0, meslek edinme %53,9, Kültür, sanat ve spor hizmetleri %67,5 ve diğer alan ise % 47,4’tür. Sivil toplum kuruluşların “belediyeler yerel düzeyde karar alma sürecinde yardım ve destek amacıyla sivil toplum kuruluşlarına başvurur” yargısına verilen sonuçlar katılmıyorum %19,0, kesinlikle katılmıyorum %6,0, kararsızım %11,0, katılıyorum %38,0, kesinlikle katılıyorum %26,0’dır (Tablo 15).

Çıkan bu yargının sonucunda sivil toplum kuruluşlarına belediyeler tarafından yardım ve destek verildiği anlaşılmaktadır. Araştırmada başvuru alan sivil toplum kuruluşlarının %64,0'ı belediyelerin kendileriyle iletişime geçtiğini yardım ve destek alındığını ifade etmektedir. Daha önceki yargılarda sivil toplum kuruluşlarının yüksek bir oran ile yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılım sağlaması ve katılım olanaklarını yeterli bulması bu yargının sonucu ile bağdaştığını ortaya koymaktadır.

Tablo 16: Belediyeler Yerel Düzeyde Karar Alma Sürecinde Yardım ve Destek Amacıyla Sivil Toplum Kuruluşlarına Başvuru.

Kuruluşunuzun statüsü nedir?	Belediyeler Yerel Düzeyde Karar Alma Sürecinde Yardım Ve Destek Amacıyla Sivil Toplum Kuruluşlarına Başvuru.					Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum		
Dernek	Sayı	14	6	7	32	25	84
	%	16,7%	7,1%	8,3%	38,1%	29,8%	100,0%
Vakıf	Sayı	2	0	1	3	0	6
	%	33,3%	0,0%	16,7%	50,0%	0,0%	100,0%
Sendika	Sayı	1	0	1	1	0	3
	%	33,3%	0,0%	33,3%	33,3%	0,0%	100,0%
Diğer	Sayı	2	0	2	2	1	7
	%	28,6%	0,0%	28,6%	28,6%	14,3%	100,0%
Toplam	Sayı	19	6	11	38	26	100
	%	19,0%	6,0%	11,0%	38,0%	26,0%	100,0%

Sivil toplum kuruluşlarının, “belediyeler yerel düzeyde karar alma sürecinde yardım ve destek amacıyla sivil toplum kuruluşlarına başvurur” yargısının kuruluşun statüsüne göre çıkan sonuçlar; dernekler katılıyorum oranı %67,9, vakıflarda katılım %50,0, sendikalarda %33,3 ve diğer grupta ise bu oran %42,3’tür (Tablo 3.16).

“Belediyeler yerel düzeyde karar alma sürecinde yardım ve destek amacıyla sivil toplum kuruluşlarına başvurur” yargısının kuruluşlarının katılıyorum oranları statülerine göre farklılık arz etmektedir. Dernekler ve vakıflarda katılım oranı yüksek iken sendikalarda düşük olmasının nedeni meslek sendikaları ile belediyeler arasındaki çalışma hayatı ile ilgili uyumsuzlukların neden olduğu belirtilmektedir. Diğer olarak bahsedilen ve ağırlıklı olarak yer alan meslek odaları belediyeler arasında koordinasyon ve işbirliğinin olmamasından yakınmakta ve katılım oranının düşük olmasına neden olmaktadır.

Tablo 17: Yürürlükteki Mevzuat Sivil Toplum Kuruluşların Belediyelerin Karar Alma Süreçlerine Katılımını Sınırlandırır

Faaliyet süreniz kaç yıldır?	Yürürlükteki mevzuat sivil toplum kuruluşların belediyelerin karar alma süreçlerine katılımını sınırlandırır.					Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
0-5 Sayı	3	2	10	12	8	35
%	8,6%	5,7%	28,6%	34,3%	22,9%	100,0%
6-10 Sayı	3	3	5	17	6	34
%	8,8%	8,8%	14,7%	50,0%	17,6%	100,0%
11-15 Sayı	1	2	0	3	5	11
%	9,1%	18,2%	,0%	27,3%	45,5%	100,0%
16-20 Sayı	2	1	2	1	4	10
%	20,0%	10,0%	20,0%	10,0%	40,0%	100,0%
21 ve üzeri Sayı	2	0	3	5	0	10
%	20,0%	,0%	30,0%	50,0%	,0%	100,0%
Toplam Sayı	11	8	20	38	23	100
%	11,0%	8,0%	20,0%	38,0%	23,0%	100,0%

Sivil toplum kuruluşlarına, “yürürlükteki mevzuat sivil toplum kuruluşların belediyelerin karar alma süreçlerine katılımını sınırlandırır” yargısıyla ilgili yapılan

araştırmada bu yargıya katılım oranı %61,0 iken bu görüşe katılmayan oran ise %19,0 olarak çıkmıştır. Faaliyet sürelerine göre ise “yürürlükteki mevzuat sivil toplum kuruluşlarının belediyelerin karar alma süreçlerine katılımını sınırlandırır” yargısı sürelerin uzunluğuna göre katılıyorum oranı şunlardır; 0-5 yıllar arasında %57,2, 6-10 yılları arasında %67,6, 11-15 yılları arasında %72,8 16-20 yılları arasında ise bu oran %50,0, 21 yıl ve üzerinde ise yine %50 çıkmıştır.

Faaliyet sürelerinin uzunluğu ya da kısa olması katılım oranlarında ciddi bir değişikliğe neden olmamış ve araştırma yapılan sivil toplum kuruluş üyelerinin önemli bir oranı bu yürürlükteki mevzuatın sivil toplum kuruluşlarının katılımını sınırlandırdığı görüşünü onaylanmaktadır (Tablo 17).

Tablo 18: Sivil Toplum Kuruluşları Belediye Yönetimin Alacağı Kararları Etkileyebilecek Güce Sahiptir.

Sivil toplum kuruluşunuzun faaliyet alanı?	Sivil toplum kuruluşları belediye yönetimin alacağı kararları etkileyebilecek güce sahiptir.					Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Eğitim hizmeti	Sayı 4	4	5	8	3	24
	% 16,7%	16,7%	20,8%	33,3%	12,5%	100,0%
Sağlık hizmeti	Sayı 2	0	0	1	1	4
	% 50,0%	,0%	,0%	25,0%	25,0%	100,0%
Meslek edinme	Sayı 2	5	0	2	4	13
	% 15,4%	38,5%	,0%	15,4%	30,8%	100,0%
Kültür, sanat ve spor hizmetleri	Sayı 8	4	10	11	7	40
	% 20,0%	10,0%	25,0%	27,5%	17,5%	100,0%
Diğer	Sayı 4	3	1	10	1	19
	% 21,1%	15,8%	5,3%	52,6%	5,3%	100,0%
Toplam	Sayı 20	16	16	32	16	100
	% 20,0%	16,0%	16,0%	32,0%	16,0%	100,0%

“Sivil toplum kuruluşlarının belediye yönetiminin alacağı kararları etkileyebilecek güce sahip olduğu” yargısı ile ilgili sonuçlara bakıldığında katılım ve katılmama oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu görüşe katılıyorum oranı %48,0 ‘de kalırken, bu görüşe katılmayan oran ise %36,0 olarak belirlenmiş ve

kararsızların oranı %16,0 gibi azımsanmayacak bir oran çıkmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet oranlarına göre değerlendirilen bu yargıda katılanların ortalaması %48,8 iken katılmayanların ortalaması %40,8 gibi birbirine yakın oranlar çıkmış ve bu durumda kesin bir yargıya varmak güçtür (Tablo 18).

Tablo 19: Sivil Toplum Kuruluşları Belediye Yönetimin Alacağı Kararları Etkileyebilecek Güce Sahiptir.

Faaliyet süreniz kaç yıldır?	Sivil toplum kuruluşları belediye yönetimin alacağı kararları etkileyebilecek güce sahiptir.					Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum		
0-5	Sayı	3	7	7	13	5	35
	%	8,6%	20,0%	20,0%	37,1%	14,3%	100,0%
6-10	Sayı	8	3	7	9	7	34
	%	23,5%	8,8%	20,6%	26,5%	20,6%	100,0%
11-15	Sayı	2	2	1	4	2	11
	%	18,2%	18,2%	9,1%	36,4%	18,2%	100,0%
16-20	Sayı	4	2	1	2	1	10
	%	40,0%	20,0%	10,0%	20,0%	10,0%	100,0%
21 ve üzeri	Sayı	3	2	0	4	1	10
	%	30,0%	20,0%	0,0%	40,0%	10,0%	100,0%
Toplam	Sayı	20	16	16	32	16	100
	%	20,0%	16,0%	16,0%	32,0%	16,0%	100,0%

“Sivil toplum kuruluşları belediye yönetimin alacağı kararları etkileyebilecek güce sahiptir” yargısının sivil toplum kuruluşlarının faaliyet sürelerine göre yapılan araştırma sonucunda katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum oranları 0-5 yılları arasında %51,4, 6-10 yılları arasında %47,1, 11-15 yılları arasında %54,6, 16-20 yılları arasında %30,0, 21 yıl ve üzeri ise %50,0 çıkmaktadır (Tablo 19).

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet sürelerinin belediye yönetimlerinin alacağı kararları etkilemede önemli bir unsur olmadığı görülmektedir.

Tablo 20: Sivil Toplum Kuruluşları Belediye Yönetimin Alacağı Kararları Etkileyebilecek Güce Sahiptir.

Kuruluşunuzun statüsü nedir?	Sivil toplum kuruluşları belediye yönetimin alacağı kararları etkileyebilecek güce sahiptir.					Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum		
Dernek	Sayı	16	12	15	28	13	84
	%	19,0%	14,3%	17,9%	33,3%	15,5%	100,0%
Vakıf	Sayı	3	1	0	2	0	6
	%	50,0%	16,7%	,0%	33,3%	,0%	100,0%
Sendika	Sayı	1	0	0	1	1	3
	%	33,3%	,0%	,0%	33,3%	33,3%	100,0%
Diğer	Sayı	0	3	1	1	2	7
	%	,0%	42,9%	14,3%	14,3%	28,6%	100,0%
Toplam	Sayı	20	16	16	32	16	100
	%	20,0%	16,0%	16,0%	32,0%	16,0%	100,0%

“Sivil toplum kuruluşlarının, belediye yönetiminin alacağı kararları etkileyebilecek güce sahiptir”, yargısının kuruluşların statülerine göre katılım oranı değişmektedir. Derneklerin bu yargıya katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum oranı %48,8, vakıfların %33,0, sendikalar %66,6 ve diğer alan ise %42,9’dür (Tablo 20).

Sendikaların bu yargıya katılım oranının yüksek olması, sendikaların varlık nedeninden kaynaklanmaktadır. Sendikaların varlık nedeni, üyelerinin haklarını korumak, iyileştirmek ve bunu güç odaklarına kabul ettirmek olduğundan belediye yönetimlerine bunu kabul ettireceği düşüncesinde olması bu yargıya katılanların oranının yüksek çıkmasında etkili olmuştur. Aynı zamanda sendikaların grev, miting gibi caydırıcı güçleri elinde bulundurmaları, kuruluşların alacağı kararları etkilemesini ve yargıya katılım oranının yüksek olmasını sağlamaktadır.

Tablo 21: Sivil Toplum Kuruluşlarının Örgütleniş Biçimi/Büyüküğü Belediyelerin Karar Alımını Etkilemede Önemli Bir Etkendir.

Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir?	Sivil toplum kuruluşlarının örgütleniş biçimi/büyüküğü belediyelerin karar alımını etkilemede önemli bir etkidir.					Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Yerel düzeyde örgütlenme	Sayı 10 % 13,5%	6 8,1%	18 24,3%	27 36,5%	13 17,6%	74 100,0%
Türkiye genelinde örgütlenme	Sayı 3 % 15,0%	1 5,0%	1 5,0%	9 45,0%	6 30,0%	20 100,0%
Şube düzeyinde örgütlenme	Sayı 1 % 33,3%	0 0,0%	2 66,7%	0 0,0%	0 0,0%	3 100,0%
Diğer	Sayı 0 % 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	2 66,7%	1 33,3%	3 100,0%
Toplam	Sayı 14 % 14,0%	7 7,0%	21 21,0%	38 38,0%	20 20,0%	100 100,0%

Sivil toplum kuruluşunun örgütlenme düzeyi, “sivil toplum kuruluşlarının örgütleniş biçimi/büyüküğü belediyelerin karar alımını etkilemede önemli bir etkidir” yargısına olan katılım oranı örgütlenme düzeylerine göre değişmektedir. Yerel düzeyde örgütlenen kuruluşlarda bu oran %54,1, Türkiye genelinde örgütlenmelerde %75,0 ve diğer kategorideki oran ise %100’dür (Tablo 21).

Kuruluşların nicelik ve nitelik olarak güçlü olması, karar almalarında, politika oluşturmasında, kamuoyunda ve kendisini ilgilendiren tüm camiada daha çok etkin ve söz sahibi olmasını sağlamaktadır. Bu durum sivil toplum kuruluşlarının etkin ve söz sahibi olmasında da ortaya çıkmaktadır. Türkiye genelinde örgütlenen sivil toplum kuruluşlarının bu yargıya katılanların oranının yüksek olmasının daha önce belirtildiği gibi nitelik ve nicelik olarak güçlü durumda olan kuruluşların daha çok etkin ve söz sahibi olmasından kaynaklandığını ifade edebiliriz.

Tablo 22: Sivil Toplum Kuruluşlarının Örgütleniş Biçimi/Büyüküğü Belediyelerin Karar Alımını Etkilemede Önemli Bir Etkendir.

Kuruluşunuzun statüsü nedir?	Sivil toplum kuruluşlarının örgütleniş biçimi/büyüküğü belediyelerin karar alımını etkilemede önemli bir etkindir.					Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Dernek	Sayı 11	7	17	34	15	84
	% 13,1%	8,3%	20,2%	40,5%	17,9%	100,0%
Vakıf	Sayı 2	0	0	2	2	6
	% 33,3%	,0%	,0%	33,3%	33,3%	100,0%
Sendika	Sayı 1	0	1	1	0	3
	% 33,3%	,0%	33,3%	33,3%	,0%	100,0%
Diğer	Sayı 0	0	3	1	3	7
	% ,0%	,0%	42,9%	14,3%	42,9%	100,0%
Toplam	Sayı 14	7	21	38	20	100
	% 14,0%	7,0%	21,0%	38,0%	20,0%	100,0%

Sivil toplum kuruluşlarının statüsü, “Sivil toplum kuruluşlarının örgütleniş biçimi/büyüküğü belediyelerin karar alımını etkilemede önemli bir etkindir” yargısına katılanların oranları statülerine göre değişmektedir. Derneklerin %58,4, vakıfların %66,6, sendikaların %33,3 ve diğer kategorideki oran ise %57,2’dir (Tablo 22).

Tablo 20’deki yargının sonuçları ile tablo 22’deki yargının sonuçları arasındaki tezatlık sendikaların katılım oranlarından kaynaklanmaktadır. Benzer yargılarda farklılık arz etmektedir. Daha önce sendikalar, sivil toplum kuruluşlarının belediye yönetimin alacağı kararları etkileyebilecek güce sahiptir yargısına katılanların oranı %66,6 iken, sivil toplum kuruluşlarının örgütleniş biçimi/büyüküğü belediyelerin karar alımını etkilemede önemli bir etkindir” yargısına verilen cevap %33,3 düzeyinde kalmıştır. Bu durum sendikaların, nicelik ve nitelik olarak değil kuruluşların varoluş nedeni ve çalışmaları belediye yönetimi üzerinde söz sahibi olacağını beyan etmesinden kaynaklanmıştır.

3.4.2.2 Sivil Toplum Kuruluşları ile Belediye Yönetimleri Arasında Koordinasyon ve İşbirliği Yetersiz olması

“Sivil toplum kuruluşları ile belediye yönetimleri arasında koordinasyon ve işbirliği yetersiz” hipotezine bağlı olarak elde edilen veriler tablolar halinde aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 23: Sivil Toplum Kuruluşları Belediyelerle İş Birliği İçerisinde Kamu Yararına Katkıda Bulunacak Projeler Geliştirir.

Sivil toplum kuruluşunuzun faaliyet alanı?	Sivil toplum kuruluşları belediyelerle iş birliği içerisinde kamu yararına katkıda bulunacak projeler geliştirir.					Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum		
Eğitim hizmeti	Sayı	1	3	0	9	11	24
	%	4,2%	12,5%	,0%	37,5%	45,8%	100,0%
Sağlık hizmeti	Sayı	0	1	0	1	2	4
	%	,0%	25,0%	,0%	25,0%	50,0%	100,0%
Meslek edinme	Sayı	2	0	0	7	4	13
	%	15,4%	,0%	,0%	53,8%	30,8%	100,0%
Kültür, sanat ve spor hizmetleri	Sayı	5	2	2	18	13	40
	%	12,5%	5,0%	5,0%	45,0%	32,5%	100,0%
Diğer	Sayı	3	1	2	8	5	19
	%	15,8%	5,3%	10,5%	42,1%	26,3%	100,0%
Toplam	Sayı	11	7	4	43	35	100
	%	11,0%	7,0%	4,0%	43,0%	35,0%	100,0%

“Sivil toplum kuruluşları belediyelerle iş birliği içerisinde kamu yararına katkıda bulunacak projeler geliştirir” yargısına sivil toplum kuruluşları %78,0 oranında bu yargıya katılıyorum cevabını vermekte %18,0 oranında bu yargıya katılmadıklarını beyan etmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarına göre bu yargıya katılım oranı yapılan değerlendirmelerde yüksek olduğu

görülmektedir. Eğitim hizmetinde katılım oranının %83,3, sağlık hizmeti %75,0, meslek edinme faaliyetlerinde %84,6'dır (Tablo 23).

Sivil toplum kuruluşlarının belediyelerle ortak projeler geliştirmesi yargısına katılım oranının yüksekliği tablo 10'deki "sivil toplum kuruluşlarının yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır" yargılarının birbiriyle doğru orantılı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının kamu politikası oluşturma sürecine katılanların oranının %76,0 çıkması ve bu kuruluşların belediyelerle ortak projeler geliştirmesine ise katılanların oranının %78,0 çıkması katılımın artması bu kuruluşların koordinasyon halinde olmaları ve karşılıklı işbirliği içinde olmasını sağlamaktadır.

Tablo 24: Sivil Toplum Kuruluşları Belediyelerle İş Birliği İçerisinde Kamu Yararına Katkıda Bulunacak Projeler Geliştirir.

Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir?	Sivil toplum kuruluşları belediyelerle iş birliği içerisinde kamu yararına katkıda bulunacak projeler geliştirir.					Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Yerel düzeyde örgütlenme	Sayı 7 % 9,5%	Sayı 5 % 6,8%	Sayı 3 % 4,1%	Sayı 29 % 39,2%	Sayı 30 % 40,5%	Sayı 74 % 100,0%
Türkiye genelinde örgütlenme	Sayı 4 % 20,0%	Sayı 2 % 10,0%	Sayı 1 % 5,0%	Sayı 10 % 50,0%	Sayı 3 % 15,0%	Sayı 20 % 100,0%
Şube düzeyinde örgütlenme	Sayı 0 % ,0%	Sayı 0 % ,0%	Sayı 0 % ,0%	Sayı 1 % 33,3%	Sayı 2 % 66,7%	Sayı 3 % 100,0%
Diğer	Sayı 0 % ,0%	Sayı 0 % ,0%	Sayı 0 % ,0%	Sayı 3 % 100,0%	Sayı 0 % ,0%	Sayı 3 % 100,0%
Toplam	Sayı 11 % 11,0%	Sayı 7 % 7,0%	Sayı 4 % 4,0%	Sayı 43 % 43,0%	Sayı 35 % 35,0%	Sayı 100 % 100,0%

Sivil toplum kuruluşlarının örgütlenme düzeyleri, belediyeler ile yapılacak olan katılım durumlarını ve projelerin niteliğın değişmesine neden olmaktadır. Yerel düzeyde örgütlenen sivil toplum kuruluşları mali ve fiziki hizmet konusunda uluslararası kuruluşlar kadar etkin ve verimli olmayabilir, katılımı sınırlı kalabilir. Diğer kategoride yer alan uluslararası kuruluşların bu yargıdaki katılanların oranının %100,0 olması bu durumu ispatlar. “Sivil toplum kuruluşları belediyelerle iş birliği içerisinde kamu yararına katkıda bulunacak projeler geliştirir” yargısına sivil toplum kuruluşların örgütlenme düzeyine göre katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum ifade edenlerin oranları farklılık arz etmektedir. Yerel düzeyde örgütlenmelerde %79,7, Türkiye genelinde örgütlenme %65,0, şube düzeyinde örgütlenmede %100,0, diğer kategoride ise katılanların oranı %100,0’dür (Tablo 24).

Tablo 25: Sivil Toplum Kuruluşları Belediyelerle İş Birliği İçerisinde Kamu Yararına Katkıda Bulunacak Projeler Geliştirir.

Kuruluşunuzun statüsü nedir?	Sivil Toplum Kuruluşları Belediyelerle İş Birliği İçerisinde Kamu Yararına Katkıda Bulunacak Projeler Geliştirir.					Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Dernek	Sayı 10	6	3	33	32	84
	% 11,9%	7,1%	3,6%	39,3%	38,1%	100,0%
Vakıf	Sayı 1	1	0	4	0	6
	% 16,7%	16,7%	,0%	66,7%	,0%	100,0%
Sendika	Sayı 0	0	1	2	0	3
	% ,0%	,0%	33,3%	66,7%	,0%	100,0%
Diğer	Sayı 0	0	0	4	3	7
	% ,0%	,0%	,0%	57,1%	42,9%	100,0%
Toplam	Sayı 11	7	4	43	35	100
	% 11,0%	7,0%	4,0%	43,0%	35,0%	100,0%

Sivil toplum kuruluşlarının sahip olduğu statü, belediyelerle iş birliği içerisinde kamu yararına katkıda projelere katılım sağlayıp sağlamayacağına veya yapılacak projelerin niteliğinin ne olacağı kuruluşun statüsü belirler. Sivil toplum kuruluşları belediyelerle iş birliği içerisinde kamu yararına katkıda bulunacak projeler geliştirir yargısına sivil toplum kuruluşlarının statülerine göre verilen sonuçlar; dernekler %77,4, vakıfların %66,7, sendikalar %66,7, diğer kategoride ise %100,0'dür (Tablo 25).

Diğer kategoride yer alan meslek odalarının bu yargıya verilen cevabının %100,0 olması, meslek odaların işsizlik gibi toplumsal konuları ilgilendiren durumları da belediye ile işbirliği içerisinde bulunduğunu ve çalışmalar yaptığını gösterir. Bu yargıda katılım oranının yüksek olması, belediyelerin toplumsal konuları ilgilendiren alanlarda sivil toplum kuruluşlarıyla beraber hareket ettiğini ve yönetişimin bulunduğunu gösterir.

Tablo 26: Belediyeler Sivil Toplum Kuruluşlarına Uygun Çalışma Ortamı Oluşturur.

Sivil toplum kuruluşunuzun faaliyet alanı?	Belediyeler sivil toplum kuruluşlarına uygun çalışma ortamı oluşturur.					Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum		
Eğitim hizmeti	Sayı	2	3	3	12	4	24
	%	8,3%	12,5%	12,5%	50,0%	16,7%	100,0%
Sağlık hizmeti	Sayı	0	0	0	2	2	4
	%	,0%	,0%	,0%	50,0%	50,0%	100,0%
Meslek edinme	Sayı	3	0	0	8	2	13
	%	23,1%	,0%	,0%	61,5%	15,4%	100,0%
Kültür, sanat ve spor hizmetleri	Sayı	9	5	4	16	6	40
	%	22,5%	12,5%	10,0%	40,0%	15,0%	100,0%
Diğer	Sayı	3	3	1	8	4	19
	%	15,8%	15,8%	5,3%	42,1%	21,1%	100,0%
Toplam	Sayı	17	11	8	46	18	100
	%	17,0%	11,0%	8,0%	46,0%	18,0%	100,0%

“Belediyeler sivil toplum kuruluşlarına uygun çalışma ortamı oluşturur” yargısına sivil toplum kuruluşları %64,0 katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum sonucu verdiği, %28,0 oranında bu yargıya katılmadıkları sonucu çıkmaktadır. Faaliyet alanlarına göre katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum ifade eden sivil toplum kuruluş üyelerinin; eğitim hizmetinde %66,7, sağlık hizmetinde %100,0, meslek edinme hizmetinde %76,9, kültür sanat ve spor hizmetlerinde %55,0 ve diğer oranda %63,2 çıkmaktadır (Tablo 26).

Belediyenin mahalli müşterek ihtiyaçları doğrultusunda faaliyet alanlarına göre öncelikleri farklı olmaktadır. Tablo 23’de sivil toplum kuruluşları belediyelerle iş birliği içerisinde kamu yararına katkıda bulunacak projeler geliştirir yargısında sağlık hizmetleri faaliyetinde %75,0 oranının çıkması “belediyeler sivil toplum kuruluşlarına uygun çalışma ortamı oluşturur” yargısına katılanların yüksek oranda

olması birbirini destekleyen savunmalardır. Eğitim hizmeti faaliyetlerinde yüksek destek sağlanması belediyenin ihtiyaçlara binaen öncelik vermesi ve bölgenin eğitim seviyesinin düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 27: Belediyeler Sivil Toplum Kuruluşlarına Uygun Çalışma Ortamı Oluşturur.

Kuruluşunuzun statüsü nedir?	Belediyeler sivil toplum kuruluşlarına uygun çalışma ortamı oluşturur.					Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum		
Dernek	Sayı	15	8	5	40	16	84
	%	17,9%	9,5%	6,0%	47,6%	19,0%	100,0%
Vakıf	Sayı	0	3	1	2	0	6
	%	,0%	50,0%	16,7%	33,3%	,0%	100,0%
Sendika	Sayı	1	0	0	1	1	3
	%	33,3%	,0%	,0%	33,3%	33,3%	100,0%
Diğer	Sayı	1	0	2	3	1	7
	%	14,3%	,0%	28,6%	42,9%	14,3%	100,0%
Toplam	Sayı	17	11	8	46	18	100
	%	17,0%	11,0%	8,0%	46,0%	18,0%	100,0%

Sivil toplum kuruluşları içinde bulunduğu statüye göre belediyelerle olan ilişkilerini sürdürmektedir. Kuruluşun sahip olduğu statüye göre faaliyetleri bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının “belediyeler sivil toplum kuruluşlarına uygun çalışma ortamı oluşturur” yargısına kuruluşların vermiş olduğu cevaplar şunlardır; derneklerin katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum ifadesi birlikte değerlendirildiğinde oranı %66,6, vakıfların %33,0, sendikaların %66,6, diğer alandakiler ise %57,2’dir (Tablo 27).

Sivil toplum kuruluşların bu yargıya genel itibariyle destek sağladığı ancak vakıfların, belediyelerin kendilerine yeterli imkânları sunmadığı görüşünü ifade ettiği anlaşılmaktadır. Vakıflar genel itibariyle toplumun bazı ihtiyaçlarını gidermeye

çalışan kurumlar olduğundan belediyelerle çakıştıklarını ve koordinasyon halinde olmadıklarını beyan etmektedir.

Tablo 28: Sivil Toplum Kuruluşları Yerel Düzeydeki Taleplerin Belediye Yönetimlerine İletilmesinde Aracı Bir Görev Üstlenir.

Sivil toplum kuruluşunuzun faaliyet alanı?	Sivil toplum kuruluşları yerel düzeydeki taleplerin belediye yönetimlerine iletilmesinde aracı bir görev üstlenir.					Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Eğitim hizmeti	Sayı 0 % ,0%	Sayı 0 % ,0%	Sayı 1 % 4,2%	Sayı 13 % 54,2%	Sayı 10 % 41,7%	Sayı 24 % 100,0%
Sağlık hizmeti	Sayı 0 % ,0%	Sayı 0 % ,0%	Sayı 0 % ,0%	Sayı 1 % 25,0%	Sayı 3 % 75,0%	Sayı 4 % 100,0%
Meslek edinme	Sayı 1 % 7,7%	Sayı 0 % ,0%	Sayı 1 % 7,7%	Sayı 9 % 69,2%	Sayı 2 % 15,4%	Sayı 13 % 100,0%
Kültür, sanat ve spor hizmetleri	Sayı 3 % 7,5%	Sayı 1 % 2,5%	Sayı 3 % 7,5%	Sayı 14 % 35,0%	Sayı 19 % 47,5%	Sayı 40 % 100,0%
Diğer	Sayı 2 % 10,5%	Sayı 0 % ,0%	Sayı 0 % ,0%	Sayı 11 % 57,9%	Sayı 6 % 31,6%	Sayı 19 % 100,0%
Toplam	Sayı 6 % 6,0%	Sayı 1 % 1,0%	Sayı 5 % 5,0%	Sayı 48 % 48,0%	Sayı 40 % 40,0%	Sayı 100 % 100,0%

Sivil toplum, devlet, ekonomi ve aile arasında kalan toplumsal problemleri çözmeye yönelik kendiliğinden oluşan kamusal alandır (Kaypak ve Bimay, 2007, s.169). Sivil toplum kavramının tanımı itibariyle resmi olmayan, toplumun istek ve arzularını gerçekleştirmek için bir araya gelerek merkezi yönetime isteklerini kabul ettirmeye çalışan örgütlerdir. Sivil toplum kuruluşlarına, “sivil toplum kuruluşları yerel düzeydeki taleplerin belediye yönetimlerine iletilmesinde aracı bir görev üstlenir” yargısına katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum ifadesi birlikte değerlendirildiğinde verilen sonuçlar %88,0 oranında çıkmıştır. Sivil toplum

kuruluşların faaliyetlerine göre belediye ile aracı görev üstlenir sorusuna yüksek oranda katılım sağlanmıştır (Tablo 28).

Sivil toplum kuruluşlarının varlık gerekçesi toplum ile iktidar arasında dengeyi sağlamak ve toplumun taleplerini ve sorunlarını merkezi yönetime bildirmek ve çözüm sağlamaktır. Yapılan araştırma sonucunda bu yargıya destek oranın yüksek olması bu kuruluşların varlık gerekçesinin farkında olduğunu gösterir.

Tablo 29: Sivil Toplum Kuruluşları Yerel Düzeydeki Taleplerin Belediye Yönetimlerine İletilmesinde Aracı Bir Görev Üstlenir.

Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir?	Sivil toplum kuruluşları yerel düzeydeki taleplerin belediye yönetimlerine iletilmesinde aracı bir görev üstlenir.					Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Yerel düzeyde örgütlenme	Sayı 5	1	3	34	31	74
	% 6,8%	1,4%	4,1%	45,9%	41,9%	100,0%
Türkiye genelinde örgütlenme	Sayı 0	0	2	10	8	20
	% ,0%	,0%	10,0%	50,0%	40,0%	100,0%
Şube düzeyinde örgütlenme	Sayı 1	0	0	1	1	3
	% 33,3%	,0%	,0%	33,3%	33,3%	100,0%
Diğer	Sayı 0	0	0	3	0	3
	% ,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı 6	1	5	48	40	100
	% 6,0%	1,0%	5,0%	48,0%	40,0%	100,0%

Sivil toplum kuruluşlarının örgütlenme düzeyini artırması, fonksiyonlarının daha etkin verimli çalışmasını sağlamaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının örgütlenme düzeylerine, “sivil toplum kuruluşları yerel düzeydeki taleplerin belediye yönetimlerine iletilmesinde aracı bir görev üstlenir” yargısına verilen katılım oranı, yerelden uluslararası örgütlenme düzeylerine doğru gidildikçe artmaktadır. Türkiye genelinde örgütlenen kuruluşların derneklerin katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum

ifadesi birlikte değerlendirildiğinde oranın %90,0 uluslararası örgütlenen kuruluşların %100,0 oranında desteklemesi yerelden uluslararası boyuta yükseldikçe üstlendiği görevi daha etkin şekilde yaptığını göstermektedir (Tablo 29).

Tablo 30: Sivil Toplum Kuruluşları Yerel Düzeydeki Taleplerin Belediye Yönetimlerine İletilmesinde Aracı Bir Görev Üstlenir.

Kuruluşunuzun statüsü nedir?	Sivil toplum kuruluşları yerel düzeydeki taleplerin belediye yönetimlerine iletilmesinde aracı bir görev üstlenir.					Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum		
Dernek	Sayı	6	1	4	38	35	84
	%	7,1%	1,2%	4,8%	45,2%	41,7%	100,0%
Vakıf	Sayı	0	0	1	5	0	6
	%	,0%	,0%	16,7%	83,3%	,0%	100,0%
Sendika	Sayı	0	0	0	2	1	3
	%	,0%	,0%	,0%	66,7%	33,3%	100,0%
Diğer	Sayı	0	0	0	3	4	7
	%	,0%	,0%	,0%	42,9%	57,1%	100,0%
Toplam	Sayı	6	1	5	48	40	100
	%	6,0%	1,0%	5,0%	48,0%	40,0%	100,0%

Sivil toplum kuruluşlarının statüsü, onların görevini, konumunu, faaliyetlerini ve içinde bulunduğu ilişkileri belirler. “Sivil toplum kuruluşları yerel düzeydeki taleplerin belediye yönetimlerine iletilmesinde aracı bir görev üstlenir” yargısını kuruluşların statülerine göre değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuç ile bu yargının kendisine yapılan değerlendirmede ortaya çıkan sonuç birbiriyle uyusmaktadır. Kuruluşların statülerine göre yapılan değerlendirmede yargıya olan derneklerin katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum ifadesi birlikte değerlendirildiğinde, derneklerde %86,9, vakıflarda %83,3, sendikalarda %100,0, diğer kategorisinde ise %100,0’dür (Tablo 30).

Kuruluşların statülerine göre yapılan değerlendirmelerde sivil toplum kuruluşları yüksek bir destek ile toplum ile belediye arasında aracı görevi gördüğünü ifade etmektedir. Tablo 13’deki sivil toplum kuruluşlarının statülerine göre yapılan değerlendirmede “sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır” yargısına yüksek oranda destek sağlandığı görülmektedir. Bu durum kamu politikası oluşturma sürecine yüksek destek sağlayan sivil toplum kuruluşlarının belediye ile toplum arasında aracı vazifesini gördüğünün kanıtıdır.

3.4.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları, Belediye Yönetimini Etkileyebilecek Araçları Kullanmaması

“Sivil toplum kuruluşları, belediye yönetimini etkileyebilecek araçları kullanmamaktadır.” hipotezine bağlı olarak elde edilen veriler tablolar halinde aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 31: Sivil Toplum Kuruluşlarınca Belediye Yönetimlerini Etkileme Yöntemleri (Siyasi ve Hukuki Açıdan) Yeterince Bilinir.

Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir?	Sivil toplum kuruluşlarınca belediye yönetimlerini etkileme yöntemleri (siyasi ve hukuki açıdan) yeterince bilinir.					Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Yerel düzeyde örgütlenme	Sayı 9	2	5	30	28	74
	% 12,2%	2,7%	6,8%	40,5%	37,8%	100,0%
Türkiye genelinde örgütlenme	Sayı 5	3	3	6	3	20
	% 25,0%	15,0%	15,0%	30,0%	15,0%	100,0%
Şube düzeyinde örgütlenme	Sayı 0	0	1	1	1	3
	% ,0%	,0%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
Diğer	Sayı 0	1	1	1	0	3
	% ,0%	33,3%	33,3%	33,3%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı 14	6	10	38	32	100
	% 14,0%	6,0%	10,0%	38,0%	32,0%	100,0%

“Sivil toplum kuruluşlarınca belediye yönetimlerini etkileme yöntemleri (siyasi ve hukuki açıdan) yeterince bilinir” yargısının sivil toplum kuruluşlarınca yapılan değerlendirmede katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum ifadesi birlikte değerlendirildiğinde %70,0 oranında destek sağlanırken %30,0 oranında destek sağlanmadığı görülmektedir. Sivil toplum kuruluşların örgütlenme düzeylerine göre yapılan değerlendirmede belediye yönetimlerini etkileme yöntemlerini yerel düzeyden uluslararası örgütlenme düzeylerine gidildikçe katılım oranının düştüğü görülmektedir. Kararsız oranın arttığı gözlenmektedir. Yerel düzeyde örgütlenen kuruluşların bu yargıya destek oranının yüksek olması yerel düzeydeki örgütlenmelerin belediyeye katılım oranının yüksek olması ve kararlarını kabul ettirmek için bütün yollara başvurmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 31).

Tablo 32: Sivil Toplum Kuruluşlarınca Belediye Yönetimlerini Etkileme Yöntemleri (Siyasi Ve Hukuki Açıdan) Yeterince Bilinir.

Kuruluşunuzun statüsü nedir?	Sivil toplum kuruluşlarınca belediye yönetimlerini etkileme yöntemleri (siyasi ve hukuki açıdan) yeterince bilinir.					Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum		
Dernek	Sayı	11	3	8	33	29	84
	%	13,1%	3,6%	9,5%	39,3%	34,5%	100,0%
Vakıf	Sayı	2	2	2	0	0	6
	%	33,3%	33,3%	33,3%	,0%	,0%	100,0%
Sendika	Sayı	1	0	0	2	0	3
	%	33,3%	,0%	,0%	66,7%	,0%	100,0%
Diğer	Sayı	0	1	0	3	3	7
	%	,0%	14,3%	,0%	42,9%	42,9%	100,0%
Toplam	Sayı	14	6	10	38	32	100
	%	14,0%	6,0%	10,0%	38,0%	32,0%	100,0%

Sivil toplum kuruluşlarının statülerine göre, belediye yönetimlerini etkileme yöntemleri (siyasi ve hukuki açıdan) yeterince bilinir yargısına verilen sonuçlar farklılık arz etmektedir. Derneklerin bu yargıya katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum ifadesi birlikte değerlendirildiğinde oranı %73,8, vakıfların %0,0, sendikalar %66,7 ve diğer alanda ise %85,7'dir (Tablo 32).

Araştırma sonucunda sendikaların bu yargıya katılım oranının yüksek olmasının nedeni sendikaların var oluş nedenlerinden biri olan üyelerinin haklarını korumak ve iyileştirmek olduğu için ve üyelerinin belediye kurumlarında yer alması ve onların haklarını korumak ve iyileştirmek için belediye ile yönetim içinde olmaya, çalışan sendikalar belediye kararlarına katılım sağlamaya çalışmaktadır. Vakıfların siyasi kimlikten uzak durmaya çalışması ve toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya öncelik vermesi bu yargıya neden olduğu söylenebilir.

Tablo 33: Sivil Toplum Kuruluşları Almış Oldukları Kararları Belediye Yönetimine Kabul Ettirmek İçin Baskı Mekanizması (İkna Etme, Miting Vb.) Araçlarını Kullanır.

Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir?	Sivil toplum kuruluşları almış oldukları kararları belediye yönetimine kabul ettirmek için baskı mekanizması (ikna etme, miting vb.) araçlarını kullanır.					Toplam
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Yerel düzeyde örgütlenme	Sayı 14	10	20	18	12	74
	% 18,9%	13,5%	27,0%	24,3%	16,2%	100,0%
Türkiye genelinde örgütlenme	Sayı 6	1	3	8	2	20
	% 30,0%	5,0%	15,0%	40,0%	10,0%	100,0%
Şube düzeyinde örgütlenme	Sayı 1	0	0	2	0	3
	% 33,3%	,0%	,0%	66,7%	,0%	100,0%
Diğer	Sayı 0	0	1	2	0	3
	% ,0%	,0%	33,3%	66,7%	,0%	100,0%

Toplam	Sayı	21	11	24	30	14	100
	%	21,0%	11,0%	24,0%	30,0%	14,0%	100,0%

“Sivil toplum kuruluşları almış oldukları kararları belediye yönetimine kabul ettirmek için baskı mekanizması (ikna etme, miting vb.) araçlarını kullanır” yargısına sivil toplum kuruluşları tarafından “katılıyorum ve kesinlikle” katılıyorum ifadesi birlikte değerlendirildiğinde %44,0 oranında destek sağlarken %32,0 oranında bu yargıya destek verilmemektedir, %24,0 oranında küçümsenmeyecek bir grup kararsız bulunmaktadır. Yerel düzeyde örgütlenme yapan kuruluşlar bu yargıya %40,5 oranında katılım sağlarken, Türkiye genelinde örgütlenme yapan kuruluşlar %50,0, Şube düzeyinde örgütlenenler %66,7, diğer kategoride ise %66,7’dir (Tablo 33).

Türkiye genelinde örgütlenen sivil toplum kuruluşlarının bu yargıya katılım oranı yüksek olmasının nedeni bu kurumlarda kurumsallaşmanın bulunması ve gerekli bilgi, beceri ve donanıma sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Yerel düzeyde örgütlenen kuruluşlarda bu yargıya katılımın düşük olmasının nedeni gerekli tecrübe, bilgi, birikim bulunmaması ve problemleri daha basit bir şekilde çözümlenme isteğidir.

Tablo 34: Sivil Toplum Kuruluşları Almış Oldukları Kararları Belediye Yönetimine Kabul Ettirmek İçin Baskı Mekanizması (İkna Etme, Miting Vb.) Araçlarını Kullanır.

Kuruluşunuzun statüsü nedir?	Sivil toplum kuruluşları almış oldukları kararları belediye yönetimine kabul ettirmek için baskı mekanizması (ikna etme, miting vb.) araçlarını kullanır.					Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum		
Dernek	Sayı	18	11	22	20	13	84
	%	21,4%	13,1%	26,2%	23,8%	15,5%	100,0%
Vakıf	Sayı	0	0	2	4	0	6
	%	,0%	,0%	33,3%	66,7%	,0%	100,0%
Sendika	Sayı	2	0	0	1	0	3
	%	66,7%	,0%	,0%	33,3%	,0%	100,0%
Diğer	Sayı	1	0	0	5	1	7
	%	14,3%	,0%	,0%	71,4%	14,3%	100,0%

Toplam	Sayı	21	11	24	30	14	100
	%	21,0%	11,0%	24,0%	30,0%	14,0%	100,0%

Sivil toplum kuruluşları almış oldukları kararları belediye yönetimine kabul ettirmek için baskı mekanizması (ikna etme, miting vb.) araçlarını kullanır yargısına sivil toplum kuruluşların statülerine göre yapılan değerlendirmede derneklerin bu yargıya destekleri %39,3, vakıfları %66,7, sendikalar %33,0 ve diğer oranda ise %85,7 çıkmıştır.(Tablo 34).

Sivil toplum kuruluşları almış oldukları kararları belediye yönetimine kabul ettirmek için baskı mekanizması (ikna etme, miting vb.) araçlarını kullanır yargısına dernek ve sendikaların katılım oranının düşük olduğu gözlemlenmektedir. Tablo 3.32’de sivil toplum kuruluşlarınca belediye yönetimlerini etkileme yöntemleri (siyasi ve hukuki açıdan) yeterince bilinir yargısına katılım oranlarının dernek ve sendikalar tarafından yüksek katılım sağlanırken bu araçları kullanmada yetersiz kalmıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri siyasi ve merkezi yönetim ile ilişkilerin bozuk olmasıdır.

Tablo 35: Sivil Toplum Kuruluşları Kendi Amaçlarını Belediye Yönetimine Kabul Ettirmek İçin Belediyelerle Siyasal İlişki İçinde Bulunurlar.

Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir?		Sivil toplum kuruluşları kendi amaçlarını belediye yönetimine kabul ettirmek için belediyelerle siyasal ilişki içinde bulunurlar.					Toplam
		Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Yerel düzeyde örgütlenme	Sayı	8	7	14	31	14	74
	%	10,8%	9,5%	18,9%	41,9%	18,9%	100,0%
Türkiye genelinde örgütlenme	Sayı	3	1	4	8	4	20
	%	15,0%	5,0%	20,0%	40,0%	20,0%	100,0%
Şube düzeyinde örgütlenme	Sayı	2	0	0	0	1	3
	%	66,7%	,0%	,0%	,0%	33,3%	100,0%
Diğer	Sayı	1	1	0	1	0	3
	%	33,3%	33,3%	0,0%	33,3%	0,0%	100,0%

	%	33,3%	33,3%	,0%	33,3%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	14	9	18	40	19	100
	%	14,0%	9,0%	18,0%	40,0%	19,0%	100,0%

“Sivil toplum kuruluşları kendi amaçlarını belediye yönetimine kabul ettirmek için belediyelerle siyasal ilişki içinde bulunurlar” yargısına sivil toplum kuruluşları tarafından %59,0 oranında bu yargıyı desteklemektedir. Belediyelerin karar alma mekanizmaların siyasal süreç ile gerçekleştiğinden sivil toplum kuruluşlarının amaçlarını gerçekleştirmek için bu yöntemle başvurdukları sonucu ortaya çıkmaktadır (Tablo 35).

Sivil toplum kuruluşlarının örgütlenme düzeylerine göre bu yargının değerlendirilmesi sonucunda yerel düzeyde örgütlenmede destek oranı %60,8, Türkiye genelinde örgütlenmede %60,0, şube düzeyinde örgütlenmede %33,3 ve diğer kategoride %33,3 oranı ile destek sağlanmaktadır (Tablo 35).

Tablo 36: Sivil toplum kuruluşları kendi amaçlarını belediye yönetimine kabul ettirmek için belediyelerle siyasal ilişki içinde bulunurlar.

Kuruluşunuzun statüsü nedir?	Sivil toplum kuruluşları kendi amaçlarını belediye yönetimine kabul ettirmek için belediyelerle siyasal ilişki içinde bulunurlar.					Toplam	
	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum		
Dernek	Sayı	10	8	18	34	14	84
	%	11,9%	9,5%	21,4%	40,5%	16,7%	100,0%
Vakıf	Sayı	2	1	0	2	1	6
	%	33,3%	16,7%	,0%	33,3%	16,7%	100,0%
Sendika	Sayı	1	0	0	1	1	3
	%	33,3%	,0%	,0%	33,3%	33,3%	100,0%
Diğer	Sayı	1	0	0	3	3	7
	%	14,3%	,0%	,0%	42,9%	42,9%	100,0%

Toplam	Sayı	14	9	18	40	19	100
	%	14,0%	9,0%	18,0%	40,0%	19,0%	100,0%

“Sivil toplum kuruluşları kendi amaçlarını belediye yönetimine kabul ettirmek için belediyelerle siyasal ilişki içinde bulunurlar” yargısına sivil toplum kuruluşlarının statülerine göre yapılan değerlendirmede derneklerin bu yargıya destek oranı %57,2, vakıfların %50,0, sendikaların %66,6 ve diğer kategoride ise %85,8’dir (Tablo 36).

3.5. GENEL DEĞERLENDİRME

“Sivil Toplum Kuruluşlarının Belediye Yönetimine Etkileri: Şanlıurfa Örneği” konulu alan araştırması, araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşları üzerinde bir genelleme yapılmasına olanak verebilir. Dolayısıyla araştırmadan elde edilen bulgular ışığında şu değerlendirmelerde bulunulabilir.

- Sivil toplum kuruluşlarında cinsiyet dağılımında erkek nüfusun güçlü bir oranla hakim olduğu, kadın nüfus oranının çok az yer aldığı görülmekte ve sivil toplum kuruluşlarında faaliyet gösteren bireylerin orta yaşlı nüfusta (35-54) olduğu görülmektedir. Bu kuruluşlarda çalışanların eğitim durumlarında lise mezunu oranının (%39,0) yüksek çıkması eğitim seviyesinin henüz istenilen seviyelere gelmediğini ancak bu seviyenin pek de düşük olmadığını göstermektedir.
- Sivil toplum kuruluş üyelerin meslek dağılımında, işçi statüsünde bulunan meslek oranının (%36,0) yüksek çıkması ve daha sonra bunu profesyonel meslek olarak nitelendirilen avukat, doktor, öğretim görevlisi gibi mesleklerin takip etmesi diğer meslekler de çalışanların yeterli miktarda bulunmaması sivil toplum kuruluşlarının henüz toplumun mozaigi olmadığını, toplumu yeterli derecede temsil etmediği görülmektedir. İşçi statüsünde çalışan bireylerin çoğunlukta yer alması, araştırmada sivil toplum kuruluşlarının eğitim seviyesinin istenilen seviyede olmasını engelleyen durumlardandır.
- Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluş üyelerin çoğunluğunun sahip olduğu gelir miktarı 3001-4000 TL arasındadır. Bu durum sivil toplum kuruluş üyelerin orta gelir düzeyine sahip olduğunu ve meslek durumlarına paralel gelire sahip olduğu görülmektedir.

- Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlere göre dağılımında, kültür, sanat ve spor hizmetleri faaliyetleriyle ilgilenen sivil toplum kuruluşlarının oranının yüksek olduğu ve bunu eğitim hizmetleri faaliyetleri yapanlar takip etmektedir. Kültür, sanat, spor ve eğitim faaliyetlerinin ağırlıkta bulunmasının nedeni toplumun talepleri ve ihtiyaçları doğrultusunda kurulan sivil toplum kuruluşları bulunduğu bölgenin veya ülkenin ihtiyaçlarından dolayı bu faaliyetlere olan talep ve ihtiyaçların artmıştır. Kuruluşlarla yapılan anket araştırmasında eğitim seviyesinin düşük çıkması eğitim faaliyetlerine bu kuruluşların toplumun ihtiyacı doğrultusunda bu faaliyetlerin ağırlık kazanmasını sağlamıştır.
- Sivil toplum kuruluşlarının örgütlenme düzeylerine göre dağılımında yapılan araştırmada yerel düzeyde örgütlenme oranının %74,0 çıkması yerel halkın yerel düzeydeki problemlere önem verdiğini ve bu sorunların çözümü için bir araya geldiğini göstermektedir. Yerel düzeyde örgütlenen sivil toplum kuruluşlarının çoğunlukta olması bu kuruluşları oluşturan toplumun yerel kamuoyunda söz sahibi olmak istediği anlaşılmaktadır.
- Araştırmaya konu olan sivil toplum kuruluşlarının faaliyet sürelerine bakıldığında bu kuruluşların son on yıl içinde kurulma oranı %69,0 gibi yüksek bir oran çıkmaktadır. Bu durum toplumun son yıllarda mevcut siyasi ve demokratik koşulların oluşması, toplumun kendisini ifade edecek ve savunacak kuruluşlara ihtiyaç duyduğunu ve toplumda demokrasi kültürünün yaygınlaştığını gösterir.
- Araştırmada yer alan sivil toplum kuruluşların statülerine göre yapılan değerlendirmede derneklerin oranı yüksek çıktığı, toplumun dernekler üzerinden bir araya geldiği, derneklerin kuruluşu ve konumu itibarıyla toplum tarafından tercih edildiği görülür.
- Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanları, örgütlenme düzeyleri, faaliyet süreleri ve statüleri gibi faktörleri göz önüne alındığında, sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katıldıklarını ve katılım olanaklarını yeterli bulduklarını beyan etmektedirler. Sivil toplum kuruluşlarının yapılan gruplandırma gereği sayısal gerekse çoğunluk teşkil eden bu kuruluşlar yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılım

sağlamada ve katılım imkânlarını yeterli bulduğunu göstermektedir. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri içerisinde en yaygın olan kültür, sanat, spor ve eğitim hizmetlerinin yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılım sağlayan ve katılım imkânlarını yeterli bulması en yüksek katılım oranı sağlanan sonuçtur. Nicelik ve nitelik gücünü elinde bulunduran sivil toplum kuruluşları yerel düzeydeki kamuoyuna katılım ve katılım imkânlarından öncelikli bulduklarını ifade etmektedirler.

- Belediyelerin, yerel düzeyde karar alma sürecinde yardım ve destek amacıyla sivil toplum kuruluşlarına yeterli derecede başvurmadığını sivil toplum kuruluşları ifade etmektedirler. Sivil toplum kuruluşların faaliyetleri arasında yaygın olan kültür, eğitim, sanat ve spor hizmetlerinde bulunan kuruluşlar, belediyelerin kendilerini ilgilendiren alanlarda yardım ve destek için kendilerine başvurduğunu beyan etmektedirler.
- Sivil toplum kuruluşları, yürürlükteki mevzuatın sivil toplum kuruluşların belediyelerin karar alma süreçlerine katılımını sınırlandırdığını ifade etmektedir. Sivil toplum kuruluşları olarak sadece danışma ve görüş bildirmek değil, belediyenin karar alımında ve kararların uygulanmasında etkin ve resmi bir şekilde bulunmak istemişlerdir.
- Sivil toplum kuruluşları, belediye yönetiminin alacağı kararları etkileyebilecek güce sahip olmadığı yapılan araştırma sonucunda çıkmıştır. Daha önce sivil toplum kuruluşlarının, belediyelerin kendilerine karar alma sürecinde başvurmadığını ifade etmeleri ve bu kuruluşlar ancak yerel düzeyde kamuoyu oluştururken bu sürece katıldıklarını ifade etmektedir. Bu kuruluşların faaliyet biçimleri, statüleri ve sürelerine göre değerlendirmede bile sendikalar hariç hiçbir kuruluş sivil toplum kuruluşu belediyenin alacağı kararları etkileyebilecek güce sahip olmadığını beyan etmişlerdir. Sendikalar da bu yargıya katılım oranının yüksek çıkmasında kuruluşun amacı, fonksiyonları ve hizmetleri etkili olmuştur; çünkü sendikaların çalışan bireylerin istek ve arzularını gerçekleştirmeye çalışmaları ve üyelerinin mevcut olduğu belediyelerde çalışanlarının hak kaybı yaşanmaması ve çalışanlarını korumak için, varlık nedenine ters düşmemek için bu yargıya gayret sarf etmeleri desteklenmektedir.

- “Sivil toplum kuruluşlarının örgütleniş biçimi/büyükülüğü belediyelerin karar alımını etkilemede önemli bir etkendir” yargısına sivil toplum kuruluşları tarafından kuruluşun örgütlenme düzeyi ve statülerine göre yapılan değerlendirmelerde bu yargıya desteklemektedir. Dernek ve vakıflar bu yargıya yüksek oranla destek verirken sendikaların bu yargıyı desteklemedikleri belirlenmiştir.
- Araştırmalarda Sivil toplum kuruluşları belediyelerle iş birliği içerisinde kamu yararına katkıda bulunacak projeler geliştirir yargısına tüm sivil toplum kuruluşlarının katılım sağladıkları görülür. Sivil toplum kuruluşları faaliyet alanlarına göre değerlendirmede bu kuruluşların tamamının yargıya katılım sağladıkları görülmüştür. Belediyelerle sivil toplum kuruluşların toplum yararına projelerde koordinasyon içinde buldukları belirlenmiştir. Belediyeler ile sivil toplum kuruluşları arasında uyumlu bir ilişki vardır yargısına sivil toplum kuruluşları tarafından yüksek oranda katılım sağlamalarından daha önce ortak projeler gerçekleştirmesi bu sonucun çıkmasını sağlamıştır. Araştırmada “Belediyeler sivil toplum kuruluşlarına uygun çalışma ortamı oluşturur” sorusuna sivil toplum kuruluşları tarafından yüksek bir katılım oranı ile bu görüşü benimsemeleri kamu yararına dayalı ortak projeler gerçekleştirmesi ve aralarındaki uyumlu ilişki bulunması bu sonucun çıkmasına sebep olmuştur.
- Sivil toplum kuruluşları yerel düzeydeki taleplerin belediye yönetimlerine iletilmesinde aracı bir görev üstlenir yargısına sivil toplum kuruluşları tarafından %88,0 oranında bu yargıya katılım sağladıkları belirlenmiştir. Destek oranının yüksek olması sivil toplum kuruluşlarının varlık nedenlerini oluşturan toplum ile yönetim arasında aracı bir görev görmelerinin bilincinde olmalarından kaynaklanmaktadır.
- Sivil toplum kuruluşları amaçlarını ve hedeflerini gerçekleştirmek için yönetime baskı yapabilmekte ve baskı araçlarının gerekli görmesi durumunda kullanabilmektedir. Yapılan araştırmada “sivil toplum kuruluşlarınca belediye yönetimlerini etkileme yöntemleri (siyasi ve hukuki açıdan) yeterince bilinir yargısına sivil toplum kuruluşları tarafından %70,0 gibi yüksek oranda destek sağlanırken; sivil toplum kuruluşları almış oldukları kararları belediye

yönetimine kabul ettirmek için baskı mekanizması (ikna etme, miting vb.) araçlarını kullanır” yargısına ise sivil toplum kuruluşları tarafından düşük destek çıkmıştır. Bu iki durumun birbiriyle çeliştiği görülmektedir. Bu sonuca sivil toplum kuruluşlarının baskı mekanizması araçlarını kullanmaması, merkezi yönetim ve siyasilerle ilişkilerin bozulmaması ve mevcut koşullarının yetersiz olmasından dolayı kaynaklandığı söylenebilir.

SONUÇ

Sivil toplum kavramının kökeni itibariyle çok eskiye dayanmaktadır. Sivil toplum kavramı Batılı bir kavram olup Batı toplumların siyasal sistemi içinde gelişimini sağlamıştır. Sivil toplum kavramı eski Yunandan günümüze kadar çok sayıda düşünürün araştırdığı, değerlendirdiği ve yeni anlamlar kazandırdığı tarihi ve sosyolojik önemi olan bir kavramdır. Sivil sözcüğü, toplum içinde en basit kullanılış şekliyle halktan olan ve resmi olmayan kişilere denmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkışı ise sanayi devrimi, yeni keşifler, burjuva sınıfının güçlenmesi, şehir hayatının canlanması gibi önemli olayların yaşanması bu kuruluşların ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Sanayi devriminin yaşanması ile işçi, emekçi sınıfının yaşadığı mağduriyetlerin artması, kentlerin getirmiş olduğu hak ve özgürlük ortamının oluşması ve siyasal değişimlerin gerçekleşmesi toplumsal sınıfların bir araya gelerek mağduriyetlerin giderilmesi, hak ve kazanımları için örgütlenerek sivil toplum kuruluşlarının temelini atmıştır. Kent hayatının canlanıp gelişmesi ve özgür ortamın bulunması sivil toplum kuruluşlarının varlığının ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlamıştır. Sivil toplum kuruluşlarının kavramsal ifade ile devlet ile toplum arasında köprü vazifesi görmekte ve toplumun ihtiyaç ve isteklerinin en yüksek mercilere ulaşmasını sağlayıp çözüme kavuşması için çabalayan örgütlenmelerdir.

Sivil toplum kuruluşları, kentlerin güçlü bir yapıya bürünmeleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Kentlerde uygarlık seviyesinin gelişmesi, özgür ortam ve özgür düşüncenin hakim olması, kentlerde çağdaş sınıfların ortaya çıkışı sivil toplum kuruluşların kentlerde ortaya çıkıp güçlenmesini sağlamıştır. Birey kentlerdeki bu koşullardan faydalanarak arzularını gerçekleştirmek amacıyla ve gönüllü, devlet denetimi dışında oluşturulan sosyal, siyasi örgütlenmelere sivil toplum kuruluşları denilmektedir. Bu gönüllü örgütlenmeler sendika, dernek, vakıf gibi kuruluşlar etrafında toplanarak amaç ve hedeflerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Halkın müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere yine halkın seçimiyle göreve gelen idari ve mali özerkliğe sahip kuruluşlar olan belediyeler, varlık nedenini ve görevlerini yerine getirmek için toplumun sivil temsilcisi niteliğinde olan sivil toplum kuruluşlarına ihtiyaç duymaktadır. Belediye yönetimi, halkın istekleri ve ihtiyaçlarını tespit etmek, bu tespitleri çözüme kavuşturmak ve değerlendirmek için; bireylerin isteklerini, ihtiyaçlarını, amaç ve hedeflerine ulaşmak için oluşturdukları sivil toplum kuruluşlar ile yönetişim halinde olması gerekir. Oluşturulan kent konseyleri, yönetişim faaliyetinin uygulanması için bir örnektir.

Sivil toplum kuruluşları, toplumun istek ve ihtiyaçlarına göre çeşitli statülerde örgütlenerek faaliyetlerde bulunurlar. Toplumun mozaiği olan bu kuruluşlar ve faaliyetleri, yerel yönetim birimleri tarafından toplumun memnuniyetini sağlamak ve desteğini almak için bu kuruluşlarla koordinasyon çalışma ihtiyaı doğmaktadır. Belediyeler, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinden ve hizmetlerinden yararlanarak hem toplumun memnuniyetini sağlayarak oy kaygısını gidermek hem de tek başına yapmasına imkân bulamadığı hizmetlerde mali, teknik ve personel sıkıntısı çekmeden başarıya ulaşmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmada sivil toplum kuruluşlarının, belediye yönetimine olan etkisini değerlendirebilmek için alan araştırması yapılıp bu sonuçlar ışığında sivil toplum kuruluşlarının belediye ile olan ilişkisini ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanları, statüsü, süreleri ve örgütlenme düzeylerine göre yargılar cevaplandırılmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarına göre dağılımında kültür, sanat ve spor faaliyetleri ile eğitim faaliyetlerine katılımın daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu oranın yüksek olması bölgenin özelliklerinden ve ihtiyaçlarından kaynaklanmaktadır. Tarihi ve kültürü çok eskiye dayanan, zengin olan bu bölgenin tanıtılması ve öneminin anlaşılması amacıyla çok sayıda bu alanla ilgili sivil toplum kuruluşu kurulmuştur. EĞitim seviyesinin düşük olduğu bu bölgede eğitim seviyesini geliştirmek için yine çok sayıda sivil toplum kuruluşu kurulmuştur. rgtlenme düzeylerine göre sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde örgütlenmeye ağırlık vermiştir. Bu durum örgütlerin kurumsallaşamaması, yerel konuların ve sorunların önem arz etmesi ve bu ihtiyaçları gidermeye öncelik vermesinden kaynaklanmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet sürelerine göre yapılan değerlendirmede, bu kuruluşların son on yıl içerisinde kurulduğu görülür. Bu durum ise içinde bulunduğumuz mevcut sosyal, siyasi, ekonomik ve demokratik koşullardan kaynaklanmaktadır. Statülerine göre yapılan değerlendirmede bu kuruluşlarının daha çok dernek olarak örgütlendiği görülür.

Araştırmamıza konu olan hipotezlerimiz ile elde edilen sonuçlar arasında farklı yargılar ortaya çıkmıştır. “Sivil toplum kuruluşlarının belediyelerin karar alma süreçlerine katılımı yetersiz olması” hipotezinde araştırmalarda elde edilen değerler sivil toplum kuruluşlarının gerek karar alma süreçlerinde gerekse diğer faaliyetlerinde etkin olduğu ortaya çıkmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının kamu politikası oluşturma sürecine katılması, belediyenin sivil toplum kuruluşlarıyla koordinasyon halinde bulunmaları sivil toplum kuruluşlarının karar alma süreçlerinde katılımın etkin olduğunu göstermektedir. ”Sivil toplum kuruluşları ile belediyeler arasında koordinasyon ve işbirliği yetersiz olması” hipotezimizde araştırmada elde edilen bulgular bu varsayımın çıkan sonuç ile uyuşmadığı görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının belediyelerle iş birliği içerisinde projeler geliştirmesi, sivil toplum kuruluşlarının belediye ile arasında aracı bir görev görmesi, bazı alanlarda ortak hareket etmeleri iki kurum arasındaki koordinasyonun güçlü olduğunu göstermektedir. Başka bir varsayımında “sivil toplum kuruluşlarının, belediye yönetimini etkileyebilecek araçları kullanmamaktadır” yargısına yapılan değerlendirme sonucunda elde edilen veriler sivil toplum örgütlerinin bu araçları kullandığı ve yeterince bildiği ortaya çıkmıştır.

“Sivil toplum kuruluşlarının yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır” yargısına, sivil toplum kuruluşları tarafından yüksek bir oranla bu yargıya destek sağlamaları, sivil toplum kuruluşlarının yerel düzeyde söz sahibi olmak, oluşturulan kamuoyunu yönlendirmek ve katkıda bulunmak için oluşturulan bu kamuoyuna katılım sağladığını göstermektedir. Sivil toplum kuruluşlarının statüsü, faaliyetleri, süreleri ve örgütlenme düzeyleri bu yargıya olan destekler çok önemli farklılıklar göstermemektedir. Sivil toplum kuruluşları, yerel düzeyde oluşturulan bu kamuoyu sürecine katılım sağladıkları gibi bu katılım imkânlarını da yeterli gördüklerini ifade etmektedirler.

Belediyelerin etkin ve verimli hizmet sunabilmesi için belediyelerin toplumun sesini duymaları ve cevap vermeleri gerekmektedir. Bunun sağlanması için toplumun çeşitli sınıflarından insanların bir araya gelerek oluşturdukları bu sivil toplum kuruluşlarına gerekli önem verilip değerlendirilmelidir. “Belediyeler yerel düzeyde karar alma sürecinde yardım ve destek amacıyla sivil toplum kuruluşlarına başvurur” yargısına, sivil toplum kuruluşlarının bu yargıya katılım sağlamaları belediyelerin yönetim ilkesine önem verdiğini göstermektedir.” Sivil toplum kuruluşlarının yürürlükteki mevzuatın belediyelerin karar alma süreçlerine katılımını sınırlandırır yargısına katılım sağlamaları kent konseyleri ve mevzuattaki diğer kanunların sivil toplum kuruluşlarının belediyelerin karar alma süreçlerini katılımı için yeterli olmadığını göstermektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının nicelik ve nitelik olarak etkin ve büyük olması temsil ettiği üyelerinin istek ve ihtiyaçlarını yönetime kabul ettirmesi ve yaptırmasını hızlandırmaktadır. Bu konuda yapılan saha çalışmasında sivil toplum kuruluşlarına “sivil toplum kuruluşlarının örgütleniş biçimi/büyüklüğü belediyelerin karar alımını etkilemede önemli bir etkidir” yargısına katılım sağlamaları bu söylemi desteklemektedir.

Belediyeler toplumun mahalli müşterek ihtiyaçlarını giderebilmek için öncelikle toplumun istek ve ihtiyaçlarını belirlemelidir. Bunun için sivil toplum kuruluşlarının toplumun istekleri ve ihtiyaçları doğrultusundaki arz ve taleplerine kulak verilmeli ve bu kuruluşlarla koordinasyon halinde bulunmaları gerekir. Alan araştırmasında sivil toplum kuruluşlarına yöneltilen “sivil toplum kuruluşları belediyelerle iş birliği içerisinde kamu yararına katkıda bulunacak projeler geliştirir” yargısına yüksek oranda destek sağlamaları, belediye ile sivil toplum kuruluşların topluma hizmet için koordinasyon halinde bulduklarını ifade etmektedir. Koordinasyon halinde bulunan, toplum odaklı çalışan bu iki örgüt uyum içinde olduğu yapılan saha araştırmasında ortaya çıkmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarıyla belediyelerin etkileşim halinde bulunmaları ortak projeler ve hizmetler gerçekleştirmeleri toplum arasında köprü vazifesi görmesi elde edilen önemli değerlendirmelerdir.

Sivil toplum kuruluşları, amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek için gerekli ilgi ve önemi görmemesi durumunda yönetimi etkilemek ve amaçlarını gerçekleştirmek için başka yöntemlere başvurabilir. Yapılan alan araştırmasında sivil toplum kuruluşlarınca belediye yönetimlerini etkileme yöntemleri (siyasi ve hukuki açıdan) yeterince bilindiğini fakat bunları uygulamada yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Gerekli görülmemesi, siyasilerle ve mevcut yönetimle olan iyi ilişkileri bozmamak gibi nedenlerden doğmaktadır.

“Sivil toplum kuruluşlarının belediye yönetimine etkileri: Şanlıurfa örneği” konulu alan araştırmasında, araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine, sürelerine, örgütlenme düzeylerine ve statülerine göre değerlendirmede bulunulmuştur. Sivil toplum kuruluşlarının belediye yönetimi ile uyumlu olduğu, belediye yönetimlerinin karar alma süreçlerine katılım sağladığı ve katılım olanaklarını yeterli bulduğunu ortaya çıkmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının toplumun sesi olmaya çalıştığı ve mevcut yönetimlerle halk arasında köprü vazifesi görülmektedir. Sivil toplum kuruluşları belediye yönetimini etkileme yöntemlerini, araçlarını bilmekte fakat uygulamaya katılım sağlamadıkları görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının toplumun isteklerini ve ihtiyaçlarını belediyelere iletmede ve onlarla olan ilişkilerde daha etkin ve verimli olabilmesi için yasal mevzuatın değiştirilmesi ya da katılım olanaklarını artıracak imkânları bulunması gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının, belediye yönetimine en büyük katkıları, belediye yönetiminin müdahalesinin yetersiz olduğu yada hiç olmadığı veya müdahalenin yerel halkı tatmin etmekten uzak olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Akbal, İ. (2017). *Sivil toplum*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.

Aktan, C.C, Ay, H. ve Çoban, H. (2007). *Siyasal karar alma sürecinde çıkar grupları*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Akyıldız, Y. ve Abay, A.R. (2017). Vakıf müessesinin gelişimi ve mahiyeti tarihsel bir değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(15), 141-157.

Arslan, O. (2001). *Sivil toplum ve Türkiye gerçeği*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Aslan, S. (2010). Türkiye’de sivil toplum. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (31), 260-283.

Aydın, A. (2010). *Yerel siyaset yazıları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Bayhan, V. (2002). Demokrasi ve sivil toplum örgütlerinin engelleri: patronaj ve nepotizm. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(13). 2-13.

Biber, A. (2009). Türkiye’de sivil alanın darlığının tarihsel nedenleri üzerine bir değerlendirme. *Gazi üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 11(3). 27-42.

Cesur, A. (2018). Yönetişim perspektifinden kent konseylerinin kent yönetimindeki rolü ve işlevselliği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 9-16.

Çaha, Ö. (2007). *Aşkın devletten sivil topluma*. İstanbul: Plato Yayınevi.

Çaha, Ö. (2016). *Sivil toplum ve devlet*. Ankara: Orion Kitabevi.

Çaha, Ö. (2017). *Sivil toplum sivil topluma karşı*. İstanbul: Mana Yayınevi.

Çelik, A. ve Aykanat, Ş. (2006). Sivil toplum örgütlerinin siyasi iktidarı etkileme yöntemleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 215-226.

Çetin, S. (2009). Yerel yönetim birimi olarak Türkiye’de il özel idareleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (25), 249-258.

Erdoğan, M. (1998). Sivil toplum: bir kavramın anatomisi. *Liberal Düşünce Dergisi*, 10 (11), 5-21.

Erol, M. (2007). Sivil toplum kuruluşlarından vakıflar ve vakıflarda muhasebe kayıt sistemi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (2), 333-348.

Eryılmaz, B. (2011). *Kamu yönetimi*. Ankara: Okutman Yayıncılık.

Gözler, K. (2018). *Türkiye'nin yönetim yapısı (T.C. idari teşkilatı)*. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Gözübüyük, Ş. (2009). *Yönetim hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Gül, H., Kiriş, M., Negiz, N. ve Gökdayı, İ. (2014). *Türkiye'de yerel yönetimler ve yerel siyaset*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Güler, E. ve Mutlu, A. (2015). Belediye başkanları ve meclis üyelerinin kent konseyi algısı. *II. Ulusal Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı* (s.162-179). Bursa.

Güler, Y. ve Gürer, A. (2014). Yerel katılımın belediyelerde hizmet pazarlamasına etkisi: Kırıkkale ili örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 125-142.

Gündüz, A.Y. ve Kaya, Mehmet. (2014). Küresel dünyada sivil toplum kuruluşlarının ekonomik kalkınmadaki rolleri üzerine bir değerlendirme. *Akademik ve Araştırmalar Dergisi*, 6(10), 132-146.

Gündüzöz, İ. (2012). Küreselleşme çerçevesinde Türkiye'de sivil toplum ve belediye ilişkileri. *Türk İdare Dergisi*, (474), 143-169.

Güneş, M. ve Beyazıt, E. (2012). *Yerel Gündem 21'den kent konseylerine*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Kaypak, Ş. (2012). Devletten yerel yönetime değişim sürecinde sivil toplumun yeni yüzü. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 34-57.

Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2007). Yerel yönetimlerde karar verme sürecine sivil toplum kuruluşlarının katılımı: Batman örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(1), 165-178.

Oktay, E. ve Pekküçükşen, Ş. (2009). Yerel yönetimlerin demokratikleşmesinin bir aracı olarak sivil toplum kuruluşları-Türkiye için kısa bir değerlendirme-. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11(16), 172-186.

Onbaşı, F. (2005). *Sivil toplum*. İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayıncılık.

Önder, Ö. ve Güler, E. (2016). Türkiye’de yerel demokrasi açısından kent konseyleri üzerine bir araştırma: Kütahya kent konseyi örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 881-902.

Örnek, A.Ş. ve Ayas, S. (2015). Sivil girişimler kapsamında sivil toplum platformları ve Biga sivil toplum platformu örneği. *Yönetim Bilimler Dergisi*, 13 (26), 261-283.

Özaydın, M.M. (2003). Vakıfların sosyal politika işlevleri ve günümüzde artan önemi. *Kamu-iş Dergisi*, 7 (2), 1-32.

Resmi Gazete, 04.03.2005

Resmi Gazete, 06.12.2012

Resmi Gazete, 10.07.2004

Resmi Gazete, 13.07.2005

Resmi Gazete, 20.07.2004

Sarıbay, A.Y. (1998). *Siyaset, demokrasi ve kimlik*. Bursa: Asa kitabevi.

Sezer, T.D. (2008). Dernek kurma özgürlüğünün içeriği ve gelişim süreci üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 10-58.

Şengül, R. (2011). *Yerel yönetimler*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Talas, M. (2011). Sivil toplum kuruluşları ve Türkiye perspektifi. *Türklük Bilimi Araştırmalar Dergisi*, (29), 387-401.

Tamer, M.G. (2010). Tarihsel süreçte sivil toplum. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 93-97.

Tekin, Ö. (2018). Türkiye’de büyükşehir yönetimi ve 6360 sayılı yasanın getirdiği değişim: Konya örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (55), 84-105.

Toprak, Z. (2010). *Yerel yönetimler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Türkoğlu, İ. ve Bucaktepe, A. (2015). Yerel yönetimlerin mali özerkliği ve Avrupa Birliği ülke uygulamalarından örnekler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (2), 319-336.

Uluç, A.V. (2013). Türkiye’de demokrasi ve sivil toplum ilişkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 14(1), 400-412.

Vergin, N. (2008). *Siyasetin sosyolojisi*, İstanbul: Doğan Kitabevi.

Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi sivil toplum kuruluşları ve yönetişim*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, Y. (2012). *Türkiye’de sivil toplum ve modernleşme*. İstanbul: Kumsaati Yayınları.

EKLER

EK-1:T.C ŞANLIURFA VALİLİĞİ ANKET İZİN KARARI

**T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
İl Emniyet Müdürlüğü**

Sayı : 81865735-33668-(81380)-2019/ 158
Konu : Anket Çalışması Hk.
(Nurullah KOCA)

05./04/2019

**ŞANLIURFA VALİLİĞİNE
(İl Yazı İşleri Müdürlüğü)**

İlgi: Şanlıurfa Valiliğinin 26/03/2019 tarih ve 14932 sayılı havaleli dilekçe yazısı.

İlgi sayılı yazı ile Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Nurullah KOCA'nın Prof. Dr. Abdullah ÇELİK'in danışmanlığında yürütmekte olduğu tez çalışması ile ilgili olarak anket yapacağı bildirilmiştir.

Belirtilen tarihler arasında **Nurullah KOCA (T.C:29320479242)** isimli öğrenci tarafından yapılmak istenilen anket çalışması ile ilgili olarak Nurullah KOCA isimli öğrenciye yapılan tebliğ-tebellüğ belgesi yazımız ekinde sunulmuş olup, Müdürlüğümüzce Emniyet ve Asayiş yönünden herhangi bir sakıncanın bulunmayacağını bilmesi hususunu;

Arz ederim.

16722

Yazı İşleri Müdürlüğü
05 Nisan 2019
Vali a.

İdris YILMAZ
İl Emniyet Müdürü a.
İl Emniyet Müdür Yardımcısı
2. Sınıf Emniyet Müdürü

Ekler :

Tebliğ-Tebellüğ Belgesi

TEBLİĞ TEBELLÜĞ BELGESİ

Şanlıurfa Valiliğinin 26/03/2019 tarih ve 14932 havale sayılı Anket Çalışması konulu yazısında Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi 155232007 numaralı Nurullah KOCA'nın Prof. Dr. Abdullah ÇELİK'in danışmanlığında yapmak istediği "Sivil Toplum Kuruluşlarının Belediyelerin Yönetimine Etkisi: Şanlıurfa Örneği" konulu tez çalışması ile ilgili olarak; Şanlıurfa il merkezinde bulunan sivil toplum kuruluşlarıyla (Vakıf, Dernek, Sendika) 15.04.2019 – 25.04.2019 tarihleri arasında anket çalışması yapmak için Şube Müdürlüğümüze müracaat etmiş bulunmaktasınız.

Buna göre;

- 1- Yukarıda belirtilen tarihler arasında ve belirtilen adreslerde gündüz saatlerinde (08.00-17.00) saatleri arasında belirtilen anket çalışmasının yapılması,
- 2- Anket çalışması yaparken herhangi bir baskı, zorlama yapılmayacağı, kalabalık oluşturulmayacağı, vatandaşla tartışmaya ve sürtüşmeye girilmeyeceği, belirtilen anket çalışması dışında herhangi bir faaliyet vb. propaganda yapılmayacağı,
- 3- Anket çalışması işleminin **Nurullah KOCA** isimli şahıs dışında herhangi bir kişi veya kişilerce yapılmayacağı,
- 4- Kanunlara aykırı herhangi bir durumunun tespiti ve şikâyet halinde yasalar çerçevesinde işlem yapılacağı ile ilgili hususlar tarafımıza tebliğ edildiği imzamlı tebellüğ ederim 02.04.2019 Saat: 15.55

TEBLİĞ EDEN
356108

Hazirun
362701

TEBELLÜĞ EDEN
Nurullah KOCA
Anket Çalışması Yapan

EK-2: ANKET FORMU

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARIN BELEDİYELERDEKİ YÖNETİME ETKİSİ: ŞANLIURFA BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Sayın Katılımcılar,

Bu anketin amacı, Şanlıurfa’da bulunan sivil toplum kuruluşları ile belediye arasındaki mevcut ilişkiyi tespit etmek ve sivil toplum kuruluşların belediye yönetime olan etkilerini sizin değerli görüşlerinizle ele almaktır. Bu sebeple, anketteki sorulara objektif bir şekilde cevap vermeniz beklenmektedir. Verdiğiniz yanıtlar Harran üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlamakta olduğum, **“Sivil Toplum Kuruluşlarının Belediyelerdeki Yönetime Etkisi: Şanlıurfa Belediyesi Örneği”** adlı yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Başka bir yerde ve başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Bundan dolayı vereceğiniz yanıtlar güvence altındadır.

Bu çalışmaya vermiş olduğunuz katkılar için şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Nurullah KOCA

Yüksek Lisans Öğrencisi

1-) Cinsiyetiniz?

Erkek Kadın

2-) Yaşınız?

18-34 35-44 45-54 55-64 65 ve üzeri

3-) Öğrenim Durumunuz?

- Okuryazar değil Okuryazar İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
Lise mezunu Ön lisans mezunu Lisans mezunu Lisansüstü
Diğer...

4-) Mesleğiniz?

- İşçi İşsiz Memur Emekli Çiftçi
Profesyonel meslek(Avukat, doktor,...) Diğer...

5-) Gelir Durumunuz?

- 0-2020 2021-3000 3001-4000 4001-5000
5001 ve üzeri

6-) Sivil Toplum Kuruluşlarımızın Faaliyet alanı?

- Eğitim Hizmeti Sağlık Hizmeti Meslek Edinme Kültür, Sanat, Spor
Hizmetleri Diğer....

7-) Kuruluşunuzun örgütlenme düzeyi nedir?

- Yerel düzeyde örgütlenme Türkiye genelinde örgütlenme
Şube düzeyde örgütlenme Diğer

8-) Faaliyet süreniz kaç yıldır?

- 0-5 6-10 11-15 16-20 21 ve
üzeri

9-) Kuruluşunuzun Statüsü Nedir?

- Dernek Vakıf Sendika Diğer....

1)Katılmıyorum 2)Kesinlikle Katılmıyorum 3)Kararsızım 4)Katılıyorum 5)Kesinlikle Katılıyorum	1	2	3	4	5
10.Sivil toplum kuruluşları yerel düzeyde kamu politikası oluşturma sürecine katılır.					
11.Sivil toplum kuruluşlarının yerel düzeyde kamu politikaları oluşturma sürecine katılım olanakları yeterlidir.					
12.Sivil toplum kuruluşları belediyelerle işbirliği içerisinde kamu yararına katkıda bulunacak projeler geliştirir.					
13.Belediyeler yerel düzeyde karar alma sürecinde yardım ve destek amacıyla sivil toplum kuruluşlarına başvurur.					
14.Yürürlükteki mevzuat sivil toplum kuruluşların belediyelerin karar alma süreçlerine katılımını sınırlandırır.					
15.Sivil toplum kuruluşları belediye yönetimin alacağı kararları etkileyebilecek güce sahiptir.					
16. Sivil toplum kuruluşlarının örgütleniş biçimi/büyüklüğü belediyelerin karar alımını etkilemede önemli bir etkidir.					
17.Sivil toplum kuruluşları almış oldukları kararları belediye yönetimine kabul ettirmek için baskı mekanizması (ikna etme, miting vb.) araçlarını kullanır.					
18. Sivil toplum kuruluşları kendi amaçlarını belediye yönetimine kabul ettirmek için belediyelerle siyasal ilişki içinde bulunurlar.					
19.Belediyeler sivil toplum kuruluşlarına uygun çalışma ortamı oluşturur.					
20.Belediyeler ile sivil toplum kuruluşları arasında uyumlu bir ilişki vardır.					
21.Sivil toplum kuruluşları yerel düzeydeki taleplerin belediye yönetimlerine iletilmesinde aracı bir görev üstlenir.					
22.Sivil toplum kuruluşlarınca belediye yönetimlerini etkileme yöntemleri (siyasi ve hukuki açıdan) yeterince bilinir.					